

TC.

**KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN HAYATI VE ESERLERİ

**HAZIRLAYAN
Meltem TÜRKOĞLU**

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ESKİ**

KASTAMONU 2018

TEZ ONAYI

Meltem Türkoğlu tarafından hazırlanan "**Fazıl Berki Tümtürk'ün Hayatı ve Eserleri**" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve **oy birliği** ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tarih Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Mustafa ESKİ
Kastamonu Üniversitesi

.....

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Mehmet Serhat YILMAZ
Kastamonu Üniversitesi

.....

Jüri Üyesi

Doç. Dr. İsmet TÜRKMEN
Tokat Gazi Osmanpaşa Üniversitesi

.....

25/05/2018

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU

.....

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğu taahhüt ederim. Ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilgi kaynağına atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Meltem TÜRKOĞLU

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi
FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN HAYATI VE ESERLERİ

Meltem TÜRKOĞLU

Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Doktor Öğretim Üyesi Mustafa ESKİ

Araştırmanın konusu, Fazıl Berki Tümtürk'ün hayatı, eserleri ve Kastamonu'daki yayın faaliyetleridir. Bu çalışmada Kastamonu'nun önemli bir ismi olan Fazıl Bey tanıtılarak Kastamonu basınında yayınlanmış olan makale, şiir ve mektupları ele alınmıştır.

Balkan Savaşları, Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminin yaşandığı bu zor yıllarda, yazarın kaleme aldığı makale, mektup ve şiirler dönemin içinde bulunduğu vaziyeti anlatmak açısından son derece önemli bir yere sahiptir. Bu yazılar konu çeşitliliği açısından ise oldukça zengindir. Makalelerin, mektupların ve şiirlerin tamamı Osmanlı alfabesinden Latin Alfabesine çevrilerek aktarılmıştır.

Yapılan bu çalışma ile Kastamonu basınının önemi vurgulanmıştır. Fazıl Berki Tümtürk'ün tezde kullandığımız yazıları Kastamonu, Köroğlu ve Açıksöz gazetelerinden alınmıştır.

Kastamonu – 2018

Anahtar Kelimeler: Fazıl Berki Tümtürk, Kastamonu, Köroğlu, Açıksöz
Kastamonu Vilayet.

ABSTRACT

MASTER Thesis
FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'S LIFE AND STUDIES

MELTEM TÜRKOĞLU

Kastamonu Universty
Institute of Social Science
Department of History

Supervisor: Doktor Öğretim Üyesi Mustafa ESKİ

The subject of the research is Fazıl Berki Tümtürk's publications on life, works and Kastamonu. In this study, Fazıl Bey, an important name of Kastamonu, was introduced and articles, poems and letters published in the Kastamonu press were discussed.

During these difficult years of the Balkan Wars, Constitutionalism and the Republican era, the articles, letters and poems that the writer has received have a very important place in terms of describing the situation in the period. These words are quite rich in terms of subject diversity. All of the writings, letters and poems were translated into Latin from the Ottoman alphabet.

This work emphasizes the importance of Kastamonu press. Fazıl Berki Tümtürk's works in the thesis are taken from Kastamonu, Köroğlu and Açıksöz newspapers.

Kastamonu-2018

Keywords: Fazıl Berki Tümtürk, Kastamonu, Köroğlu, Açıksöz Kastamonu Vilayet.

ÖNSÖZ

Fazıl Berki Tümtürk, 1881 yılında Kastamonu’da doğmuştur. İlköğrenimini bitirdikten sonra Askerî Rüştîye Mektebi’nde okumuştur. Daha sonra İstanbul’a gitmiş, Askerî Tıbbîye’de öğrenim görmüş, mezuniyetini müteakip yüzbaşı rütbesiyle orduya katılmıştır.

1909 yılında, İstanbul’da, Donanma Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyetin kurucuları arasında yer almış, teşkilatlanması için çalışmış; birçok gezi ve toplantılar yapmıştır. Bu amaçla makaleler ve şiirler yazmış, gazetelerde yayınlamıştır. 1911 yılında bir grup doktor ve eczacı arkadaşıyla birlikte, Alman ordusunda sağlık konularında inceleme yapmak üzere Berlin’e gönderilmiştir. Dönüşünde Gümüşsuyu ve Haydarpaşa Askerî Hastanelerinde doktor ve öğretmen olarak hizmet etmiştir.

1914 yılında askerlikten ayrılmıştır. Siyasî faaliyetleri nedeniyle bir müddet tutuklu kalmış, Mütareke sonrasında da ülkemizin en seçkin aydınlarıyla birlikte İngilizler tarafından Malta’ya sürülmüştür. Malta dönüşünde kısa bir süre Kastamonu Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuştur. İsmail Habib Sevük’ün ayrılmasından sonra Açıkşöz gazetesinin başyazarlığı görevini üstlenmiştir.

Fazıl Berki Tümtürk; Kastamonu, Köroğlu ve Açıkşöz gazetelerinde makale ve şiirler yayınlamıştır. Yazıları siyasî, sosyal ve ekonomik içeriklidir. Hemen hemen tüm yazılarında vatanseverlik duygusunu işlemiştir. Şiirlerindeki tema da aynı doğrultudadır. Çocuklar için yazdıkları hariç, şiirlerinin dili genellikle ağırdır.

Araştırmamıza konu olan yazılar; yukarıda sözü edilen gazetelerden derlenmiştir. Yazılar düzgün basılmış olmakla beraber, bazı gazetelerin yıprandığı görülmüştür. Yazıların önce transkripsiyonu yapılmış, sonra değerlendirilmiştir. Olayların akışı da dikkate alınarak; her üç gazetede yazılar, kendi içinde, kronolojik sıraya göre sunulmuştur. Yazıların çokluğu nedeniyle fazla ayrıntıya girilmemiş, makalelerde ifade edilmek istenen temel düşünceler anlatılmaya çalışılmıştır.

Yaptığım bu çalışmada bana yardımcı olan saygıdeğer hocalarıma, vefakâr arkadaşlarıma ve aileme teşekkürü bir borç bilirim. Elbette bu değerli isimlerin hepsini burada yazmak mümkün değildir.

Burada başta danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ESKİ olmak üzere; Yüksek Lisans derslerini aldığım Kastamonu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ndeki değerli hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Meltem TÜRKOĞLU

KASTAMONU-2018

KISALTMALAR

- a.g.e. :Adı geçen eser
a.g.m. :Adı geçen makale
s. :Sayfa
S. :Sayı
TBMM: :Türkiye Büyük Millet Meclisi
Vb. : Ve benzeri

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR	V
GİRİŞ	1

I.BÖLÜM

1. FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN HAYATI VE ESERLERİ	10
1.1. Fazıl Berki Tümtürk'ün Hayatı	10

II. BÖLÜM

2. FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN TBMM KONUŞMALARI.....	14
2.1.Orduya Müteahhitlik ve Komisyonculuktan Memnu Olanlar Hakkında Kanun Tasarısı.	14

III. BÖLÜM

3. FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN KASTAMONU VİLAYET GAZETESİ'NDEKİ YAZI VE ŞİİRLERİ	17
3.1. Makaleler.....	17
3.1.1. Hürriyet	21
3.1.2. Makalat.....	26
3.1.3. Çalışalım	32
3.1.4. Makalat.....	36
3.1.5. Adalet	40
3.1.6. Kanun	41
3.1.7. Makalat.....	43
3.1.8. Makalat.....	47
3.2. Şiirleri.....	48

3.2.1. Hüsn-ı Muaşeret ve İttihad-ı Uhuvvet.....	49
--	----

IV. BÖLÜM

4. FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN KÖROĞLU GAZETESİ'NDE YAYINLANAN YAZILARI VE ŞİİRLERİ.....	53
4.1. Makaleler.....	53
4.1.1. Regulus	53
4.1.2. Donanmamız İçin Araç'ta	54
4.1.3. Donanmamız İçin Zağferanbolu'da	55
4.1.4. Donanmamız İçin Kengiri'da.....	55
4.1.5. Bir Müzayede-i Vatanperverâne Donanmamız İçin Koçhisar'da	56
4.1.6. Nurâni Bir Gece	57
4.1.7. Feyzâ Feyz Bir Gece Daha.....	57
4.1.8. Donanmamız İçin Of'da.....	58
4.1.9. Mev'ize.....	59
4.1.10. Mektubat.....	60
4.2. Şiirler.....	61
4.2.1. Kıtaât-ı Tarihiye	62
4.2.2. Hareket Ordusu	61
4.2.3. İranlı Kardeşlerimize.....	61
4.2.4. 10 Temmuz.....	62
4.2.5. Türkçe Şiir.....	62
4.2.6. Bir Küçük Kız Lisânından.....	62
4.2.7. Bir Kızcağızın Güzel Kararı.....	62
4.2.8. İki Yoktan Bir Var Çıkar.....	62
4.2.9. Âlem-i Ulvide İctima	63
4.2.10. 14 Nisan.....	63
4.2.11. Gençliğe	63
4.3. Telgraflar.....	63
4.3.1. Fazıl Berki Tümtürk'ün Kâzım Karabekir Paşa'ya Çektiği Telgraf	64
4.3.2. Çerkeş ile İlgili Telgraf 1	64
4.3.3. Çerkeş ile İlgili Telgraf 2	64
4.3.4. Koçhisar'dan Telgraf.....	64

4.4. Mektuplar	65
4.4.1. Dersaâdet'te Münteşir Eşref Gazetesi Müdüriyetine	65
4.4.2. Donanmamız İçin Rize'ye Giderken	65
4.4.3. Donanmamız İçin Atina'da	66
4.4.4. Donanmamız İçin Atina'da	66

V. BÖLÜM

5. FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN AÇIKSÖZ GAZETESİ'NDE YAYINLANAN YAZILARI..... 68

5.1. Makaleleri	68
5.1.1. On Dört Senelik Bir Belediye Makalesi	71
5.1.2. İlk Söz	71
5.1.3. Siyasî İstiklâl	72
5.1.4. İktisadî İstiklâl	72
5.1.5. İlmî İstiklâl	72
5.1.6. Hayatî İstiklâl	73
5.1.7. Münakaşaya Davet, Dört İstikâlî Mukayese	74
5.1.8. Neden Geriliyoruz?	74
5.1.9. Neden Geriliyoruz Menfaat-i Şahsiye	74
5.1.10. Buhara Maarif Müfettişi ile Mülakat	74
5.1.11. Acıklı Bir Levha	74
5.1.12. Sulh Olmayacak mı?	75
5.1.13. Büyük Dostumuz Pierre Loti	75
5.1.14. Çetin Geçit	76
5.1.15. Memleket Yurdunda Çırak Dersleri	76
5.1.16. Müzakerat-ı Münkati	76
5.1.17. Arzumuzda Sabitiz	77
5.1.18. Nazik Zaman	77
5.1.19. Misak-ı İktisadî	77
5.1.20. Sulha Hazır Harbe Kadiriz	78
5.1.21. Dâhili Düşmanlar	78
5.1.22. Sulhtan Sonraki Harp	79
5.1.23. Sulhtan Sonraki Harp Yeni İntihabat	79

5.1.24. Milletin Gemisi.....	79
5.1.25. Yeni İntihabat Dokuz Umde.....	79
5.1.26. İntihabat.....	79
5.1.27. İmtihan Meydanı Müdafaa-i Hukukun Umdeleri.....	80
5.1.28. Hükümetin En Büyük Vazifesi Müdafaa-i Hukuk'un Üçüncü Umdesi.....	80
5.1.29. Serian Tevzi-i Adalet, Müdafaa-i Hukukun Dördüncü Umdesi.....	81
5.1.30. Umumi Hücum, Grubun Beşinci Umdesi.....	81
5.1.31. 23 Nisan.....	82
5.1.32. Cehalet Cadısı Altıncı Umdenin Pençesi ile Boğulacak	82
5.1.33. Müdafaa-i Hukuk'tan Allah Razı Olsun	83
5.1.34. Sekizinci Umde, Büyük Derdin Devası	83
5.1.35. Beyanname-i Vilâyetpenâhi Münâsebetiyle	83
5.1.36. Umde-i Ümran	84
5.1.37. Umdelerin Tütmesi	85
5.1.38. Umdeler Beyhudedir	85
5.1.39. Umdelerin Zübdeleri.....	85
5.1.40. Sulh Olmayacak Bir Daha Tufan Kopacaktır	86
5.1.41. İntihab ve Millete Hitap.....	87
5.1.42. Umdelerin Umdesi.....	87
5.1.43. Küre Yandı.....	88
5.1.44. Efendi Ne Diyor? 1.....	88
5.1.45. Efendi Ne Diyor? 2.....	88
5.1.46. Dünkü Mev'ize	89
5.1.47. İkinci Beyanname-i Vilâyetpenâhi	89
5.1.48. Beş Kuruşluk Makbuz Çıkarsın.....	90
5.1.49. Bir Telgraf	90
5.1.50. Memleketli Olsun	91
5.1.51. İlk Zafer	91
5.1.52. Küre'den Mektup.....	92
5.1.53. Evden Yumurta Lazım Diyorlar İdi.....	92
5.1.54. Küre'deki Kardeşlerimize Meşkûr Bir Muavenet Daha	93
5.1.55. İlk İmtihanımız	93

5.1.56. Safranbolu'ya Teşekkürler	94
5.1.57. Taşköprü	95
5.1.58. Üst Üste Üç Bayram	95
5.1.59. Yarın	95
5.1.60. Lozan Muharebesi Türk'ün Zaferi.....	96
5.1.61. Ey Sulh Perisi	96
5.1.62. Sulhu Tesid Ederken Yakın Maziye Ait Acı Tatlı Düşünceler	97
5.1.63. Biz ve İngiliz.....	97
5.1.64. Çifte Bayramlar ve Şükran Borcu	98
5.1.65. Yeni Devir	98
5.1.66. Cihad-ı Esgardan Cihad-ı Ekber	98
5.1.67. Sulh Oldu Bize Hayat Bahşa “Şahit Aranırsa İşte İda.”	98
5.1.68. Ne Vartalar Geçirdik	99
5.1.69. Meclis Açıldı	99
5.1.70. On Beş Senelik Bir Makale. İptidaiye Mektepleri.....	100
5.1.71. Ameleliği Muallimliğe Tercihen İstifa Ediyorum	100
5.1.72. Asayiş	100
5.1.73. İstiklâlden İkbale	101
5.1.74. Tesir-i Adalet.....	101
5.1.75. Halk Hükümeti Memurları	101
5.1.76. Gazi İhtiyat Zabıtlarımız	101
5.1.77. Küre Harikzedelerine Malumat	102
5.1.78. Dârümuallimat	102
5.1.79. Bu Gidişle İstiklâlimiz Tehlikede	102
5.1.80. Karanlık ve Işık Muharebesi	103
5.1.81. On Altı Saatlik Taşköprü Seyahatimiz	103
5.1.82. Adalette Sürat	103
5.1.83. Yolsuzluk.....	103
5.1.84. Himaye-i Etfal	104
5.1.85. İktisaden Hâkimiyet Böyle Temin Olunmaz	105
5.1.86. Halk Fırkası	105
5.1.87. Vali Bey ile Mülakat.....	105
5.1.88. Hapishane-i Umumî ve Mevkufların Ahval-i Pürmelâli	106

5.1.89. Cuma Tatili	106
5.1.90. Mektepler Kapandı	106
5.1.91. Sulh Sade Bir Temeldir, Nöbet Binaya Geldi	107
5.1.92. Hükümet Bahçesi	107
5.1.93. İki Teşrin-i Evvel Bir Yevm-i Şadumanidir	108
5.1.94. İstanbul'un Tahliyesi.....	108
5.1.95. Sıhhatimiz Yerinde Olmayınca Netice Nice Olur?	108
5.1.96. Firari ve Bekayanın Affı Büyük Bir Tehlikedir	109
5.1.97. Gazi Arslanlar Hoş Geldiniz	109
5.1.98. Şehidzadeler.....	109
5.1.99. Ankara'yı Nasıl Bulduk?	110
5.1.100. Cumhuriyet	110
5.1.101. Cumhuriyet ve Halk Fırkası.....	110
5.1.102. Yaralarımızı Saralım.....	110
5.1.103. Edirne Bayramı.....	111
5.1.104. Altta Kalanın Canı Çıksın!	111
5.1.105. Belediyeler.....	112
5.1.106. Yeni Belediye Kanunu Lâyihası.....	112
5.1.107. Hilâfet Lağv Olundu	112
SONUÇ.....	114
KAYNAKÇA	118
EKLER	120
Fotoğraflar	123
Özgeçmiş	138

GİRİŞ

Gazeteler ve dergiler; geçmişin anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir. Yayınlandıkları çevrenin adeta hâfızasını oluşturur. Gazete ve dergilerin toplum hayatına sunulması matbaanın bulunmasıyla mümkün olmuştur. Kitap basımını da buna ilave ettiğimiz zaman matbaanın icadı, başta Avrupa olmak üzere dünyada bir çılgır açmıştır.

Kastamonu’da gazetecilik, matbaanın şehre getirilmesinden sonra başlamıştır. Kastamonu’da matbaa, 1868 yılında, Vali Mehmet Reşit Paşa zamanında kurulmuş; bütün malzemeler İstanbul’dan temin edilmiştir. Matbaa vilayete ait olup resmî bir hüviyete sahiptir. İlk önceleri ihtiyaç duyulan defter ve benzeri kırtasiye malzemeleri ile il yıllıkları denilen vilayet salnamelerinin basımı düşünülmüştür. Vilâyet Matbaası’nın ilk müdürü Molla Mehmet oğlu Hafız Hüseyin Hüsnü Efendi’dir¹.

Vilayet Matbaası kurulduktan dört yıl sonra, Vali Ethem Pertev Paşa zamanında vilayetin ilk gazetesi “Kastamonu” çıkarılmaya başlanmıştır. Hizmetin daha iyi yürümesi bakımından İstanbul’dan mürettip İstefan Efendi getirilmiştir. Matbaa, on beş yıl kadar kiralık bir binada ve uygun olmayan şartlarda faaliyetini sürdürmüştür. İhtiyacı karşılamadığı için Vali Abdurrahman Paşa; bugünkü Cumhuriyet Meydanı’nda, Şehit Şerife Bacı ve Atatürk Anıtı ile Askerlik Dairesi arasında iki katlı bir matbaa binası yaptırmıştır.²

Kastamonu salnamelerinden ilk 14’ü taş baskı şeklinde; Kastamonu gazetesinin 15. sayısından sonrası da tipo yöntemiyle bu matbaada basılmıştır.³

Osmanlı Devleti döneminde İstanbul’da 29 gazete yayın yaparken, taşra illerinde de gazeteler çıkarılmıştır. Söz gelimi Kastamonu’da “Kastamonu”, Bursa’da “Hüdâvendigâr”, Erzurum’da “Envar-ı Şarkıyye”, İzmir’de “Aydın” gibi gazeteleri saymak mümkündür.⁴

¹ Aziz Demircioğlu, **100 Yıllık Kastamonu Basımı 1872- 1972**, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1973, s.2.

² Demircioğlu, a.g.e., s.3.

³ Demircioğlu, a.g.e., s.5.

⁴ Demircioğlu, a.g.e., s.12.

Kastamonu Vilayet Matbaası'nda daha sonraki yıllarda özel gazete ve dergiler de basılmış; bu durum 1937 yılına kadar devam etmiştir. Matbaanın zarar ettiği düşünülerek Vali Avni Doğan zamanında kiraya verilmiş; Mithat Altıok'un zamanında da matbaa materyalleri satılmıştır. 1937 yılından sonra Kastamonu'da özel matbaalar açılmıştır.⁵

Uzun yıllar hizmet veren iki katlı matbaa binası, 1940 sonrasında, bugünkü Cumhuriyet Meydanı düzenlenirken yıkılmıştır.

II. Meşrutiyet'ten sonra Kastamonu'da yeni gazeteler çıkarılmıştır: Köroğlu, Serbaz, Zafer, Ilgaz, Yeşil Ilgaz, Şule ve Nazikter gibi. II. Meşrutiyet döneminde Kastamonu'da çıkan tek dergi Tiraje olmuştur. Kurtuluş Savaşı yıllarında çıkan Gençlik dergisi de önemli bir kültür kaynağıdır.

Araştırmamıza kaynak teşkil eden Kastamonu, Köroğlu ve Açısöz, içerikleri ve kararlı yayın politikaları açısından bakıldığında Kastamonu basınının en önemli gazeteleri olarak görülmektedir. Ancak diğer bazı gazete ve dergiler hakkında da kısa bilgiler vermeyi uygun gördük.

Kastamonu: Mart 1872-30 Mayıs 1938 yılları arasında Kastamonu Vilâyet Matbaası'nda basılan resmî nitelikte bir gazetedir. Kastamonu vilayeti açısından son derece önemli olan bu gazetenin ilk on yıllık dönemi hiçbir kütüphane yoktur. Eldeki sayılar 1882 yılından başlamaktadır.⁶ Vilâyetin ilk ve tek resmî yayın organı olan Kastamonu gazetesi; Bolu, Sinop, Çankırı, Zonguldak illeriyle birlikte Ankara'nın kuzeyinde kalan bazı ilçeleri de ilgilendiren değişik haber ve inceleme yazılarını da ihtiva etmektedir.⁷

Kastamonu gazetesinin idaresi valilikteki memurlar tarafından yürütülmüş; hatta bazı yazıları bile onlar yazmıştır. Bu kişilerden bazıları şunlardır: Vilâyet İdare Meclisi Başkâtibi Mehmet Cemil Efendi, Vilâyet Serkâtibi Galip (Söylemezoğlu),

⁵ Demircioğlu, a.g.e., s.8.

⁶ Demircioğlu, a.g.e., s.12.

⁷ Mehmet Serhat Yılmaz, **II. Meşrutiyet Devri Kastamonu Basın Tarihi (1908-1918)**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2008, s.16.

Reşit Bey, Fazıl Bey, Ebûbekir Kâzım Tepeyran, Keşfi Efendi, Ahmet Hamdi, Sadık Vîcdani (Başyazar), Hafız Nuri, Fikri Efendi.⁸

Kastamonu gazetesinin ilk dönemlerdeki özenli ve hacimli yayınlarını I. Dünya Savaşı ve sonrasındaki yıllarda göremiyoruz. Bunda özel gazetelerin devreye girmesinin etkili olduğu kanısındayız. Kastamonu gazetesi yayınlandığı dönemlerde hizmet amacıyla çıkarılmış, kâr amacı gütmemiştir. Daha serbest nitelikteki yazılar özel gazetelerde yayınlanmış olup bu konuda Köroğlu ve Açiksöz daha fazla ön planda görülmektedir. 1918'de Köroğlu'nun kapanması kısa süre de olsa bir boşluk yaratmıştır. Köroğlu gazetesi yerine ikame edilmek istenen Yeşil Ilgaz gazetesi kısa süre içinde kapanmıştır. Ancak 1931'de Açiksöz'ün kapanmasıyla Kastamonu adeta gazetesiz kalmıştır. O yıllardaki gazete nüshaları incelendiğinde bu sıklık açıkça görülmektedir. Ciddi bir gazetenin olmayışı şehrin kültür hayatını da önemli ölçüde etkilemiştir.

Bu boşluğu hisseden Hüsnü Açiksöz 1937 yılında, okuyucuları her yönden tatmin eden Doğrusöz gazetesini çıkarmıştır. Bunun üzerine Vali Avni Doğan da Kastamonu gazetesinin eski önemini kalmadığını düşünerek kapanmasını emretmiştir. Böylece Kastamonu gazetesi 66 yıllık yayın hayatından sonra 30 Mayıs 1938'de kapatılmıştır.⁹

Kastamonu gazetesinin eski nüshaları incelendiğinde, çıkışından itibaren son derece hacimli ve içerik itibarıyla zengin olduğu görülür. Ancak I. Dünya Savaşı'nın başlangıcından kapanmasına kadar olan süreç için aynı şeyleri söylemek pek mümkün değildir.

Köroğlu: Araştırmada yararlandığımız Köroğlu gazetesi 17 Aralık 1908 - 13 Kasım 1918 yılları arasında, Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti Kastamonu şubesinin yayın organı olarak çıkarılmıştır. Gazetenin sahipliğini ve mesul müdürlüğünü Mehmet Besim Bey üstlenmiş; Vilâyet Matbaası'nda basılmıştır.¹⁰

⁸ Demircioğlu, a.g.e., s.24.

⁹ Demircioğlu, a.g.e., s.26.

¹⁰ Demircioğlu, a.g.e., s.16.

İlk Mesul Müdür Mehmet Besim Bey'den sonra, 14 Ocak 1909'da Hüsnü Bey, 13 Ocak 1911'de A. Nureddin, 8 Eylül 1911'de Akdoğanlızâde Mehmet Ali Beyler mesul müdürlük yapmıştır.¹¹ M. Besim Bey'in Meclis-i Mebusan'ın birinci sınıf mümeyyizliğine tayin edilmesi üzerine 14 Ocak 1909 tarihli beşinci sayıdan sonra mesul müdürlük görevini Hüsnü Bey üstlenmiştir.

Köroğlu gazetesinin ikinci sayısında, Meşrutiyetin ilanı ve (24 Kânun-i Evvel 1908) meclisin açılması üzerine İttihat ve Terakki Cemiyeti Kastamonu Vilâyet Heyet-i Merkeziyesi padişahı tebrik eden bir telgraf yayınlanmıştır. Gazetenin ikinci sayısında Kastamonu halkının ve cemiyetin, Meşrutiyetin ilanından duyduğu sevinç, zafer havası ile yapılan eğlenceler, kutlamalar anlatılmıştır. Bu bildiri “... *Selâm ve ihtiram sana, ey Meşrutiyetin istihsaline muvaffak olan (Kahraman ordu), selâm ve ihtiram sana, ey milletin esbâb-ı saâdetini en iyi düşünen ve tefekkürâtını hâkimâne, mütayakkızâne, merdane tatbik ve icrâ eden muhterem (İttihat ve Terakki Cemiyeti) selâm ve ihtiram sana, ey bütün netâic-i eydî-i ihtimam ve ictihâdına olan (Meclis-i Mebusan), selâm ve ihtiram ve tebrik sana, ey mesûd ve necib (Millet)*” cümleleri yer almaktadır.

17 Aralık 1908 tarihinde ilk sayısı yayınlanan Köroğlu gazetesi, 28 x 11 ebadında, 3 sütun ve 4 sayfa ile ikinci hamur kâğıda basılmıştır. Köroğlu gazetesinin ilk sayısında ismiyle ilgili bir açıklama yer almaktadır.

Bazıları gazetenin Köroğlu diye adlandırılmasından herhangi bir ilişki kuramamıştır. Kastamonu halkı bu ismin nereden geldiğini çok merak etmiştir.

5-10 kuruşluk bir hayvan için Bolu'da bir derebeyi tarafından gözleri çıkarılan baba 15 yaşındayken intikamını alarak Çamlıbel ormanına yerleşmiştir. Biraz zaman içinde nüfuz sahiplerinin de burnunu kırmış olan Köroğlu ismindeki bir yiğidin hikâyesinden esinlenilerek gazeteye Köroğlu ismi verilmiştir.

Bu olayı hürriyet kahramanlarından bir kişi anlatmıştır. Meşrutiyetin ilanından önce hürriyet fikirlerinden köylülerin de faydalanması amacıyla Çamlıbel

¹¹ Demircioğlu, a.g.e., s.27.

hikâyelerinden piyesler düzenlenmiş ve halka seyrettirilmiştir. Köroğlu'nun, şanlı ordunun önemli bir neferi olduğunu buradan anlıyoruz.

Kastamonu'da valiliğin çıkarmış olduğu ilk resmî gazete olan “Kastamonu”dan sonraki ilk özel gazetedir Köroğlu. Gazetenin başlığının altında Hicrî, Rumî ve Milâdî takvimler de kullanılmıştır. Gazete 72. sayısından sonra Milâdî takvimi kullanmaya başlamıştır.

Gazetenin başlığının sağ yanında “*Mahallî İdaresi Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti'nde daire-i mahsusadır. Cemiyetin bekası ve milletin menafîne hâdim her nevi âsâra sahifelerimiz açıktır. Neşrolunmayan âsâr iade edilemez, her bir husus için idare memurluğuna müracaat olunur*” ifadesi bulunmaktadır. Başlığının altında ise “*Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin vasıta-i neşr-i efkârı olmak üzere Kastamonu'da Perşembe günleri neşrolunur ictimâî, edebî, fennî, ticarî, sınaî Osmanlı gazetesidir*” ibaresine yer verilmiştir.

Köroğlu gazetesi 76. sayısından itibaren “*Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti'nde daire-i mahsusadır*” yazısını kaldırmıştır. Nedeni ile ilgili gazetede bir açıklama yapılmamıştır.

Gazetenin sorumlu müdürü 109. sayıdan sonra A. Nureddin Bey olmuştur. İlk sayısından 125. sayısına kadar başlığında yazan “*Perşembe günleri neşrolunur; ictimâî, edebî, fennî, ticarî, sınaî Osmanlı gazetesidir*” ibaresi “*Perşembe günleri neşrolunur; Türk gazetesidir*” şeklinde yazılmıştır. 146. sayıdan 180. sayısına kadar “*Osmanlı gazetesidir*” yazısı görülürken, 181. sayıdan itibaren “*Türk gazetesidir*” ibaresi tekrar kullanılmıştır. 377. sayısından itibaren kâğıt sıkıntısı nedeniyle iki sayfa olarak basılmıştır. Köroğlu gazetesinin son sayısı hakkında bir bilgi yoktur.¹² Gazetenin tek koleksiyonu Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde olup 42 sayısı noksandır.

¹² Mehmet Serhat Yılmaz, “İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kastamonu'daki Yayın Organı Köroğlu Gazetesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Yıl:2,Sayı:3, (Mart 1997), s.206-210.

Köroğlu gazetesinde; Besim Bey, İsmail Sedat, Ahmet Behzat, Abidin Binkaya, Kuşakçıoğlu Hüsnü, Hasan Fehmi, Ahmet Talat Onay, Dadaylı Şevket, Yüzbaşı Vahdeti, İsmail Habib ve Dr. Fazıl Berki Tümtürk gibi önemli kişilerin değişik konularda makaleleri bulunmaktadır.

Serbaz: 14 Mart 1909 - 21 Mayıs 1909 yılları arasında Kastamonu Vilâyet Matbaası'nda basılan gazetenin sahibi ve başyazarı Ahmet Hayrettin'dir. Kısa ömürlü bir gazetedir.¹³

Türk Dili: Nüzhet Haşim Bey tarafından Kastamonu'da günlük olarak çıkarılan gazetedir. 10 Mayıs 1921 - 11 Haziran 1921 yılları arasında yayınlanmıştır.

Çalçene: 9 Ağustos 1927 - 16 Ocak 1929 tarihleri arasında yayınlanmış; mesul müdürlüğünü Yusuf Niyazi Bey yapmıştır.¹⁴ Gazete başlığının altında “*Şimdilik on beş günde bir neşrolunur. Mizah gazetesidir*” yazılıdır. Gazete 31 Ocak 1928 yılına kadar 15 günde bir yayınlanmıştır. 11. sayısından itibaren 1 hafta ile 1 ay arasında değişen sürelerde çıkarılmıştır. Gazete sarı, kırmızı ve yeşil renkte basılmıştır.¹⁵

Tiraje: 12 Şubat 1910 - 6 Ağustos 1910 yılları arasında çıkarılmış, Vilayet Matbaasında basılmıştır. Sahibi Ahmet Talat Onay, Mesul Müdürü Muharrem Celal Bayar'dır. Kastamonu Valisi Süleyman Nazif'in yardımlarıyla çıkarılmıştır, kapağıyla birlikte 12 sayfadır. Haftada bir yayınlanan dergide Süleyman Nazif, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Emin Cemal, Faik Reşit, Hamdullah Suphi gibi kişilerin yazıları yayınlanmıştır. Süleyman Nazif görevden ayrılınca 6 Ağustos 1910 tarihinde dergi kapanmıştır.¹⁶

Türkeli: 14 Mayıs 1921 - 11 Haziran 1921 tarihleri arasında Nüzhet Haşim tarafından Kastamonu Vilayet Matbaası'nda basılmıştır.¹⁷ Türkeli Gazetesi

¹³ Aziz Demircioğlu, **100 Yıllık Kastamonu Basını 1872- 1972**, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1973, s.37.

¹⁴ Demircioğlu, a.g.e., s.88.

¹⁵ Ercan Çelebi, “Kastamonu Basınında Bir Mizah Gazetesi: Çalçene (1927-1929)”, **Kastamonu Basın Sempozyumu Bildiriler**, Kastamonu Valiliği, Ankara, 2009, s.295-302. Demircioğlu, a.g.e., s.88-89.

¹⁶ Demircioğlu, a.g.e., s.177.

¹⁷ Demircioğlu, a.g.e., s.82.

Açıksöz'den sonra Kastamonu'da çıkarılan ikinci günlük gazetedir. Gazete başlığının altında “*Milliyetçi, Yevmî Gazete*” yazmaktadır.¹⁸

Gençlik: 17 Ekim 1920 - 30 Haziran 1921 yılları arasında Kastamonu'da yayın yapan derginin sahibi ve mesul müdürü Ahmet Hulusi'dir. Kastamonu Vilayet Matbaası'nda basılmıştır.¹⁹ On beş günde bir yayınlanan dergide Bahri Vedat, Vehbi Şaik (Orhan Şaik Gökyay) Enver Kemal, Mehmet Arif (Arif Nihat Asya), Dr. Zekâi Muammer gibi kişiler yazı ve şiirler yayınlamışlardır.²⁰

Doğu: 1 Ocak 1922 - 15 Nisan 1922 tarihleri arasında Abdülahad Nuri tarafından 8 sayı kadar çıkarılmıştır. Kastamonu Vilayet Matbaası'nda basılmıştır. Mesul müdürlüğünü İsmail Hakkı Uzunçarşılı yapmıştır. 15 Nisan 1922 tarihinde son sayısı yayınlanmıştır.²¹

Açıksöz: 15 Haziran 1919 - 14 Aralık 1931 tarihleri arasında çıkarılmıştır. Sahibi Ahmet Hamdi Çelen, mesul müdürü Hüsnü Açıksöz'dür. Kastamonu Vilayet Matbaası'nda basılmıştır. Gazete başlığının altında “*şimdilik iki sayfa olarak haftada bir neşrolunur, müstakil efkâr gazetedir*” yazılıdır.²²

Kastamonulu gençler, Mondros Anlaşması'ndan sonraki olaylardan rahatsız olmuş, vatanın ve milletin kurtarılmasını istemişlerdir. Bağımsızlık için bir kurtarıcı arayan gençler, Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a ayak basmasından sonra 15 Haziran 1919 tarihinde Açıksöz gazetesini çıkarmışlardır. İstiklal Savaşı yıllarında, Kastamonu gazeteleri içinde ilk olarak Açıksöz akla gelir. Kastamonu 15/16 Eylül 1919 gecesi Kuvâ-i Milliye ile birleşince, Açıksöz gazetesi de yazılarını daha rahat bir ortamda yayınlamış, sütunlarını genişletmiştir.²³

¹⁸ Demircioğlu, a.g.e., s.82-83.

¹⁹ Demircioğlu, a.g.e., s.178.

²⁰ Demircioğlu, a.g.e., s.179.

²¹ Cevdet Yakupoğlu, “Kastamonu Basın Tarihinde Kısa Soluklu Bir Dergi: Doğu”, **Kastamonu Basın Sempozyumu Bildiriler**, Kastamonu Valiliği, Ankara, 2009, s.224-234.

²² Demircioğlu, a.g.e., s.63.

²³ Hüsnü Açıksöz, **İstiklâl Harbinde Kastamonu**, Kastamonu Vilâyet Matbaası, Kastamonu 1933, s.83.

Açıksöz gazetesi halkın siyasî, sosyal ve kültürel yönden gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Haberlerin yanında şiir, makale, araştırma ve inceleme yazılarına yer vermiştir.

Açıksöz gazetesinde; Kastamonu Lisesi edebiyat öğretmeni İsmail Habib Sevük, tarihçi İsmail Hakkı Uzunçarşılı gibi önemli kişiler yazı yazmıştır. İsmail Habib Sevük gazetenin başyazarlığından ayrılınca, Fazıl Berki Tümtürk bir müddet bu görevi üstlenmiştir.²⁴

19 Eylül 1927 tarihinde Ahmet Hamdi Çelen ayrılmış ve Açıksöz'ü 2270. sayısından itibaren tamamen Hüsnü Açıksöz'e devretmiştir.

Yeşil Ilgaz: 24 Kasım 1918 - 23 Şubat 1919 tarihleri arasında Kastamonu Vilayet Matbaası'nda basılmıştır. Sahibi İsmail Habib Sevük, mesul müdürü İsmail Sedat'tır. Yeşil Ilgaz, Köroğlu gazetesinin devamı niteliğindedir. Gazetenin başlığında “*Perşembe günleri neşri olunur. Türk gazetesi*” ifadesine yer verilmiştir.²⁵

Sebilü'r-Reşâd: 25 Kasım 1920 - 13 Aralık 1920 tarihleri arasında Kastamonu'da yayın yapmıştır. Kastamonu Vilayet Matbaası'nda basılan Sebilü'r-Reşâd dergisinin Mesul Müdürü ve sahibi Eşref Edip'tir.

“*Dinî, felsefî, ilmî, edebî haftalık İslâm Mecmuası*” olarak yayın yapan dergi, İstanbul'un işgali ile birlikte Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yayınlanmıştır. İstanbul işgal edilince Eşref Edip Bey Kastamonu'ya gelerek derginin 464, 465, 466. sayılarını Kastamonu Vilayet Matbaası'nda bastırmıştır.²⁶ Söz konusu nüshalarda Mehmet Âkif'in Kastamonu'da yaptığı konuşmalara yer verilmiştir.

²⁴ Mustafa Eski, **Kastamonu Basınında Millî Mücadele'nin Yankıları**, *Türk Tarih Kurumu*, Ankara, 1995, s.2-5.

²⁵ Demircioğlu, a.g.e., s.61.

²⁶ Demircioğlu, a.g.e., s.179.

Nazikter: 17 Mayıs 1910 - 7 Mart 1928 yılları arasında yayınlanmıştır. Zaman zaman yayınlarına ara vermiştir. Gazetenin sahibi ve mesul müdürü Yusuf Niyazi'dir. Kastamonu Vilayet Matbaası'nda basılmıştır.²⁷

İlgaz: 1 Mart 1911 – Mayıs 1911 tarihleri arasında çıkarılan gazetenin sahibi ve mesul müdürü Ahmet Süreyya'dır. Kastamonu'da basılmıştır. Gazete başlığının altında "*On beş günde bir neşr olunur, hâdim-i meşrutiyet, hür Osmanlı gazetesidir*" yazılıdır. Ahmet Süreyya Bey Kastamonu Lisesi Fransızca öğretmenidir. Tayini İstanbul'a çıkınca İlgaz gazetesi beşinci sayıdan itibaren yayınlanmamıştır.²⁸

Şule: Aralık 1910 - 6 Ocak 1921 tarihleri arasında Kastamonu'da yayın yapan gazetenin sahibi ve mesul müdürü Yusuf Niyazi'dir. Kastamonu Vilâyet Matbaası'nda basılmıştır.²⁹ Şule gazetesi hakkında pek fazla bir bilgi yoktur. Sadece Köroğlu ve Kastamonu gazetesindeki reklamlardan öğrenildiği kadarıyla, gazete iki sayı çıkmıştır. Tahminlere göre iki sayı daha çıkarılan gazetenin yazıları, Yusuf Niyazi Bey tarafından yazılmıştır.

Zafer: 14 Aralık 1911 - 17 Eylül 1919 tarihleri arasında Kastamonu'da çıkarılan gazetenin sahibi Sofuzâde Mehmet Tevfik, mesul müdürü ise Hersekli Mehmet İzzet'tir. Kastamonu Vilâyet Matbaası'nda basılmıştır. İttihat Terakki muhalifi olduğu için baskı altında kalmış, yayınlarına zaman zaman ara vermek zorunda bırakılmıştır.³⁰ Köroğlu ile aralarında önemli tartışmalar yaşanmıştır.³¹

²⁷ Demircioğlu, a.g.e., s.44.

²⁸ Demircioğlu, a.g.e., s.51.

²⁹ Demircioğlu, a.g.e., s.49.

³⁰ Demircioğlu, a.g.e., s.51.

³¹ Demircioğlu, a.g.e., s.56.

I. BÖLÜM

1. FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Fazıl Berki Tümtürk'ün Hayatı

Fazıl Berki Tümtürk, 1881 yılında, Kastamonu'nun Daday ilçesine bağlı eski adıyla Gülam, yeni adıyla Karaköy'de dünyaya geldi. Kastamonu Cebail Mahallesi'nde (010/53-303) nüfusa kayıtlıdır.³² Babası, Kastamonu Lisesi muhasebeciliğinden emekli³³ Hacı Ali Oğlu Mehmet Hulusi Efendi, annesi Halime Hanım'dır. Evlenmemiştir.

Askerî Tıbbiye Okulu'nda eğitim gördü; 1907 yılı Kasım ayında pekiyi derece ve yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu. Gülhane Askeri Tatbikat Okulu'nda bir yıl staj yaptı. Daha sonra Haydarpaşa Askerî Hastanesi'ne atandı. Burada öğretmen yardımcılığı görevini yürüterek doktorlara eğitim verdi. Bu görevde bir yıl kaldı; sonra Tarabya'daki zabitan talimgâhında Sağlık Hizmetleri ve Tıbbiye Öğretmenliği görevini yapmak üzere Sıhhiye Bölüğü Tabipliğine atandı.³⁴ Doktor olarak ordunun her kademesinde başarıyla hizmet etti.

Bilindiği gibi, 1909 yılında, İstanbul'da; Osmanlı donanmasını güçlendirmek maksadıyla, Donanma-i Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti kurulmuştur. Fazıl Berki Bey, kuruculardan olduğu için amaçlarını halka anlatmak ve yardım toplamak maksadıyla çeşitli yerlerde toplantılar yaptı, konferanslar verdi. Bu hizmetleri toplum tabanına yayarken halkın anlayabileceği bir dil ile güzel şiirler ve makaleler de yazdı.³⁵ Köroğlu gazetesi, kuruluşundan 1918 yılında kapanıncaya kadar Fazıl Berki Tümtürk'ün makale ve şiirlerini sürekli yayınlamıştır. Donanma Cemiyeti ile ilgili Kastamonu dışındaki çalışmalarını da yine Köroğlu gazetesi vasıtasıyla halka duyurmuştur.³⁶

³² **Türk Parlamento Tarihi**, III. TBMM, C.3, s. 453-454.

³³ Doğrusöz Gazetesi, 24 Birinci Kânun 1940. S. 366 (Ziya Demircioğlu Yazı Dizisi).

³⁴ **Türk Parlamento Tarihi**, III. TBMM, C.3, s. 453-454.

³⁵ Doğrusöz Gazetesi, 24 Birinci Kânun 1940.S. 366 (Ziya Demircioğlu Yazı Dizisi).

³⁶ Mehmet Serhat Yılmaz ve Erdoğan Ersoy, **Kastamonu Türk Ocakları (1923-1931)**, Kastamonu, 2012, s.29.

Fazıl Berki Tümtürk zeki ve teşkilatçı bir kişidir. 1911 yılında Alman ordusunda incelemeler yapmak üzere 12 doktor ve 3 eczacıdan oluşan bir sağlık heyetiyle Berlin'e gönderilmiştir. Orada hem inceleme yapmış, hem de Donanma Cemiyeti'nin Berlin şubesini kurmuştur. 24 Şubat 1326 akşamı Madam Lipus tarafından Berlin'de bir ziyafet verilmiştir. Fazıl Berki Tümtürk söz almış, Donanma Cemiyeti'nin Berlin şubesinin kurulmasını teklif etmiştir. O gece yaşananları Berlin'den gönderdiği 25 Şubat 1326 tarihli bir mektupla bildirmiştir. Bu mektup Kastamonu ve Köroğlu gazetelerinde yayınlanmıştır. Fazıl Berki Tümtürk; mektubunda, "Hâsılı o gece hissettiğimiz mahzuziyet-i vicdâniyi yaşadıkça unutmak kabil değildir" diye yazmıştır.³⁷ Gurbette duyulan millî heyecanı yansıtmaları bakımından söz konusu mektup tezimizin ekler kısmına konmuştur.

Fazıl Berki Tümtürk, ilçelerden köylere varıncaya değin çok çalışmış, Donanma Cemiyeti'ne yaptığı hizmetlerden dolayı Altın Donanma Madalyası ile taltif edilmiştir.³⁸

Almanya'dan dönüşte Yozgat Redif Tümeninin Yozgat Taburu Tabibi olarak Balkan Savaşı'na katılmış; hizmetlerinden dolayı nişanla ödüllendirilmiştir. Balkan barışıyla birlikte önce Gümüşsuyu Asker Hastanesi Baştabip Yardımcılığına; daha sonra I. Ordu Baştabip Yardımcılığı'na atanmıştır. Ancak bu sırada Donanma Cemiyeti'ne halkın yardımlarını teşvik etmek için 5 ay süre ile Anadolu'da seyahatte bulunduğundan görevine başlayamamıştır.

I. Tümen Baştabibi mülâzımı iken, İttihat ve Terakki Fırkası adına Meclis-i Mebusan'ın III. dönemine Çankırı'dan mebus seçildi. Siyasetle uğraştığı ortaya çıkınca, subay ve generallerin siyasetle uğraşmasının yasak olması nedeniyle istifa süresi dolmadan, Temmuz 1914'te askerlikten ayrıldı.³⁹

³⁷ Mustafa Eski, "Donanma-i Osmanî Cemiyeti Berlin Şubesi Nasıl Kuruldu?," *Türk Yurdu*, Kasım 1995, cilt:15, sayı 99.

³⁸ *Türk Parlamento Tarihi*, III. TBMM, c.3, S.453-454.

³⁹ Mustafa Eski, a.g.m, s.99.

Fazıl Berki Tümtürk, Donanma Cemiyeti faaliyetleri için Anadolu'yu gezerken İstikraz-ı Dâhili tahvillerinin satılması için de çok çalışmıştır.⁴⁰

Meclis-i Mebusan'da bulunduğu sırada Hukuk Mektebi'ne devam etmiş, 1918-1919 öğretim döneminde pekiyi derece ile mezun olmuş ve hukuk diplomasını almıştır.

Mütarekeden sonra Meclisin kapatılması üzerine Damat Ferit Hükümetince tevkif edilerek, 4 ay süre ile Bekirağa Bölüğü'ne hapsedilmiştir. Mütareke sonrasında, aralarında kendisinin de bulunduğu yüz kırk kişilik bir grup Malta'ya sürgün edilmiştir. Fazıl Berki Tümtürk'ün sürgün hayatı 1919-1921 yılları arasındadır.

Sürgün sonrasında Kastamonu'ya dönmüştür.⁴¹ Şehirdeki sosyal ve kültürel etkinliklere katılmış; 1922 yılında bir müddet belediye başkanlığı yapmıştır. Onun başkan olduğu dönemde İstiklal Mahkemesi başkanı olarak Mustafa Necati de Kastamonu'da görevliydi. Fazıl Berki Bey'in başkanı olduğu Belediye Meclisi, Mustafa Necati'ye "Fahrî Hemşehrilik" beratı vermiştir. Bu unvan TBMM'nin kuruluşu esas alındığında Türkiye'de verilen ilk unvan olmaktadır.

Büyük Taarruz'un başarıyla sona ermesi üzerine Nurettin Paşa 1 Eylül 1922 günü, Afyonkarahisar'dan bir telgraf göndermiştir. Fazıl Berki Bey bu telgrafa 4 Eylül günü şu cevabı vermiştir:

"Gazanfer ordumuzun büyük zaferlerini müjdeleyen ve halkımıza selam ve iltifatlarınızı bildiren telgrafınız, muhitimizde pek derin minnet ve övünç hisleri meydana getirdi. Allah'tan fedakâr ordumuzun kesin zafere erişmesini diler, pek müjdeli tebliğlerinin devamını bekleyerek Belediye Meclisi kanalıyla memleket namına sonsuz şükranlarımı arz ederim"⁴²

⁴⁰ Doğrusöz Gazetesi, 31 Birinci Kânun 1940, S.368 (Ziya Demiroğlu Yazı Dizisi).

⁴¹ Mustafa Eski, a.g.m., s. 99.

⁴² M. Eski, **Kastamonu Basımında Millî Mücadele'nin Yankıları**, Türk Tarih Kurumu, Ankara,1995, s.61.

Fazıl Berki Bey mükemmel bir hatiptir. Bundan dolayı Kastamonu'daki törenlerde, millî günlerde halkı heyecanlandıran konuşmalar yapmıştır. Bu konuşmalardan birini Büyük Taarruz sonrasında gerçekleştirmiştir. 11 Eylül 1922 akşamı belediye önünde toplanan halka hitaben uzun bir konuşma yapmış; I. Dünya Savaşı'ndan başlayarak, Kurtuluş Savaşı süresince yaşanan olayları, İngilizlerin bu savaştaki rolünü ve Yunanlıların vahşetlerini anlatmıştır.⁴³

Fazıl Berki Tümtürk, TBMM III. Dönem seçimlerine katılmıştır. 487 oyla Malatya'dan milletvekili seçilmiş, 1 Kasım 1927'de Meclise katılmış, 2 Kasım 1927'de mazbatasını onaylanmıştır. Mecliste Kütüphane Komisyonu'nda çalışmış, genel kurulda konuşmalar yapmıştır. Nisan 1935'te emekliye ayrılmış, 18 Aralık 1940'ta Ankara'da vefat etmiştir.⁴⁴ Cebeci Asrî Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Kastamonu'da çok sevilen Fazıl Berki Tümtürk “TÜRKÇE ŞİİR” başlığıyla şiirler yazmıştır. Şiirleri, Türkçülük konusunda çok önemli etkiler yaratmıştır.⁴⁵

Fazıl Berki Tümtürk; makalelerinde siyasî, sosyal, dinî, ekonomik ve güncel olayların yanında, Kastamonu ilçelerinden de bahsetmiştir. Yazılarında Sevr Antlaşması ile Türk insanına vurulmak istenen esarete karşı çıkmıştır. Millî Mücadele ve Müdafaa-i Hukuk'un önemine değinmiştir. Milleti layık olduğu seviyeye yükselmesi için Halk Fırkası'na önem verilmesi gerektiğinden söz etmiştir. Yine savaşlar nedeniyle harap hale gelen memleketin imar edileceği ve yaraların sarılacağı hususlarına değinmiştir. Memleketin, yer altı ve yer üstü hazineleri bakımından zengin olduğunu, bu nedenle dışa bağımlılıktan kurtulup, bunların değerlendirilmesini istemiştir. Hükümetin başlıca görevlerinden söz ederken, memleketin asayişini, halkın can ve mal emniyetini sağlaması gerektiğini sürekli vurgulamıştır.

⁴³ Mustafa Eski, a.g.e., s.71.

⁴⁴ **Türk Parlamento Tarihi**, III. TBMM, C.3, s. 453-454.

⁴⁵ Mehmet Serhat Yılmaz, “Kastamonu'da Köroğlu Gazetesi ve Türkçülük Fikrinin Gazeteye Yansımaları” Kastamonu Eğitim Dergisi, Yıl: 1998, sayı: 5, s.10.

II. BÖLÜM

2. FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN TBMM KONUŞMALARI

Malatya Milletvekili Fazıl Berki Tümtürk, TBMM Genel Kurulu'nda iki konuşma yapmıştır. İlk konuşması ordudan ayrılan kişilerin geriye dönüşleriyle ilgilidir. Kanun tasarısına göre, ordudan ayrılanlar, Müdafaa-i Milliye Vekâleti'ne geri dönmek için aradan beş yıl geçmedikçe müracaat edemeyeceklerdir. Fazıl Berki Tümtürk bu sürenin üç yıl olarak değişmesini önermiştir. İkinci konuşması da hâkimlikten istifa edenlerin avukatlık yapamayacaklarıyla ilgilidir.

2.1.Orduya Müteahhitlik ve Komisyonculuktan Memnu Olanlar Hakkında Kanun Tasarısı.

Madde 1. “Her ne surette olursa olsun Müdafaa-i Milliye kadrosundan ayrılan bilumum zabitan ile memurin ve mensubin-i askeriye'nin, ayrıldıkları tarihten itibaren beş sene zarfından Müdafaa-i Milliye Vekâleti'ne ve müesses ve kıtaatı askeriye'ye bilavasita ve bil'istihak ve mümessil sıfatıyla her nev'i esliha ve teçhizatı harbiye ile devletin kuvvâ-yı müdafaasına taalluk eden tesisatı için müteahhitlik ve komisyonculuk yapmaları yasaktır.”

Fazıl Berki Bey (Malatya)- “Muhterem Efendilerim; Bu Kanunu bugün gördüm, bu layiha arkadaşlarımızdan bir mebus tarafından verilmiş değil. Hükümetin Müdafaa-i Milliye Vekâleti'nden gelmiştir. Bundan anlaşılıyor ki böyle bir kanunun tanzimine Hükümet muhtar kalmıştır. Ancak, şayet vaktiyle gerek istifa müddeti dolmak suretiyle, gerekse tekaüt edilerek ordudan ayrılanlar, olabilir ki bu kanunun Meclise sevkinden evvel Müdafaa-i Milliye'ye komisyonculuk gibi bir vazife kabul etmişler ve dürüst hareket etmemişlerdir. Zannediyorum ki Hükümet böyle bir sebebe binaen bu layiha-i kanuniyi Meclise sevk etmiştir. Ve Vekâlet şüphe yok ki bu noktadan şâyân-ı takdirdir. Ancak Beyefendiler, Türklerin istinat ve iftihar ettiği yegâne bir kuvvet vardır; o da süngüsüdür, ordusudur. Ordudan istifa müddetini ikmal ederek çekilen tekaüt müddetini ikmal etmekle ordudan ayrılanlar icabında ölmeye her dem hazır ve vatani için, vatana hücum edenleri öldürmeye her dem

müheyya, yani kelleleri koltuğunda olan en fedakâr arkadaşlardır. Onların hiçbir zaman kanlarını esirgemedikleri sayesinde ki; biz burada kemal-i serbesti ile müzakere edebiliyoruz ve memleketin mukadderatını bu Âli Meclis, onların sayesinde idare edebiliyor. Şimdi tasavvur edin, rica ederim, bir zâbit istifa müddetini ikmal etmiş ve tekaüt müddetini kazanmış, çıkmış, ondan sonra bir lisan bildiği ve ticaret istidad-ı tabiisi olması sebebi ile gelmiş, Müdafaa- i Milliye'ye gitmiş. Müdafaa-i Milliye diyor ki; sen Almanya'dan, Belçika'dan şunu, şunu alacaksın, ben de bunu satan fabrikalarla münasebette bulunacak kabiliyetteyim. Daha ucuz almayı temin edecek fıtrattayım. Ben araya gireceğim, tavassutta bulunacağım ve tabii meşru olarak öyle başka bir şekilde gibi değil, haklı ve meşru olarak 5-10 kuruş da ben alacağım diyor. Teşkilat-ı Esasiye Kanunumuzda deniyor ki; amel ve çalışmak serbesttir, diğer taraftan memleket için hayatını tehlikeye koymuş olan bir adam vazifesini ikmal ettikten sonra geliyor, Müdafaa i Milliye'ye müracaat ediyor. Hayır efendim; sen beş sene geçmedikçe bu vazifeyi alamazsın. Şimdi efendiler bu noktayı arz ediyorum, şayet bu kanunun buraya sevkine Müdafaa-i Milliye'yi mecbur edecek, bizce henüz burada, bilinmeyen bir esbap olmuş ki gönderiyorlar, bunu kabul ederim. Fakat pek umumî bir kaidedir ki, efradın aleyhine olan davanın, makabline teşmil olunamaz. Fakat af gibi lehte olan kanunlar teşmil olunur. Bir taraftan makabline teşmil olunuyor, diğer taraftan beş sene gibi uzun bir müddet onu serbesti-i sai ve amelinden mahrum bırakan bir kanunu ordu mensubinine ait olarak kabul edersek isabetsizlik etmiş olmak ihtimali vardır. Ondan dolayı nazar-ı dikkatlerinizi celp ediyorum, vatanların muhafazası için hayatlarını her dem tehlikeye koymuş olarak ordudan ayrılanların, ayrıldıktan sonra, böyle Adliye Encümeninin mazbatasında tanzim ettiği metindeki beş sene değil, hiç olmazsa üç sene sonra bu vazifeye kabul edilebilmeleri temin olunsun. Çünkü: ordudan ayrılan bir zâbit gerek tekaüt, gerek müstafi kendi şahsında bu husus için istidat görse bile bu husustaki istidadı bu beş senelik müddet zarfında söner. Evvelce onların mesleği ölmek ve öldürmekti, bir defa ondan ayrıldı, şimdi ikinci istidadı olan böyle bir tavassut da müstefit, müfit olabileceğini anlayabilen bir arkadaş bu kadar müddet beklerse bu istidadı ölür, ondan sonra o arkadaş bu ekmeğini kazanamaz ve bunu Meclis-i âli de vazifeye kabul etmez. Binaenaleyh bu hususa bir de takrir takdim ettim. Bu beş senenin üç seneye tenzilini Heyet-i Celile'den istirham ederim.”

İkinci konuşması da şu şekildedir:

“Muhterem Efendiler, Adliye Encümeni mazbatası muharriri beyan buyurdular ki; Adliye Vekâleti’nde hâkimlerin dahi istifa ettikleri, vazifeden ayrıldıkları surette, üç veya iki sene mi söylendi bilemiyorum avukatlık yapamazlar, bu, kıyası maal fârikdir. Çünkü “hâkimler, hâkim olarak bulundukları yerde iki veya üç sene avukatlık yapamaz” diye Meclis-i Âlî’de bir kanun kabul edilmiştir. Lâkin bu gün teklif edilen kanunda her ne suretle olursa olsun, yanlı istifa ve tekaüt suretiyle ordudan ayrılanlar, hiç bir yerde mutavassıtlık ve komisyonculuk (öyle değil sesleri, gürültüler) yapamayacaktır efendim. Sonra şurasını da nazar-ı dikkate arz ederim ki; alelumum bu memnuiyet (hayır sesleri) yalnız devlet işlerindedir. (Gürültüler) Sonra şurasını da nazar-ı dikkat-i insaflarına arz ederim ki, mesleği ancak vatani kurtarmak, ölmek ve öldürmek olup meslekten müddetini ikmal ederek ayrıldıktan sonra bu gibi işlerde istidadı olan bir adamı saha-yı mesaisinden mahrum etmek zannederim insafsızlık olur. Binaenaleyh beş senenin üç seneye tenzilini çok rica ederim.”⁴⁶

⁴⁶ **TBMM ZABIT CERİDESİ**, 3. Dönem, Cilt:4, Birleşim:82, s.369-372.

III. BÖLÜM

3. FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN KASTAMONU VİLAYET GAZETESİNDEKİ YAZI VE ŞİİRLERİ

3.1. Makaleler

Daha önce ifade edildiği gibi, Kastamonu gazetesi Vilayetin resmî yayın organıdır. Gazetede haberler, çeşitli raporlar, araştırmalar yanında, değişik konularda yazılmış makalelere ve az da olsa şiirlere yer verilmiştir.

Fazıl Berki Tümtürk'ün Kastamonu gazetesinde 9 makalesi ve bir uzun şiiri bulunmaktadır. Bu çalışmada makaleler önce özetlenerek ve kronolojik sıraya göre tanıtılmıştır. Fikir adamlarının dil ve üslûp özelliğini yakından tanımak için yazılarının aslını ve mümkünse tamamını görmek gerekir. Bu nedenle Kastamonu gazetesindeki yazılarının tümü buraya konmuştur. Buraya konanlar onun ilk yazılarıdır ve sayıları da azdır.

Bazı makalelerine başlık koymamış; “makalat” adıyla okuyucuya sunmuştur. Yazılar bir makale üslubundan ziyade sohbet havası özelliği taşımaktadır. Meşrutiyetin güzelliğini, yeni dönemin özgür ortamını ve insana değer vermenin önemini vurgulamaya çalışmıştır. Bu nedenle halkın kolayca anlayabileceği bir dil kullanmayı tercih etmiştir.

Hürriyet başlıklı makalesi, bu bölümdeki ilk yazısıdır. II. Meşrutiyet ile beraber hürriyet ilan edilmiş ve yazar, bundan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Çeşitli örnekler vererek hürriyetin ne olduğunu anlatmaya çalışmıştır. İstibdat döneminde gazetelerin özgür olmadığını, bunun da ötesinde, özellikle çoğunluğu rençper olan, kültür seviyesi düşük halkın yazılanları anlayamadığı belirtilmiştir.

Başımıza giydiğimiz fesin Avrupa'dan geldiğini; fabrikalar kuramadığımızı, bu konuda bir teşebbüs olsa bile izin verilmediğini, hürriyetin ilanı ile bu durumun ortadan kalktığını ifade etmiştir. Hürriyetin güzelliğini anlatırken; onun, yeri

geldiğinde küçük bir çocuğa can ve kan verdiğini; bazen de kendini bilmeyenleri döven bir değnek olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

Makalat başlıklı makalede yazar; annelerinden miras kalan tarlayı ekip biçen; biri evli, diğeri bekâr iki erkek kardeşin, aralarında geçen bir olayı hikâyeleştirmek suretiyle anlatmıştır. Evli olan kardeş, diğerkardeşin kimsesi olmadığı için kendisine düşen hisseden biraz daha fazlasını diğerkardeşine vermek istemektedir. Buna karşılık bekâr olan ise, ağabeyinin çocukları olduğu için tarladan elde ettiği hissennin daha fazlasını ona vermeyi düşünür. İki kardeş gece vakti, birbirlerinden habersiz, topladıkları başakları birbirlerinin yığınları üzerlerine koyarlar. Ertesi gün, hisselerin eksilmediğini görünce hayrete düşerler.

Kardeşler arasındaki sevgiyi ve dayanışmayı bu şekilde açıklamaya çalışan yazar, makalesinin sonunda Jan Jak Russo’dan da bir hikâye anlatarak fikirlerini pekiştirmiştir.

Çalışalım başlıklı makalede yazar, çağdaş ülkeler seviyesine çıkabilmek ve ülkemizi terakki ettirmek için çalışmanın önemini vurgulamış, bu konuda hürriyet duygusunu ön plana çıkarmıştır. Vatani otuz yıldan beri gebe olan bir anneye benzetmiş, istibdat dönemine serzenişte bulunmuştur. Bu dönemin sancılı geçtiğini; sonunda hürriyet, müsavat ve adalete kavuştuğumuzu söylemiştir. İstibdadın bitişini bir annenin “lohusa” dönemine benzetmiş ve bu dönemin geçmesi için sükûnete ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Yeni dönemde ortaya çıkan hürriyet, müsavat ve adaletin çok narin ve nazik olduğunu, çok bakılıp korunması gerektiğini anlatmıştır. “Hürriyetin ilanını ganimet bilmeliyiz” diyen yazar, istibdat dönemini halk arasında “humma” denilen tifo hastalığına benzetmiştir.

Makalede, dönemin sıkıntıları en iyi şekilde anlatılmaya çalışılırken vatan anneye, hemşireler yani kız kardeşler de hürriyet, müsavat ve adalete benzetilmiştir. Ayrıca II. Meşrutiyetin ilan olan 11 Temmuz gününün bayram olarak kabul edilmesini de önermiştir.

Makalat başlıklı diğer makalesinde yazar; sözlerine “Biz temizlik isteriz” diye başlamış; sözü Kastamonu Belediyesi’nin hizmet binasına getirmiştir. Belediye dairesi denilince çevresinde bahçesi, havuzu, güzel kokulu çiçekleri olan bir yer düşündüğünü ifade etmiştir. Bina içinde ise yabancı bir misafir geldiği vakit huzurlu bir şekilde kahve içilebilecek, güzel döşenmiş iki odalı bir yer olmalıdır diyerek bir özlemini dile getirmiştir. Buna karşılık belediye binasının çok harap ve kasvetli olduğunu, memleketin bunu hak etmediğini söylemiştir. O yıllarda belediyenin çay kenarında bulunmasından bahisle; kanalizasyonların dereye aktığını, dere yatağındaki akarsuyun yetersiz olması nedeniyle gereken şekilde doğal temizlik yapılamadığını anlatmıştır.

Şehrin ortasından akan derenin iki tarafında abdesthaneler bulunduğunu, buradan çevreye pis kokular yayıldığını, bundan dolayı abdesthanelerin kaldırılması gerektiğini önermiştir.

Bu anlatılanlara ilave olarak, insanların mikropları yeter şekilde tanımadığını, verem mikrobunu yaymasına rağmen yerlere tükürdüklerini, buna bir çare bulunması gerektiğini söylemiştir.

Yazarın temizlik konusunda bu kadar ısrarlı olmasında, o yıllarda belediyenin ve dere yatağının mikrop yayan feci durumunun etken olduğu açıktır. Bunun yanında kendisinin doktor olduğunu; aydın bir kişi sıfatıyla kendi mesleğinin bir gereği olarak, halkın sağlığını düşünmek zorunda bulunduğunu da ifade etmek gerekir.

Adalet başlıklı makalesinde, adalet, insanlığın var olduğu zamandan beri en çok özlenen, buna karşılık da en fazla tartışılan bir kavramdır. Yazar, bu makalesinde adaletin önemini anlatmaya çalışmıştır. Bu konuda Halife El Memun’dan da örnekler vermiştir. Halife büyük ve güzel bir saray yaptırmıştır. Sarayın ihtişamı Süleyman Kasrı’nı bile geçmiştir. Fakat sarayın karşısında, kulübe şeklinde küçük bir ev vardır ve içinde sahibi oturmaktadır. Vezirler, sarayın ihtişamına gölge düşüren bu evin hemen yıkılmasını istemişler, evin sakinine para önermişlerdir. Ev sahibi bunu kabul etmeyince konu El Memun’a intikal etmiştir. Halife “Hayır, emrederim ki benim hesabıma o kulübe tamir olsun, benim şerefim onun bekası iledir. İsterim ki, yerime

geçenler ona dikkat edecek zaman-ı hükümetinin biraz muteberini görsünler, sarayı görsünler, El Memun büyük idi desinler, kulübeyi görsünler, El Memun adil idi desinler” diyerek adaletin önemini belirtmiştir. Yazar da El Memun’un bu sözleriyle makalesini bitirmiş, devlet başkanı bile olsa adalete uyması gerektiğini ifade etmiştir.

Kanun: Devletin idare tarzı ne olursa olsun, yönetim mutlaka kanunlarla sağlanır. Yazar, kanunların önemini anlatmış; kanuna karşı gelmeyi cinayetle eş değer tutmuştur. Kişilerin adalete saygı göstermesini, yasalara uymasını ve vatana sahip çıkmasını ifade etmiştir. Kanuna uymanın önemini anlatırken de Sokrat’tan şöyle bir örnek vermiştir.

Bir kişi haksız yere ceza almış ve tutuklanmış olabilir. Ortam müsait olduğu için firar etmesi söylense bile kişi kaçmayacak, kanuna karşı gelmeyecek ve namuslu bir kurban olarak ölmeyi yeğleyecektir.

Yazar, hak ve haklı olmayı savunmakla birlikte, kanuna uymanın bir vatandaşlık görevi olduğunu ifade etmeye çalışmıştır. Makaleyi “ ...binaenaleyh şu meseleyi, firarı bırakalım ve Cenabıhakk’ın bizi sevk etmek istediği yolda, hiçbir şeyden korkmadan yürüyelim “ sözleriyle bitirmiştir.

Makalat başlıklı başka bir yazısında, köylülere seslenmiştir. Hürriyet ilan edildiğini, ancak bu kelimenin ne anlama geldiğini insanların bilmediğini, dolayısıyla bir şey anlamadığını söylemiş ve hürriyet hakkında bilgi vermiştir.

Köylülerin, hürriyeti, vergi vermemek olarak anladığını, ancak her devletin halktan vergi almak zorunda olduğunu; aldığı bu vergilerle memurlar ve askerlere maaş verdiğini; bunlardan arta kalan kısmının da çeşitli masrafları karşılamak ve askerî harcamalar için saklandığını anlatmıştır. Buna ilaveten, hürriyetin ilanından önceki dönemde alınan vergilerin toplanış biçiminde dahi farklılıkların olduğunu ifade etmiştir.

Yazının devamında; işlerin düzelmesi için biraz daha sabır gösterilmesini, yakında milletvekili seçimlerinin yapılacağını, vekilleri seçerken dikkatli

davranılması gerektiğini; hatıra, gönüle bakılmamasını önermiştir. Bilindiği gibi, milletvekilleri halkın temsilcisidirler ve demokraside önemli bir işleve sahiptirler. Yazar bu konuda akılcı davranılması gerektiğini anlatmaya çalışmıştır.

Makalat: Türklerde vatan savunması ve askerlik son derece önemlidir. Yazar bu makalede askerliğin önemini anlatmaya çalışmıştır. Şehir merkezinde bulunan taburun, her gün iki saat eğitim yaptığını, halkın askerleri görmek için Kışla meydanında toplandığını, kalabalığın içinde Müslüman ve Hristiyan çocuklarının bulunduğunu, onların da askerler gibi adım atarak yürüdüklerini ifade etmiştir. Eğitim süresince, halkın, askerleri büyük bir şükran duygusu ile izlediğini, bayram sonrasında da atış eğitimlerinin başlayacağını anlatmıştır. Redif (yedek) askerlerinin de bu şekilde eğitim yapmaları gerektiğini söyledikten sonra makaleyi “Yaşasın Osmanlı ordusu” diyerek bitirmiştir.

Kastamonu gazetesindeki makaleleri kısa özetlerle tanıttıktan sonra yazarın üslubunu daha yakından tanıtmak için yazıların aslını aynen koymayı uygun gördük.

3.1.1. Hürriyet

Hürriyet ilân olundu. Hepimiz memnun olduk. Büyük şenlikler ettik. Fakat hürriyet nedir? Bunu bildirmeliyiz. Hiç olmazsa biraz bildirmeliyiz. Hem de hiç kimsenin anlamayacağı lügatlerle değil hepimizin bildiği kelimelerle anlatmalıyız. Bu nasıl yazı, söz söyler gibi olmuş diyen olmasın. Söz söyler gibi yazmalıyız. Yazmak; yanında olmayan adamla konuşmak, söyleşmek değil mi? Öyle ise bildiğimiz dil ile konuşalım. Ben böyle yazmak istiyorum. Böyle de yazacağım. İstedğim gibi yazabilirim. İstedğim gibi yazabilmek; işte bu hürriyettir.

Gazetemiz de bunu böylece yazsın. Çizmesin. Bozmasın, bazı yerlerini değiştirmesin. Azaltmasın. Yer yoksa kâğıdı büyüksün. İlâve çıkarsın. Yahut ince harf ile yazsın. Fakat kâğıt parlak olsun. Hurufat yeni olsun. Mürekkep iyi olsun. Gazete çıksın ki güzel okunsun, bunu böyle bilelim. İşte hürriyet budur.

Gazeteler zabıta odalarında, posta çantalarında kalmasın. Helvacılara satılmasın. Bunu hep bilmiyor mu idik? Biliyor idik. Fakat söyleyemiyor idik. Şimdi söyleyebiliriz. İşte bu hürriyettir.

Köylülerimiz gazeteyi alsın. Daha iyisi köylülerimize gazete verilsin. Evlerine kadar gitsin, onlar da okusun. Pencerele sivanmasın. Böyle şeyler yazabiliyoruz. İşte hürriyet budur.

Köylülerimiz gazeteyi okumuyorlar idi. Okusalar da anlayamıyorlar idi. Fakat onların hakları var idi. Çünkü gazete ne yazıyor idi; filan filan rütbe almış. Falan filan nişan almış. Mal müdürü gelmiş. Tapu kâtibi gitmiş. Ali'nin mührü kaybolmuş. Bundan rençper babalarımız ne anlıyorlar idi? Hiç. Bu hakikat değil mi idi? Evet! Fakat bu hakikati meydana çıkaramıyor idik. Biz gazete okuyana (ne yazıyor?) diye sorulsa: o da (bir şey yok) dese zavallı adamın başına bir çorap örüyorlar idi. Bu gün yapamayacaklar. İşte bu hürriyettir.

Başımıza giydiğimiz fes yakın vakte kadar yani Hereke Fabrika-yı Hümâyunu'nun fes çıkardığı zamana kadar Nemçe'den geliyor idi. Yünü ucuz para ile satıyor idik. Fesi pahalı olarak alıyor idik. Paralarımız ecnebi toprağına akıp gidiyor idi. Fakir oluyor idik. Kendi fesimizi kendimiz yapamamak bize yakışıyor mu idi? Elbette yakışmaz idi. Fakat bir fabrika açmak için çok adamların para katarak birleşmeleri lâzım idi. Çünkü bir kişinin parası bu işe yetmez idi. Birkaç kişinin birleşmesi de kabil değil idi. Kimse cesaret edemiyor idi. Dört gün sonra birisi bunlar yan yana geldiler de şöyle iş yapıyorlar, böyle konuşuyorlar diye iftira atıyor idi. Böyle iftira atarak bir külâh kapıyor idi. Şimdi kapamayacak. Karışamayacak. Ağzımızı açamayacak. İşte hürriyet budur.

Böyle iftira ile fabrika açanları dağıttırıyorlar idi. Bundan dolayı fes Avrupa'dan geliyor idi. Şimdi böyle olmayacak. Birkaç zengin adamın birleşmesine karışılmayacak. Para, parayı kazandıracak. Ballıdağ yaylasında koyunlarımızın yünlerinden, Ok Meydanı'nda yapacağımız fes fabrikasının feslerini az vakit sonra giyeceğiz. Bizim paramız bizde kalacak. Kesemiz dolacak. Bunu bugün söylüyoruz. Yarın göreceğiz. Bu ne nimet! Ne saâdet! İşte bu hürriyettir. Yaşasın hürriyet!

Şişeler, sürahiler, bardaklar Avrupa'dan gelir. Bunun sermayesi kum ile çoğumuzun bildiği (soda) denilen ucuz bir şeyden ibaret. Niçin biz yapamıyoruz? Yapmadığımızın iki sebebi var: Birincisi; yukarıda söylediğim gibi birleşemiyor idik. Bir kişi müfsitlik yapıp işimizi bozuyor idi. İkincisi de cahiliz, o fennî bilmiyoruz. Cam, kum ile (sodadan) yapılır ama onun usulünü bilmeli. Ne kadarına ne kadar lâzım? Ne kadar ateş lâzım? Bunu öğrenmeli. Bu da mektep ile olur.

Demek mekteplerimizde masum vatan evlâtlarını güzel okutamıyoruz. Girenlerin çoğu bir şey öğrenemiyor. Çıkanların çoğu bir şey bilmiyor. Tevzi-i mükâfatta gördüğünüz parlaklıklar hep yalancı bir gösteriş. Hep göz boyamak. Hep ahâliyi aldatmak. İleride bize büyük hizmet edecek bu yavrulara mükemmel mektep lâzım değil mi? Elbette lâzım. Demek ki mekteplerimizi düzelterek.

Açılacak mukaddes meclisimiz bu mühim meseleyi düşünecektir. O zaman söyleyecek daha çok şeylerimiz var. Çocuklarımızın vakti boş geçmeyecek. Mektepten kafası boş olarak çıkmayacak. Bunu hem böyle diyeceğiz, hem de mutlaka böyle yapacağız. İşte bu hürriyettir. Bu ne saâdetir. Ne nimettir! Yaşasın hürriyet!

Misâl; bir mektep talebesi birleşirler ise, bu hoca bize okuttuğu dersi bilmiyor, anlatamıyor derler ise sözleri tutulacak. İş anlaşıldıktan sonra yerine birisi gelecek, yalan yere bu kadar talebe sözü bir etmez. Evvelce bu dertlerini kimseye anlatamazlar idi. Şimdi anlatacaklar. İşte hürriyet budur.

Misâl, âmirler ufak memurları boş yere takdir, tahkir edemeyecek. Kabahati var ise muhakeme edilip kanunen ceza edilecek. Kanun yanında ikisinin de bir olduğu anlaşılacak. İşte budur hürriyet. Yaşasın hürriyet!

Hürriyet dik kafalılık yapmak değildir. Kimseyi tanımamak değildir. Birinin yanından geçerken kol çarpmak değildir. Bilakis kimse kimseyi incitemeyecek. Kol çarpamayacak. Çarparsa hürriyet de onu çarpar. İyi kullanamaz isek hürriyetten mazarrat çıkar. Haddimizi bildirir. Büyüklerimize olan hürmetimiz artacak, evvelce bir hürmet ediyor isek şimdi yirmi hürmet edeceğiz. Büyüklerimiz de bizi eskisinden

ziyade sevecek, koruyacak, hakkımızı arayacak. Yoksa hürriyet gücü yeten yetene, zayıf olanın hakkını yiyecek, canını yakacak demek değildir. Bilakis hakkını yemeyecektir. Bir zenginin büyük bir çiftliği yanında bir fakirin ufak bir tarlası olsa, o zengin o tarlayı zapt edemeyecek. Sınırını geçemeyecek. Bir karış yer bile alamayacak. İşte hürriyet budur. Yaşasın hürriyet!

Bir adamın hizmetçisi geç kalksa, iyi iş görmese, efendisi kendisine (çok uyuyorsun, vazifene bakmıyorsun, böyle istemem) dese, o hizmetçi (ne efendi mi ne yapıvermeli, ben hürüm; hürriyet var.) diyemeyecek. Böyle demek terbiyesizliktir. Onu efendisi koğar. Sonra girdiği yerden de çıkarırlar. Aç kalır. Hürriyet yüze durmak, terbiyesizlik etmek, sarhoş olmak, kimsenin hakkını yemek değildir. Hürriyet kendi hakkını aramak, başkasının hakkını almamak, işine dikkat etmektir. Ne güzel şeydir! Yaşasın hürriyet! Sözü uzatmayalım. Biz hürriyetin ne olduğunu daha lâıykı ile bilemiyoruz. Nasıl bilelim? Evvel görmedik ki tanışsak Anadan bir köre kırmızı desek ne anlar?

İstediğiniz kadar söyleyiniz (kiraz, erik fes kırmızıdır) deyiniz. Yine anlamaz. Biz de öyleyiz. Hürriyeti gözlerimiz yeni gördü. Yavaş yavaş anlarız. Hürriyet bizim kıymetli misafirimizdir. Kendisine iyi bakalım.

Hürriyet bir muammadır. Hem bilinir, hem bilinmez. Bilinir fakat iyi anlaşılabilir.

Hürriyeti yine hürriyet anlatır.

Hürriyet bir çiçektir. Onu koklamalıyız. Fakat soldurmamalıyız. Kurutmamalıyız.

Hürriyet bir melektir. Ona hürmet etmeliyiz.

Hürriyet bir yemektir. İnsana kan verir, can verir. Fakat onu israf etmemeliyiz.

Hürriyet bir mihektir. Ayârı bozuk olanları meydana çıkarır. Terbiyesizleri belli eder.

Hürriyet değnektir. Haddini bilmeyenleri döğer. Ondan korkmalıyız.

Hürriyet çekirdektir. Bizim memleketimiz de şimdiki halde bir çekirdektir. Ondan ağaç, meyve yetiştirmeliyiz.

Hürriyet bebektir. Gözümüzün bebeğidir. Onu gözümüz gibi sevmeliyiz, sakınmalıyız.

Hürriyet tadını güzelce bir tatsak, hürriyet adını ağzımızdan bırakmayız.

Hâsılı bir hafta evvel böyle şeyler yazsak gazeteyi basmadıktan başka bize ceza bile yaparlardı idi. Şimdilik memleketin ilerlemesi için hepimiz elimizden geldiği kadar kalem oynatabileceğiz. İşte bu, hürriyettir. Yaşasın hürriyet, yaşasın hürriyet.

Artık gazeteleri çok bassınlar. Şimdiye kadar zor ile satılıyor idi. Bundan sonra matbaadan kapışacaklardır. Okumak bilemeyen okutturup dinleyecektir. Çünkü gazeteler faydalı şeyler yazacaklardır. Milletimiz artık ilerleyeceklerine kâni olmuşlardır. Bu da hürriyet sayesinde olmuştur.

Yaşasın hürriyet, yaşasın hürriyet.

Netice: Hürriyet; şeriat ve kanun dairesinde hukukunu muhafazaya salâhiyet ve başkasının hukukuna tecavüz etmemeye mecburiyettir. Yaşasın hürriyet, yaşasın hürriyet!

Sevgili memleket, sevgili millet, sevgili hürriyet, sevgili padişah pîr hükümetimiz çok yaşasın.⁴⁷

⁴⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Hürriyet", Kastamonu Vilayet, Cilt:8, S.1752, (1 Ağustos 324).

3.1.2. Makalat

Uhuvvet.

Teşrih-i uhuvvete âtideki tercüme-i müdellel bir medhâl olsun:

İki Birader.

“Kudüs-i Şerif henüz bir arz-ı mevrû iken bugün Mescid-i Aksa’nın azimetnümâ olduğu mevkide iki birader bir tarlaya mâlik idi.

Bu biraderlerden birisi evli idi. Ve birçok çoluk çocuğu var idi. Diğer tek başına yaşıyor idi.

Validelerinden miras kalan bu tarlayı birlikte ekip biçiyorlardı. Mevsim-i hasat geldi. İki biraderler başakları topladılar ve onlardan iki müsavi yığın yapıp tarlaya koydular.

Geceleyin bekâr olan biraderin fikrine bir hiss-i âlî geldi ve kendi kendine söyledi: “Biraderimin besleyecek bir zevcesi ve çocukları var. Adâlet değildir ki benim hissem onunki kadar çok olmasın. Haydi gidelim, benim yığından birkaç demet başak alalım ve gizlice onunkine katalım, o farkına varmayacak ve binâen aleyh reddetmeyecektir.” Ve düşündüğü gibi yaptı.

Aynı gece öteki birader de uyandı ve zevcesine şöyle söyledi: “Biraderim gençtir; yalnız ve arkadaşsız yaşıyor. İşine yardım edecek ve yorulduğu zaman teselli eyleyecek kimsesi yok, şan-ı adâlet değildir ki müşterek tarladan onun kadar ekin alalım; kalkalım, gidelim ve onun yığına birkaç demet başak götürelim, o işi anlamayacak binâenaleyh kabul etmemeye muvaffak olamayacaktır.”

Ertesi gün biraderlerden her biri tarlaya gider ve yığınlarının el’an müsâvi olduğunu görmekle dahilen pek ziyade hayrette kalır, ne biri, ne diğeri asla bu hâl-i esrar-ı meali anlayamaz.

Bundan sonraki birçok gecelerde de aynı işi tekrar ederler. Fakat, biraderlerden her biri kardeşinin yığınının musâvi miktarda başak götürdüğünden ekinler daima musâvi kalıyor idi.

O vakte kadar her ikisi de bu harikanın künhüne vâkıf olmak için nöbet bekleyerek her biri müteâkıben birbirine tahsis ettikleri başakları götürürken yekdiğerlerine tesadüf ettiler.

Bu kadar sebat ve akdam ile iki adama karşılıklı olarak iki hiss-i mukaddesin muhabbet ilhamı olan bu tarlada; Cenâb-ı Mevlâ'ya bir binâ-yı i'lâ inşâsı sezâ idi ve insanlar bu yeri takdis ettiler ve burayı bir beytüllahim yapmak için intihab eylediler.”

Bu parçadaki mezâyâ hakkında Mösyö Didanti'nin mutâlaâtından bir kısmını mealen beyan edelim:

“İki birader ile mabed arasında bir münâsebet ararsanız, onu sonra bulacaksınız.

Biraderlerin hâl ve mevkiindeki ihtilâf pîş-i em'âna alınmalıdır çünkü sermâye-i hikâye budur, iş burada.

Yerlerini beraber zira' etmeleri, hâtıra-i mâderi hıfz için şu mevcudiyet-i biraderâne ve müşterekeleri de dikkat-i nazara değer.

Birader kelimesi ekseriya tekerrür ediyor. Fakat beyhude değil. Bu kelime eserin temelidir. Analarının toprağında beraber başladıklarını gördük, işte biraderlik böyle olur. Birbirlerinden ayrılmazlar.

Ekinlerinden musâvi iki yığın yaptıklarını görüyoruz. Musâvi gelmesine ehemmiyet veriyoruz.

Ehemmiyet-i mütekabile gösterip bu yığınları tarlada bırakıyorlar. Anbarlarına iddihâr hatırlarına bile gelmiyor. Bakınız biraderlere!

Bu biraderlerden birisi yalnızdır ve düşünüyor. Gecenin sükûtu içinde kendi kendine fısıldıyor. Bir kere şu hâli düşününüz: Azab-ı vicdan ve nedamet ile uyanıyor, kendisine ibtidâen ehak görünen yığınlardaki tesâvî; mülâhazadan sonra nâ-hak görünüyor:

“Başımızdaki yükler bir olmadığından hisseler de bir olmamalıdır” diyor ve burada hâkim olan fikri adâlettir. O kadar hâkim oluyor ki kuvveden mevki-i fi’le hemen çıkmak istiyor.

“Haydi gidelim”, demesiyle yaptığı haksızlığın tamirine bir çare bulduğunu gösteriyor.

“Benim yığından birkaç demet başak alalım ve gizlice onunkine katalım” cümlesi tasavvur ile icra arasında ne tereddüt, ne tehhür olmadığını bildiriyor.

Nezâket dolu olan şu sevgili ‘gizlice’ kelimesine gelince suret-i ifadenizi değiştiriniz. Onu yüksek sesle okuyunuz.

Fikrini biraderinin kabul etmeyeceği tebâdür ediyor. Gizli götürüyor. İyilikle tefahur etmiyor da karanlıklarda iş görüyor.

(Merd olan hiç kerem etmekle tefahur mu eder? Hem verir hem utanır ettiği ihsandan)

(Düşündüğü gibi yaptı) âniyen, derhâl.

(Aynı gece öteki birader de uyandı) Ne için aynı gece? “Min’el kalbi ile’l kalb-i sebilâ” tesir-i şefkat, hemşire olan bu iki ruhu birleştirmiş, onlara aynı zamanda aynı ihtisâsat ve aynı nedâmâtı ilkâ eylemiştir.

Müteehhil birader de diğerinden ziyâde uyuyamadı. O da bir vicdan azabıyla uyandı. Yığınların musâvatı ona da haksız göründü. Fakat başka esbâb ile burada da hâkim olan fikri adâlettir. Bu fikirdir ki ikinci birader de emrediyor. Ve onun harekâtını ta'cil eyliyor.

Unutmayınız ki birinci birader hâtırasına sünûh eden şu fikri kendi kendine söylüyorsa ikinci birader zevcesine söylüyor. Doğrusu birinci birader düşünüyor. İkincisi yüksek sesle söylüyor.

(Ertesi gün biraderlerin her biri tarlaya gider. Ve yığınların el'an musâvi olduğunu görmekle dâhilen pek ziyade hayrette kalır.) Hemen ertesi gün gidiyorlar, çünkü neticeyi biran evvel görmek istiyorlar. Yığınların müsavâtı elbette celb-i hayrettir. Buna bir diyeceğimiz yok. Fakat, pek yerinde kullanılmış bir “dâhilen” kelimesi var. Hayretleri açıktan değil. Bâtındır, kalbîdir. İşi çaktırdım korkusuyla hayretlerini izhara ictisâr edemiyorlar. Arada hükümferma olan bu sükût, bu sükûnet, onları daha ziyade beht ü hayrete ilkâ ediyor.

(Bundan sonraki birkaç gecelerde de aynı işi tekrar ederler.)

Biraderlerin ısrarına bakınız. Vazgeçmiyorlar. Fâsıla vermiyorlar. Yine yığınları her dem musâvi görüyorlar. Hayretleri tezâyid ediyor. Fikirlerine nevbet beklemek tevârüd eyliyor. İşte o zaman mesele tenvir ediyor. Başakları götürüyorken birbirlerine bakarlar. Dururlar. Bağrışırılar. Sarılırlar. Bir vücut olurlar. Mâbedle biraderler arasındaki münâsebet anlaşıldı ya? Böyle bir mahal nasıl olur da hoş görünmez?”

Mösyö Lebek diyor ki:

Uhuvvet -ki başka bir isim altında şefkattir- bir ev halkı arasında kesb-i ciddiyet etmezse bugün beşeriyete nasıl sirâyet edebilir.

Kabil midir ki: Yalnız bir aileye değil bütün insanlara şâmil olan böyle bir fazîlet; fa'âliyyetten müberrâ olsun da ihtisâsat ile iktifâ etsin?

Hakiki uhuvvet asâr ile, mütekabil fedakârlıklar ile tecelli ediyor.

Gâilesine, alâmına ortak olmayan; nasihat, servet, dost kudret ve mevcudiyetle kardeşine muavenet ve hîn-i zaruretinde yardımına müracaât etmeyen onu sevmiş olamaz. Fiilen izhâr-ı asar etmeyip de yalnız sözde kalan uhuvvet meyt demektir. Bütün beşeriyete intişâr edebilir mi?”

Biraz da Jan Jak Russo’yu dinleyelim:

“Benden yedi yaş küçük bir kardeşim var idi. Pederimin san’atı olan saatçiliği öğreniyor idi.

Bana gösterilen fart-ı muhabbet onu biraz ihmâl ettiriyordu ve benim hoşuma gitmeyen hâl de budur. Bu tekâsül terbiyesine sû-i tesir etti. Şurada burada gezdiğinden kendisini hemen hiç görmüyordum. Fakat kemâl-i şefkatle onu sevmeye yine nihâyet vermiyordum.

Hatırlıyorum ki, onu bir gün pederim kemâl-i hiddetle ve şiddetle dövüyordu. Derhal aralarına atladım, biraderime sıkı sıkı sarıldım. Vücudumda onu böylece örttüm ve kendisine gelen darbeleri ben alıyordum. Ve bu vaziyetimde o kadar inat ettim ki ister gözyaşlarımla feryatlarımdan te’sîrinden, ister bana kardeşimden ziyade fena muamele etmemek için akit ederim onu affetti.”

Jan Jak Russo biraderine siper oluyor. Vücutuyla istihkâm yapıyor. Fakat, pederine olan hürmetine hâlel getirmiyor, elinden sopayı almıyor. Ancak kardeşini muhafaza ediyor, işte uhuvvet böyle olur.

İnsanlar yekdiğeriyle kardeştir. Aralarında ayrılık gayrılık olmamalıdır.

Saâdet-i umumîye hüsn-i muâşeretle mümkün olur. Hüsn-i muâşerete vusul evvel terbiye-i ibtidâiyenin mektebinde husul bulur.

Aile reislerinin en mühim vazifesi çocukların arasında bir merbudiyyet-i samimiye tesisidir.

Bunları daha beşikte seviştirmelidir. Komşu çocuklarıyla da güzel geçinmeye alıştırılmalıdır.

Bu maksad-ı ulvîye yani hoş geçinmeye ikinci derecede mektep hizmet eder.

Mektepte arkadaşlık yapa yapa kardeş olurlar. Hem dost vefalı olarak çalışırlar. Birinin kederi olsa diğerleri taksim ediverir. Gözleriyle, sözleriyle teselli ederler. Mektepte okuyup da hüsn-i uhuvveti duymayan olur mu? Mektepte okurken yazdığım bir şiiri şurada tekrar edersem mektepte ne derece uhuvvet hâsıl olduğunu anlatabilmiş olurum:

Arkadaşlarım

Nâzik, mütefennin, mütevâzı, ferhâver,
Yekdiğeri kardeş gibi sevmekte serâser,
Bi şüphe sohbetleri kalbimde yer eyler,
Birdir bana mektepte refik, evde birader.
Gayrette rakib maksad ve niyette beraber,
Niyetleri, insanlara bi fâsıla hidmet,
Hidmetleri güç, müşkil, ağır, incedir elbet,
Elbet olamaz öyle ise onlara rahat,
Rahatları gündüz gece gayretten ibaret,
Gayrette rakib maksad ve niyette beraber.
Tutmuş o güzel kalbleri arzu-ı teveddüd,
Ünsiyet ve ülfetleri etmekte te'yid,
El elde çalışmak da bilaşek ve tereddüt,
Her danesi bir şübeye etmek de teferrüd,
Gayrette rakib, maksad ve niyette beraber.

Uhuvvet evde, mektepte elde edildikten sonra hayât-ı hariciyede sâha-i vesia tatbikini bulur.

Uhuvvet bir güldür ki evde tomurcuklanır, mektepte açılır. Dışarıda boy saâdetini sağlar.

Hepimiz bir dünyanın evlâtlarıyız. Niçin kardeş sayılmayalım? Benîbeşer birbirine hem dem ve yaralarına merhem olmalıdır.

Uhuvvet: Bu hiss-i âlî, milletlerin efrâdında medeniyetleri nispetinde tecelli eder.

Neticede “uhuvvet; insanların birbirine muavenet ve ıztırâbâtına müşâreket etmesidir.”

Zaten insanlık budur:

“İnsan ona derler ki ede kalb-i refiki âlâm beni nev’i ile kesb-i melâlet.”⁴⁸

3.1.3. Çalışalım

Hepimizin validesi olan sevgili vatanımız otuz seneden gebe idi. Çoktan beri doğurmak istiyordu. Münasip zaman arıyordu. Tevlid sancıları artık vücudunu kaplamıştı. Mecâli kalmamıştı. Lûtf-ı celîl-i padişâhî ile halâs buldu, kurtuldu.

Bize üçüz kızlar hediye etti. Anladınız, isimlerini biliyorsunuz: Hürriyet, müsâvât, adâlet.

Fakat validemiz vatan şimdi baygındır, dalgındır, yorgundur, lohusadır. İmdat bekliyor, ilâç istiyor. Çaresi: sükûnettir. Sükûnet için de sa’y ve gayrettir. Ve

⁴⁸ Fazıl Berki TÛMTÛRK, “Makalat” Kastamonu Vilayet, Cilt 8, S:1752, (1 Ağustos 324).

velveleye, aceleye lüzum yok. Biraz rahat etsin. Yavaş yavaş kendine gelsin. Eskisinden daha canlı olur, daha kuvvetli olur.

Bu üç kızları, bu nazlı bebekleri, bu sevimli melekleri muazzez milletimiz kemâl-i vecd-i hâl ile istikbal etti. Alkışladı. Okşadı. Alladı. Pulladı. Kundağa sardı. Salladı. Ninniler söyledi. Şenlikler etti, meserret seslerini göklere çıkardı. Mest-i şâdi oldu.

Yürüsünler, büyüsünler, dünya durdukça yaşasınlar.

Bunlar; çok nâziktir. Çok nârindir. Çok nâzenindir. Güzel beslemeli, iyi bakmalı. Zayıflatmamalı. Öldürmemeli. Güzel hareket etmezsek tarlanabiliriz. Uçururuz. Kaçırırız. O zamanki ahlarımız, vahlarımız derdimizi artırmaktan başka bir şeye yaramaz. Unuttuk mu? Hâlâ hâfıza-ı tesirimizde menkûş değil mi evvelki geldiklerinde kıymetlerini bilemedik. Elden aldıldık. O lâhûti vücutları kaybettik. Rüyâ gibi, hülyâ gibi nâ-be-dîd oldular. Biz de nâ-ümîd olduk. Bu sefer akıllı davranalım. İhtiyatkâr, basiretkâr, itidalkâr olalım.

Yürüsünler, büyüsünler. Çok yaşasınlar. Ebediyen yaşasınlar, bunları bize ihsân eden padişah-ı hükûmet iktinâhda çok yaşasın.

Kırk milyon idik. Kırk fırkadan ziyade idik. Muhtelif kavimlerde birbirine merbûtiyet yok idi. Arada samimiyet mefkut, bundan dolayı heyet-i umûmiyede husûle gelen zaaf meşhûd idi. Yine bir vücut idik. Fakat bir vücudu teşkîl eden a'zâ - yani muhtelif kavimler- arasında ahenk, imtizâc yok idi. Bir maksad-ı ulvî-i umumiye hizmet etmiyorlar idi. Yardımlaşarak şark-ı cevher-i hayâtı muhafazaya çalışacakları yerde birbirleriyle uğraşıyorlar idi.

Bu hâlet; ne kadar muhâlif-i maslahat, ne rütbe, makes-i kanun-i tabiat, ne derece mugâyir-i akl ve hakikat idi! Birinin kederi ötekini memnun ediyor idi. Daha doğrusu ekl-i bi-nefs yapıyorduk yani kendi kendimizi yiyor idik.

Bir parmağımızda bir dolama olur da üç gece uyumayız. Demek bütün vücut ona iştirak eder. Derdine ortak olur, onunla hem dem hem elem olur. Biz kendi parmağımızla kendi gözümüzü çıkarıyorduk.

Bir dişimiz ağrır da hep işimizi bırakırız. Niçin böyle? Diş ağrırsa ağrısın. Zahmet çeksin. Biz işimize bakalım. Hayır olamaz. Zira onun vücuduna bütün vücut iştirak eyliyor. Halbuki biz kendi elimizle kendi dişimizi söküyor idik. Ahvâlimiz düşmanlara her halde bâis-i hande olmuş idi.

Şimdi elhamdülillah birleştik. Yekvücut olduk. Yekmaksat olduk. Bir kitle-i millîye olduk. Artık ayaklarımız feyzli yerlere gider. Gözlerimiz faydalı şeyler görür. Kulaklarımız nâfi' şeyler işitir. Mecmu azâmız yekdiğeri için çalışır. Böyle çalışmaktaki lezzete alışır. Teâvün, tenâsur eder. Menfaatinden, mazeretinden birbirini haberdar eyler. Dertleşir. Sözleşir. Sûrat-i berkıyye ilerler. Haber mâ-fât eder. Eski zararları çıkarır. Osmanlı unvan-ı mehabet nişanı ecza-yı müteferrikamızı tevhid etti. Mürde bir cisme taze can verdi. Eskiden ittihadı fesat deniyordu. Şimdi ittihâd-ı bünyad-ı devletimizi tersin etti. Vatanımız yakında behiştâbad olacaktır. Mülkümüz artık taarruzdan âzâdedir. Teâliye âmâdedir.

Hülâsa şimdi suret-i kat'iyede Osmanlı ismini aldık. Umman-ı terakkiye daldık. Yaşasın şanlı Osmanlılar. Şanlı Osmanlıların sevgili sultanı da yaşasın.

Hürriyetimiz avdet etti. Bu fırsatı ganimet bilmeliyiz. Hüsn-i isti'mal etmeliyiz. İsti'cal etmeliyiz. Müteenniyane hareket etmeliyiz. Bir uçtan öbür uca derhal gitmeliyiz. Efrattan tevakkî etmeliyiz. İ'tidalsizlikten ihtirâz eylemeliyiz. Elinde değneği olmayan körler gibi dolaşır idik. Gözlerimiz açıldı. Sefine-i saâdete bindik. Deryâ-yı terakkiye girdik. Mersâ-yı matluba hüsn-i muvasalat için dümeni iyi idare edelim. Pusulayı şaşırmayalım. Hudanegerde eski körlüğümüzü bile ararız. Biz acemiyiz. Yavaş yavaş gidelim. Elimizde isti'mâlini henüz bilmediğimiz nâfi' bir âlet var. Onu güzel idare edelim.

Hüma dedikleri tifo hastalığına yakalananlar otuz gün bir şey yemez, sonra devr-i nekahete girer. İştihâsı açılır. Fakat azar azar beslemek lâzımdır. Yekten

boğazına tavuk kızartması takılırsa hâl-i berbâd olur. Biz otuz günden beri değil otuz, otuz iki yıldan beri esaret tifosuna müptelâ idik. Bu müddet zarfında hürriyet taamında hiç yememiş idik. Şimdi tabib-i derd-i derunumuz, münc-i mukaddesimiz sevgili pederimiz padişahımızın ilaç bâisülibtihacı ile îade-i sıhhat ettik. İade-i hürriyet ettik. Fakat bu kadar yıllık açlığı müteakip gıda-yı hayat fezâ-yı hürriyeti münasebetsiz surette alırsak alışmayan midemiz durur. Hazmedemeyiz. Sıkıntı verir. Binâenaleyh bize lâzım olan saffeti takıalım. Tehlikesi melhuz olan halât-ı müfriteden sakıalım.

Bürûdet-i esaret ile uyuşmuştuk. Uzun bir nevm-i sebâtiye dalmıştık. Gözlerimiz açık olarak uyuyorduk. Hararet-i hürriyet bize haşyet verdi. Şiryanlarımızda sepâle-i hayat dönmeye başladı. Fakat tedricen ısınalım. Encümâd edenleri yeniden ateşe göstermediklerini biliriz. Bir şişede buz olan suyu ağır ağır arıtmazsak patlayacağı, çatlayacağı malûmumuzdur. Binâenâleyh bize ömr-i câvidânı veren, bahş-ı şadumanı eyleyen şu hürriyetten güzel istifade edelim.

Şu hürriyete nail olduğumuz Temmuzun 11. Gününü dimağımızın en muhterem hücrelerinde saklayalım. Her sene o yevm-i sa'd-ı tev'em geldikçe büyük millet bayramları yapalım.

Hâlimiz saâdet-i mâildir. İstikbâldeki parlaklığımızı tavsîf etmek muhaldir. Bu mes'elede en kuvvetli kalem bile bimecaldir.

Fikirlerimiz gittikçe daralan, her gün küçülen bir daireye sokulmuştu. Elsine-i ecnebiye daima zenginlemekte iken biz de bu mahdut fikri tasvir edecek elfâz da azalmıştı. Hemen her ay, her hafta birkaç kelime adem-i âbâda gidiyor. Masum müteveffâ hemşerileriyle birleşiyorlar idi.

Bu daire-i mahsureyi geçen, her ân vird-i nişanımız olması lâzım gelen o ulvî kelimeleri ağızından kaçırmanın rahatı kaçırılıyor idi. Hakkını istemek, doğruyu söylemek, beyan-ı mütalaa etmek en büyük kabahat idi.

Gazetelerimizi yalan tercümanı yapan, iki yüz sahifelik kitabı (50) sahifeye indiren, bilir bilmez çizen, bozan sansürler şükür olsun dağıtıldı.

Can yakan, tahsilsiz bir san'ât-ı meş'ûmeye sülûk eden, ekmeğini masumların kanlı gözyaşlarında arayan o menhûs hafiyeler, o bi-vicdan casuslar, bize mikrop kelimesini bile söylettirmeyen, cism-i devleti sûratle yemekte olan ve padişahımız ile bizlerin arasına sedd-i Çin çeken o muzır, büyük mikroplar hamd olsun püskürtüldü.

Matbuata serbest-i lâzıme verildi. Fikirler mahbustan, ruh kadar sevimli kelimeler mezardan çıktı. Kalemmler milletin nef'i uğurunda saha-i matbuatta istediği gibi cevelâna başladı.

Aman Yârabbî bu ne ni'met! Bu ne ni'met-i âli-i kıymet, bu ne ni'met-i mûcib-i fahr u mahamdet.

Matbuat tamim etsin. Vatan, adâlet, hürriyet, musâvat isimleriyle gazeteler çıksın. Tâ ki bu mübarek kelimeler milletin fikrine güzelce girsın, kökleşsin.

Anamız vatan, hemşirelerimiz hürriyet, adalet, müsâvât, bunları bize ihsân eden muhterem Sultanımız İkinci Abdülhamid Hân Efendimiz, Terakki-i millete hâdim olan matbûât yaşasın. Çalışalım.⁴⁹

3.1.4. Makalat

Biz temizlik isteriz:

Belediye dairesi deyince akla kâr-gîr, güzel bir bina gelir. Bunun yanında da güzel kokulu çiçekler havi kalbe safâ veren bir bahçesi, havuzları bulunur. Dairenin içi temiz, süslü yerli, yabancı büyük bir misafir gelecek olursa bir kahve içirilecek güzel döşenmiş bir iki odası olur. Bizim belediye dairemiz ise harap, kasvetli, sıkıntılı bir yerdir. Memleketin şanına lâıyk muntazam bir belediye dairesine tez elden malik olamayız. Şimdiki hâlimiz buna müsâid değildir. İnşâallah bir iki sene

⁴⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Çalışalım", Kastamonu Vilayet, Cilt:8, S.1753,(22 Temmuz 324).

sonra böyle bir bina yaptırırız. Şimdilik oluruyla idare edebiliriz. Maksadımız dairenin eskiliğinden bahs etmek değildir. Dairenin fena kokular ortasında kalmış olmasını bildirmektir. Dairenin önünden yükselen teminat Zaten oradakileri bîzâr etmeye kâfidir. Hele biraz rüzgâr esecek olur da aşağının, yukarının girye râyihalarını da oraya doldurursa hiç dayanılmaz bir hâle gelir. Evet, hiç tahammül edilemez bir hâle gelesi icâb eder.

Belediyenin yakını böyle olursa biraz uzakları nasıldır düşünölsün. Belediyenin önünden geçen çaya şehrimiz halkının verdiği isim kaba, galiz ise de doğrudur. Haddi olmayarak şehrin lağımalarını alıp götürmek ister. Yazın yorulur, durur, kurur. Diyelim ki bu zaruri, iş bu kadarla da kalmaz. Güyâ temizlik yapılır, ortalık süpürölür. Bu sokağın süpüröntüsü şuraya, şuranın ki buraya dökölür, saçılır. Şehirden dışarı atılmaz. Zaten suyu az olan çaya atılır dökölür. Her fenalık o zaman patlar. Taaffün eder, iğrenç bir manzara hâsıl olur. Fenalığın menşe'i bu kadar da değil. Ya çayın iki tarafına nokta mahalli gibi yapılan abdesthanelere ne diyelim? İbriği alan içeri girer. Bu numunelik zâid bifâideler ne vakte kadar duracak? Bu münasebetsiz hâllere artık nihâyet verilmeyecek mi?

Bu küçük köşkleri yapacak şehrin merkezini mi bulmuşlar. Bir dakika ötede mükemmel abdesthane dururken bu çirkin levshânelere ne lüzum var? Nasrullah Köprüsü altına açıkta ve şer' ve edebe yakışmaz sûrette tebevöl ederek orasını yanından geçerek insanı kusturacak kadar pis kokudan geçilmez bir hâle getirenleri men' etmek kimin vazifesi ise icraya müsaraat etmelidir.

Evvela şuraya buraya tebevöl etmek men' edilmelidir.

Saniyen o mazarratlı abdesthaneler yerlerinden uçurulmalıdır.

Sâlisen öyle sokak süpürölmez. Kaş yaparken göz çıkarıyorlar. Üç dört insan yanlarında bir şeye benzemeyen mahud arabalarıyla taraf taraf şehre dolarlar. Çalı süpürgesi. Bir fırtına kopar. Tozdan bulutlar hâsıl olur. Sulamak falan yok. Vay oradan geçenlerin hâline. “ Biri gelir, biraz sabredelim demezler. Devam ederler. (azıcık dur) denilse bile bu kelimeyi söyleyinceye kadar binlerce mikrop yutulur.

Mikrop ne imiş diyen vardır. Cahil bilmediğini inkâr eder. Aklı ermediğinin düşmanıdır. Bizim geride kaldığımızın birinci şey cahilliğimizdir. Ağzımızdan giren bu mikropların bir kısmı hava ile akciğerlerimize kadar gider. Gerçi vücut kuvvetli olursa bunları öldürür. Bir şey olmaz. Fakat bugün kurtulur, yarın kurtulabilir, öbür gün başa çıkamaz, zayıf düşer. Yakayı ele verir.

Bu mikropların içinde pek çok verem mikropları da vardır. Çünkü verem olanlar bizim memleketimizde hatta İstanbul’umuzda böyle yere tükürüyorlar. Bu tükürüklerin içinde milyonlarca verem mikropları var. Bu tükürükler kuruyunca toz olur, havaya dağılır. Hala süpürülürse tamamıyla etrafa yayılır. Onu da insanlar yutar, verem olur.

Avrupa’da her sokak başında tükürük hokkaları var. İçinde mikrop öldürecek ilaçlar var. Yere tükürmek yasak. Cezâ-ı nakdî alınır.

Herkes o hokkalara tükürüyor. Çoklarının ceplerinde tükürük hokkaları bile vardır. Ona tükürürler. Bu terakkîyi bizim memleketimizde on sene sonra görsen yine memnunuz.

Zaten Peygamber Efendimiz sokağa tükürmeyi men’ buyurmuşlardır. Bunda ne büyük hikmetler vardır. Gelelim mes’elemize:

Süpürgeciler sokakları sulamazlar. Tozu dumana katarlar. İlk zararları kendilerine dokunmak üzere umûmen hasta olmasına sebep olurlar. Bu tozlar yüzünden ne kadar kimseler verem olmuş, ne kadar gençler kara toprağa girmiştir? Ne kadarı da şimdi ıztırap döşğinde inliyor? Bu hastalığı burada az mı sanıyorsunuz? Meselâ taşına çıkanların en aşağı altıda biri veremden vefat etmiştir. Sözde mübalağa yok. Bu zalim hastalık bu kadar ilerlemiştir. Ciğerlerinizi doktora muayene ettirdiniz mi ki verem olmadığınızı biliyorsunuz? Teessüf bu derdin daha çaresi de bulunamamıştır. En iyi deva: saf hava, bol gıda, çok safâ diyoruz. Bol gıda bulamazsak Cenâb-ı Mevlâ’nın ihsân ettiği saf havayı bari telvis etmeyelim. Milletin sıhhatini dört süpürgeci çıkaran toza azdırmak âdeti cinayettir. Bugün evler bile süpürülmeyecek, ıslak bezlerle silinecektir. Süpürmek ne demektir? :

Bir yerde biriken tozu tekrar inmek üzere havaya vermek, murdarlığın yerini değiştirmek değil mi? Usûl-i dairesinde süpürttürmeli, havayı bozmamalı. Ahalinin sıhhatini ayakaltına almamalı. Ramazân-ı şerîf geldi. Müslümanlar mübarek günde oruç bozmuyor diye toz yutacak değildir.

Şöyle süpürülecektir: Arabanın arkasında büyük bir fıçı. İçi su ile dolu.(hamd olsun memleketimizde bol.) O da az olsa ne yapardık?

Fıçının alt tarafında bir musluk. Bunun ucuna iki arşın uzunluğunda bir lastik boru takılmış. Bu borunun ucunda da süzgeçli bir teneke. Biri arabayı sulanacak yere getirir. Biri de musluğu açar. Sağa sola sallar, güzelce sular, sonra süpürür.

Râbian tenzifat arabası denilen telvisat arabası temizliğe hizmet edeceği yerde ortalığı berbâd ediyor. Aralarındaki çatlaklardan müzahrefatın bir kısmı dışarı çıkıyor. Yüksek bir yerden geçirilirken birazı yere dökülüyor. Araba aralıksız, muhkem, üstü kapalı olacak. Götürülürken bir zerre toz bile çıkarmayacak.

Evinizi örten kiremitten birkaçı kırılmış, damla akıyor, para sakınmıyorsunuz. Düzeltiyorsunuz, biliyorsunuz ki geç kalacak olursanız bina çürüyecek. Arabadan da para sakınırsanız milletin binâ-yı vücudu çürüyecektir. Hangisi kıymetli düşününüz.

Hâmisen şuradan buradan toplanan süprüntü on yirmi mi adım ötede çayın içine, kenarına, malum yerlere dökülmeyecek, şehirden hariç, vâsî bir arsaya bırakılacak Sabahtan akşama kadar dolaştırdığınız arabacıların maaşı tabii çoğaltacaksınız yahut at kullanacaksınız. Korkmayın ücret-i nakliyei çıkarırsınız. Şehirden def edersiniz süprüntü gittiği yerde sonra kıymetli bir gübre olur. O da sizin malınızdır. Civar tarla, bahçe sahiplerine satarsınız. Bu gübrenin fâidesini tafsilâtıyla size anlatmak borcumdur.

Bir mürettib akşama kadar uğraşarak, bir tezgâhçı akşama kadar ayak üstünde bunca yıllardan sonra çabalayarak pek az bir şey alsın da boş duran birine niçin daha çok para verilsin.

Şimdi müsâvat var. Adâlet var. Bedava para yok.

Hülâsa-i kelâm beldemizin sıhhatini tehdit eden şu fenâ ahvâle serian nihâyet verilmelidir. Zahirde hiç gibi görüp geçiverdiğimiz şu mes'ele biraz ta'mîk edilirse tâ hayatımıza taalluk ettiği anlaşılır. Bu hususta küskünlük göstermek câiz değildir. Gâib edecek ânımız yoktur. Şunun bunun ile uğraşmayı bırakıp çalışacak zamandayız. Artık ciddi olmalıyız. Gözümüzü açalım. Uyuşuk durmayalım, durmayalım da yeni girdiğimiz terakki yolunda büyük adımlarla ilerleyelim. İlerleyelim ki uzaktan dikkatle bizi seyredenler sonra:

Sanardık yaptığınız gayet büyük iş, meğer ki eski tas, eski hamammış demesinler.

Binâenaleyh sıhhate, hayata yani ruh-i millete mazarratlı olan şu murdarlıklar ve münasebetsizlikler hakkında büyük küçük memurin-i âidesinin nazar-ı dikkat ve ibretini celp ederim.

Sıhhat-i umûmiyenin muhafazası ve şehrin temiz tutulması için hulus-i niyet ile vâki olan tekliflerimin hüsn-i te'sîr icrâ ederek hemen kabul edileceğini ümîd eylerim. En-nezâfete mine'l imân.⁵⁰

3.1.5. Adalet

Bağdad-ı behişt âbadda Halife El Me'mûn gayet mualla ve nazarruba bir saray bina ettirdi ki Kasr-ı Süleyman'a bile cidden gıpta bahşa idi.

Binanın ön tarafında kaymak taşından yüz sütun revnumâ idi. Havlisine altın, tunuk, akik ve lâciverd taşı revnak veriyordu.

Latif oymalarıyla süslenmiş odalarda, hurma ağaçlarından yapılmış tavanlar altında menâbi' ziynet ile bedâyi-i tabiatın hüsn-i imtizâcî görünüyordu.

⁵⁰ Fazıl Berki TÛMTÛRK, "Makalat" Kastamonu Vilayet, Cilt 8, S:1757, (10 Eylül 324).

İzhâr güne gün, cevâhir safânüman revayih-i ruhfeza, hazarat-ı dilrubâ; güzel kokulu mersin ağaçları, sanayi'-i nefise, dibâ denilen kumaşla müzeyyen, yanında fışkırırcı çeşmelerin sıçrayân suları yuvarlanıyor. Bu âli sarayın yakınında, medhalin tamamiyle karşısında fakir bir dokumacının mesken-i hakiri olan harap, eski, dar bir kulûbe. Bu muhterem ihtiyar, büyük bir sa'yin küçük bir mahsulünden mesrûr, borçtan, can sıkın gailelerden azâde, hür ve âlemden devr olarak hayat-ı sâdesini burada zevk ve safâda geçiriyor idi.

Kimseye hased etmiyor idi. Onu çekemeyen de yok idi. Yukarıda dediğim gibi bunun enz ü agâhı sarayın önünü kapatıyor idi. Vezir-i âzam ister ki bu yer sâhibine haber bile verilmeden toprakla beraber olsun. Lâkin halife arzu eder ki evvelâ satın alınsın. Emr-i halifeye itâ'at vecibedir. Amelenin yanına gidilir. Ona altın verilir. Zavallı adam tatlı dil ile şu cevabı verir.

“Hayır, paranız sizin olsun, tezgâhım var iken bir şeye ihtiyacım yoktur. Evime gelince onu elden çıkaramam, burada doğdum, pederim burada vefat etti. Ben de burada ölmek isterim. Halife dilerse beni buradan çıkarabilir. Kulübemi yıkabilir. Lâkin böyle yaparsa her sabah geldiğimi, son taş üstüne bile oturduğumu ve felâketime ağladığımı görür. Ben El-Me'mûn'u tanırım. Bu feryadımdan müteessir olur.” Bu küstahane sözler vezirin hiddetini tahrik ettiğinden bu hodnâşınâsı te'dib etmek ve küçük evini derhâl uçurmak istedi. Fakat halife ona şöyle dedi .”Hayır, emrederim ki benim hesabıma o kulûbe tamir olunsun, benim şerefim onun bekasıyla. İsterim ki yerime geçenler ona dikkat ederek zaman-ı hükûmetimin bir eseri mu'teberini görsünler.

Sarayı görsünler. El-Memun büyük idi desinler. Kulübeyi görsünler, El-Memun âdil idi desinler.”⁵¹

3.1.6. Kanun

Kanun bizzât vatandır ki hayat, servet, hürriyet, vicdan ve herkesin iktisadiyesine hürmet etmeyi adâlet namına umuma emreder.

⁵¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Adalet” Kastamonu Vilayet, Cilt 8, S:1757-58, (11 Eylül 324).

Kanuna s  -i kasta intişar, vatani kalbinden cerihad  r eylemektir. Kanunu ayakaltına alarak vatani mecruh etmek ve hayatımın; vatanın cen  h-ı him  yetinde setr ettiği bütün milleti paralamaktır.

Kanuna s  -i niyyet, şu halde bir cinayettir.

Ad  lete hürmet ve vatanına muhabbet ederek muh  fız-ı memleket olan kanuna ri  yet taht-ı elzemiyyettedir.

Binâenaleyh memleketin hakiki bir çocuğu kavaninini hatta haksız da olsa perestiş derecesinde sever.

Çünkü bir kanun; kanun oldukça vatanın kalbindedir. Sokrat’tan daha büyük bir muhibb-i vatan olur mu? Atina’nın menafii için bütün fedakârlığı yapmıştı. Bir gün if  d  tı yanlış anlaşılır, mer  mı s  -i tel  kki edilir.   dama mahk  m kılınır.

Kanunen fakat n  -hak yere mahbese konur, dostları gelirler ve ona ves  it-i fir  r gösterirler. Ne cevap verir? Dinleyiniz:

“Eğer ka  ar isem kavanin ne der? Der ki: (Sen tevellüd ve terbiyeni bize medy  n isen yani burada doğup okuduğun halde, kendisinden geldiğin s  l  lenle beraber sen inkâr edebilir misin ki bizim çocuğumuz ve hizmetk  arımızsın? Hâl böyle olunca senin hukukun bizim hukukumuz müsâvi olacağına nasıl ihtim  l verirsin? Fed  -yı hayat edinceye kadar kanuna hürmet lâzım olduğunı bilmiyor musun? Bir pedere, bir valideye ir  e-yi cebr ve şiddet bir vicdansızlık, bir   en  at ise vatana cebr ve şiddet göstermek daha ziyade büyük vicdansızlık, daha ziyade büyük   en  atdır. Kuvv  niyyenin adaletsizliğinden değil, fakat insanların haksızlığından sana verilen fir  ra r  -yi rıza izhar edersen namusk  r kurban olarak ölürsün. Fakat kaçarsan, fenalığa fenalıkla, haksızlığa haksızlıkla namussuzca mukabele ederek, seni bize rabt eden mu  hedeyi bozarsan, him  ye etmeye mecbur olduklarını, kendini, dostlarını, vatanını ve hatta bizleri tehlikeye korursun.)

  şte kanunların bana dediği.

Binâenaleyh şu mes'ele-i firârı bırakalım ve Cenâb-ı Hakk'ın bizi sevk ettiği yolda bir şeyden korkmadan yürüyelim.”⁵²

3.1.7. Makalat

Ortalık hürdür deyip yanlış yapmışsınız.

Ey sevgili köylülerimiz, ey rençper babalarımız! Hepimize hürriyet verildi. Bunu duyduunuz Çocuklarınızdan bile işitmeyen kalmadı. Fakat hürriyetin ne olduğunu anlamadınız. Yahut size anlatan olmadı. Herkes istediği gibi kesip biçecek sandınız. Yanlış yola saptınız. Köyünüze gelen memurları tanımaz oldunuz. Bazı yerlerde tahsildarları koğdunuz.(ne parası istiyorsun? Şimdi hürriyet var) dediniz. İş sizin anladığınız gibi değil. Bunun için sizinle biraz konuşmak istiyorum. Elimden geldiği kadar hürriyetin ne olduğunu anlatmak istiyorum. Ben de sizin gibi köylüyüm. Umarım ki benim dilimde iyi anlarsınız:

Her devlet ahalisinden vergi alır. Bu parayı askerlere, memurlara dağıtır. Birazını da artırır. Muharebe gibi büyük bir masraf kapısı açılırsa o zaman kullanır. O hâlde vergi vermek borcumuzdur. Bu bizde devletin hakkıdır, alacağıdır. Fakat bundan sonra ki vergiyi eskisi gibi sanmayın. Yılda sizden on, on beş türlü para alırlardı. Bir ad takarlar, bir para isterler idi. Verir idiniz, verir idiniz, yine borcunuz bitmez idi. Zaptiye gider, tahsildar gelir, tahsildar gider, nahiye müdürü gelir, müdür gider zaptiye memuru gelir idi. Köylülerinize memur gelmediği hafta olmaz idi. Her gelenin atını, boğazını doyuruyor, kesesini dolduruyor idiniz. Doldurmazsanız sizi döverler idi. Hapis ederlerdi. Bir tek ineğiniz, bir tane tencereniz yok pahasına satarlar idi. Yıllardan beri elinizin emeğiyle, alnınızın teriyle, kadınlarınızın boynuna, kulağına taktığınız bir iki altını da bu bitmeyen borcunuza vermiştiniz. Satacak bir şeyiniz, yatacak yatağınız, yiyecek ununuz kalmamış idi.

Yılın başından sonuna kadar bir gün boş durmazsınız, her ayın her gününde, bir işiniz olur. Kışın kar altında çalışırsınız. Yazın o şiddetli sıcaklarda işlersiniz. Çocuklarınız da, kadınlarınız da beraberdir. Yetmiş yaşındaki ihtiyaçlarınız bile sizin

⁵² Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Kanun” Kastamonu Vilayet, Cilt 8, S:1761, (25 Temmuz 324).

ile uğraşır. Bu kadar çabalarsınız ne kazanırsınız? Pek az bir şey. Pek az bir şey de değil, hiç kazanmazsınız. Banka tarlalarınızı satar, size biraz para veren zengin bahçenizi üzerine kayd ettirmek ister. Sarraf, rehin bıraktığınız şeyi geri vermez, ödünç aldığınız iki kilo buğday az zaman sonra fâiziyle beraber dört kilo olur. Anbar boş, kese boş, yok altın da, köyün ileri gelenine esir, soyulmuş, tam takır bir hâlde bulunuyordunuz, artık şaşırmış idiniz. Kime boynunuzu eğseniz derdinizi anlayan yok idi. Hâlâ elinizdekini avucunuzdakini alarak vefiyetlenmek istiyorlar idi. Gözleriniz kan ağladı, ahınız göklere kadar çıktı. Aç kaldınız, otları yediniz. Allah size merhamet etti: Hürriyetiniz verildi.

Hürriyetiniz verildi demek, size haksızlık eden olur ise; verdiğiniz parayı bir daha alırlarsa, rüşvet isterlerse: “ bu nasıl şey, ne parası?” diyebileceksiniz. Dava edebileceksiniz. Hem de herkes hallice vergi verecek. Ekseri zenginler az veriyorlar idi. Sizden çok para alıyorlar idi. Bu gibi zenginlerin borcu bakaya kalıyor idi. Yılın ortası olmadan size defterleri çevirttiriyorlar idi. Bundan sonra herkes gücü yettiği kadar vergi vereceği için hiç sıkılmayacaksınız. Bundan sonra Mart ayı çıkmadan borcunuzu ödersiniz. Yılın öteki on bir ayında rahat rahat yaşarsınız. Kazandığınız sizin olur. Fakat bir iki ay daha sabredin. Biraz daha dişinizi sıkın. Bir kere milletvekilleri olan mebuslarımız toplansın. Millet meclisimiz açılsın. Fakat milletvekillerini iyi adamlardan ayırınız. Hatıra gönüle bakmayınız. Korkmayınız. O zaman en evvel sizin vergileri düşünecekler. Yükünüz hafifleyecek. Keselerinizde çok para bulunacak. Köyleriniz yeniden mâ'mûr olacak. Çocuklarınızı okutmak için muktedir hocalar getireceksiniz. Cahillikten kurtulacaksınız. Böyle şeyler olacağı aklınıza gelir mi idi? Durmayıp Cenâb-ı Hakk’a şükrediniz.

Sizden alınan para sizden çıktığı gibi devletin hazinesine girmiyordu, birazını alıyorlar, birazını alıyorlar, (yerine konuncaya) devletin hazinesine girinceye kadar az bir şeyi kalıyor idi.

Devletin hazinesi pınara yani suyun çıktığı yere benzer. Memurlara oradan su yani maaş veriyorlar. Verilen suyun birine topraktan sızan sular yeni vergi gelir. Fakat bizde böyle değil idi. Memurlara su verilmiyor idi, memurlar suyu alıyorlar idi. Bir bardak su lâzım olan bir desti, bir desti su hakkı olan bir kazan su yani bol

maaş alıyor idi. Pınar dediğimiz hazine de kuru kalıyor idi. Bir de pınarı süzecek sular başka yoldan başka pınara akıyor idi. Yani sizin verdiğiniz paralar hazineye gidecek yerde şunun, bunun tarafından yutuluyor idi. Bunun için beyt'ül-malımız da sizin gibi fakir idi. Hazine de sizin keseniz gibi boş idi. Bundan sonra siz de zengin olacaksınız, devlet de. Bundan sonra sizi soyanlara, hazineyi çalanlara göz açtırılmayacak, açtırılmayacak da verdiğiniz para doğruca devlete, devletten de dönüp dolaşıp size gelecek. Hürriyet sayesinde artık hırsızları yakalayacağız. Bazı köylerde: “hürriyet var, vergi vermeyeceğiz.” Demişler hiç böyle şey olur mu? Siz vergi vermeyecek olursanız devlet ne yapacak? Askerini nasıl besleyecek, memurlarına nereden para bulacak. Siz hazineye veriyorsunuz, hazine memurlara aylık veriyor. Memurlar da parayı bakkallar, her türlü esnafa veriyor. Esnaf da sizden yağ, kömür satın alıyor. Para size geçiyor, elden ele gelip gidiyor. Bir yerde durmuyor. Parayı dört köşe yapmamışlar. Daima yuvarlansın diye yuvarlak yapmışlar. Güzelce nişan etseniz bugün verdiğiniz bir delik ikilik birkaç ay sonra yine size gelir.

Bugün mendile bağladığım para, yarın devletin sandığına, öbür gün memurun çantasına, daha sonra esnafın çekmecesine girer. Sonra yine size döner.

Vergi vermek sizin hakkınızda da hayırlıdır. Devlet için de iyidir. Biz aldığımız beş yüz guruş, bin guruş maaşları sizin üçer beşer guruşdan toplanan paralarınızdan alıyoruz.

Biz size hizmet ediyoruz. Siz bizi gündelikle, aylıkla tuttunuz. Mühendisler yollarınızı yapıyor. Doktorlar hastalarınıza bakıyor, kâtipler yazılarınızı yazıyor. Zabitler memleketinizi muhafaza ediyor. Bize para veren sizsiniz. Başımız sıkıştıkça, düşman hücum edince asker veren sizsiniz. Yemen’e evlat mı gönderdiniz? Askerlik burada iki yıl, üç yıl dediler. Beş sene, sekiz sene, on sene demeyince salıvermediler. Kumlar içinde o kadar ciğerpareler öldü. Kimine (Türk mezarı) adı takıldı. Siz ses çıkarmadınız. Sabrettiniz. Ağladınız. Bundan sonra öyle olmayacak. Yollar, şemendüferler yapılacak. Oğullarınız rahat gidecek. Askerliğin kaç yıl olduğu belli olacak. Nerenin askeri buranın havasıyla barınabiliyorsa oraya gönderilecek. Havası yaramayacak yerlere yollanmayacak. Öyle yerlere de oraya yakın yerlerin askeri

verilecek. Askerlik bundan sonra size eskisi kadar ağır yük olmayacak. Çünkü: bir toprakta, bir bayrak altında bulunduğumuz her Hristiyan arkadaşlarımız da oğullarını asker verecek. Onlar da bizimle elbirliğiyle düşmana göğüs gerecek. Artık hep birleştik. Birleşince kuvvetlenmiştik. Bildiğimizden korkmadık. Birleşince korkumuz kalmadı.

Bir daha tekrar edelim. Siz, bize para veriyorsunuz, asker veriyorsunuz. Ekmek veriyorsunuz.

Ekmek olmasa biz ne yaparız. Yaşamak için bize su, ondan sonra en ziyade ekmek lâzım. Bunu da siz tedarik ediyorsunuz. Siz ekip biçip bize yediriyorsunuz. Ey rençperler. Ey sevgili rençperler! Hepimizi siz besliyorsunuz. Siz bizim babamızsınız. Rençperlik dünyada en şerefli bir sanattır. Durmayıp çalışarak bizi doyurdunuz. Allah sizden razı olsun.

(Hürriyet var, vergi vermeyiz) diyeniniz olmasın. Siz vergi vermezseniz zararı size dokunur. Size bir şey anlatacağım. İyi kulak asın: Vaktiyle bir hükûmetin ahalişi birleşmişler (bütün kuvvetler, hazineler, eğlenceler, şerifler, memur için, bütün belâlar, vergiler, angaryalar, muharebeler, yorgunluklar bizim için) demişler. Memleketlerinden çıkıp gitmeye, vergi vermemeye karar vermişler. Gidecekleri zaman akıllı bir adam gelmiş onlara şu hikâyeyi söylemiş: Köylüler düşünmüşler, o adamı haklı bulmuşlar, yerlerinde oturmuşlar, vergilerini vermişler. Bakınız hikâye nasıl:

“Vücudun bütün azası mideyi çekememiş. Mide için çalışmaktan yorulmuş. Azadan her biri kendi başına yaşamak, mide gibi boş durmak istemiş. Mide bundan sonra hava yesin demişler. (Biz terlemeyiz, yük hayvanları gibi zahmet çekiyoruz.. Kazancımızdan bir şey görmüyoruz. Hep uğraştığımız onun için, hep onun yemeklerini hazırlamak için çalışıyoruz) diye şikâyet etmişler. Boş duralım. Bize lâyük olan san’at budur diye sözleşmişler ve böyle yapmışlar: Eller iş görmeyi, ayaklar kımıldamayı, bacaklar yürümeyi kesmiş, mideye (sen kendi yemeğini kendin tedarik et) cevabını vermişler. Fakat bu büyük kabahatlerden sonra pişman olmuşlar. Az zaman geçince azalar kuvvetten düşmüş, kansız, cansız kalmışlar. Her azâ zarar

görmüş, kımıldayamayacak bir hâle gelmiş. O zaman azâlar yani eller, ayaklar anlamışlar ki, tembel sandıkları mide kendilerinin faydası için kendilerinden ziyade çalışıyormuş.

Hükûmet de böyledir, hiç farkı yoktur. Alır, verir. Herkes hükûmet için çalışır, hükûmet de askerlere tayin, memurlara aylık verir. Zanaatkârları geçindirir, kimseden lafını esirgemez. Vatanı muhafaza eder”

Ey sevgili köylüler, ey rençper babalarımız! Aklınız erdi ki: sizden para çıkmayınca size para gelmez. Bu hikâyeye kulağınızda küpe olsun. Vergiyi istettirmeden veriniz. Vergi nedir? “Vergi devletin ahaliye yaptığı hizmetlerde ettiği masraf herkesin başına düşen hissesidir.”

Memurlara karşı gelmeyiniz. İşinize bakınız, çalışınız, var olunuz. Sağ olunuz. Başınızı ağrıttım. Artık sözü kesiyorum. İnşallah sonra yine konuşuruz.⁵³

3.1.8. Makalat

Tahşîd ve Ta’lîm

Ta’lîm maksadıyla tahşîd olunan merkez taburu efrâd-ı şecâat nihâdi her gün şehir haricinden iki def’a ta’lîm ettiriliyor. Sevgili vatanımızın kıymetli muhafızı olan bu şeci’ askerleri seyr etmek ve onları en samimi hesabât-ı minnet-dârâne ile alkışlamak için birçok halk ta’lîm meydanına toplanıyor.

Bu muhterem askerlerimizin ta’lîmlerini yakından temâşâ ile karirül-ayn fahr û safa olmak üzere bu gün ben de Kışlaönü Meydanı’na gittim. Yolda mızıka bana yetiştii. Ümid-i istikbâlimiz olan İslâm ve Hıristiyan küçük çocuklar bile askerce ayak atarak yürüyorlar idi. İki tarafta bulunan ahali bir intizam tam ile geçen ciddi, vakûr, mehâbetli askerlerimize öyle amîk bir hiss-i şükran ile bakıyorlar idi ki bu nazarlardaki kudsiyeti tavsîf edecek kalem bulunmaz.

⁵³ Fazıl Berki TÛMTÛRK, “Makalat” Kastamonu Vilayet, Cilt 8, S:1760-61, (25 Ağustos 324).

Bu manzara Osmanlılığın hamiyet ve ulviyyetini gösterir bir levha-i sa'âdet idi. Ta'lim yerine gelince mülâzım evvel Safvet Efendi muallim askerleri celp etti. Onlara bugün yapılacak ta'lîmleri, nazarı, amelî olarak selâset ve şâyân-ı hayret bir mahâret ve sür'at ile söyledi, gösterdi, öğretti. Orası hem bir ders-hâne-i feyz, hem bir ameliyâthâne-i hüner oldu.

Bu hamiyetkâr ve gayûr zabitin bir devr-i kerankıymet olan sözlerini çavuşlar büyük bir şevk ve gayret ile dinliyorlar, hareketlerini büyük bir arzu ile tekrar ediyorlar idi.

Osmanlı zabiti ile askeri arasındaki bütün rabita-ı kudsiye burada tecelli ediyor idi.

Mûmâileyh Safvet Efendi sonra kendine ait olan bölüğe gitti. Bir bârika-i sür'at kesilerek sağa, sola koşuyor, sesi boğulmuş olduğu hâlde yine yüksek sadâ ile kumanda ediyor, yorulmak bilmeyen bir sâî hamiyetmendâne ile terakkıyat-ı hâzıraya tevfi-kân ta'lim ettiriyor idi. Gayreti bilhassa şâyân-ı şükrandır.

Bayram ertesi ateş ta'lîmlerine başlanılacağını dahi söyledi. Asâkir-i redifenin bu tarzda ta'lim ettirilmesindeki kavaidi isbâta hacet yoktur. Yaşasın Osmanlı ordusu diyerek avdet ettim. Yaşasın şanlı ordusu! ⁵⁴

3.2. Şiirleri

Hüsn-i Muaşeret ve İttihad-ı Uhuvvet: Fazıl Berki Tümtürk'ün Kastamonu gazetesinde yayınlanmış bir şiiri bulunmaktadır. Hüsn-i Muaşeret ve İttihad-ı Uhuvvet başlıklı bu şiir ölçülü ve kafiyelidir, 24 beyitten ibarettir. Şiirde tema olarak, dönemin sosyal ortamına uygun şekilde birlik ve kardeşlik duygusu işlenmiştir. Şiirin ilk bölümünde Habil ve Kabil kardeşlerin durumunu anlatmış; dünya hayatının geçici olduğu, asıl önemli olanın içli dışlı, birlik ve kardeşlik içinde

⁵⁴ Fazıl Berki TÛMTÛRK, "Makalat" Kastamonu Vilayet, Cilt 8, S:1763, (13 Teşrin-i evvel 324)

bulunmamız gerektiğini vurgulamıştır. Şiir oldukça ağdalı bir dille yazılmış olup Farsça tamlamalar fazladır. Halkın kolayca anlayabileceği bir üslupta yazılmamıştır.

3.2.1. Hüsn-ı Muaşeret ve İttihad-ı Uhuvvet

Âdem anamız, validemiz Hazret-i Havva
 Hep bir baba evlâdı sayılmaz mıyız âyâ?
 Bir parça türabdan bizi halk eyledi Allah,
 Bir parça türâbdır yine en son yerimiz ah.
 Geldik şu ziyâfetgede-i dehre misafir,
 Dört gün durarak azm-i bekâ eyleriz ahir.
 Üç dört gün için geldiğimiz dâr fenâda,
 Geçsin şu küçük müddetimiz sulh ü sefâda.
 Ey yeryüzünün halkı sebep kimdi bu hâle,
 Kim buldu acep harbi, revâc verdi cîdâle?
 Kim verdi sana böyle büyük cüreti Kabil,
 Oldun niye öz kardaş ki: Hâbil'i katil?
 Sen bir kan-ı afiyettin o kanın etti temâdi,
 Döktün kanı oldun bu kadar kanlara bâdi.
 Toprak o zaman pak ve mutahhar idi ama
 Sensin onu ilk def'a eden kanla mutlâ.
 Timsâl-i kıtâl oldu bu dehşetli cinayet,
 Girdi o zamandan araya bazı vaatâvet.
 Taklide heves etti seni kardaşın; insan,
 Çok def'a akan kanlar ile patladı tufan
 Sensin bu kadar kanlıların sû-i misâli
 İnsanlara açtın bu büyük râh-ı kıtali;
 Bir kardaşa bir kardaş bir düşman candır,
 Bir aileye diğeri bâdi-i ziyândır.
 Bir millete bir başkası etmekte tasaddi,
 Bir devlete bir diğeri etmekte taaddî
 Müşkûl mü alınmak önü arzu-yı nifâkın?
 Yok mu acaba bir kolayı fikr-i vefâkın?

Tehdîd-i silâh, terk-i silâh terk-i husûmet,
 Bence budur işte sebep fezy ü sa'âdet
 Harb olmasa derler ki nüfus pek çoğalmış,
 Ekmek azalır, aç kalır, insan bunalırmış.
 Güyâ bozulurmuş bütün ahengi tevâzen,
 Devletler olurmuş yine mecbur teslitten
 Kanun-ı tabii mi imiş harb-i gam alûd,
 Kanun-i tabii mi olur böyle dem-i alûd.
 Bu felâsefeyi sevmiyorum doğru da olsa,
 Dünya yüzünün her yeri insanla da dolsa.
 İlğâ-yı silâh eylemiş oldukça hükûmât,
 Arzu-yı felâh eylemiş oldukça hükûmât.
 Sık yerleri seyrekleri eylerse ta'ahhüd,
 Dünya da eğer parlar ise fikr-i teveddüd,
 Garb dolsa bile semt-i şimâl hâli değil mi?
 Dünya yine dünyalıların malı değil mi?
 Kur'ân'da buyurur Tanrı Teâla,
 İnsanlara dünyada mahal yok mudur asla?
 Mevcûd cihanın bu kadar artığı var mı?
 Vesaetli olan arzale doldu mu, dar mı?
 Taun ve veba bizleri bazen süpürürken,
 Biz büyükleri bir günde mezara götürürken,
 Dünya yüzünün dolması zannımca hayâldir,
 İnsanların aç kalması zannımca muhaldir.
 Bir semt dolacak olsa da yok mu buna çare?
 Hicret edilir boş yere, bir başka diyara.
 Pek hoş olacaktır düvelin terk-i silâhı,
 Arzu-yı terakkisi, teâlisi, selâhı.
 Ama bu zamanda bu da müşgülce bir iştir,
 İnsan daha bu rütbeyi kesb eylememiştir.
 Âtide tekemmül edecektir medeniyet,
 Bir sulh-u umûmî kuracaktır beşeriyet.
 Tes'îd olacak birbirini şevk ile herkes,

Dünya olacak gülşen-i firdevs.
 Lâkin o zaman gelmeden evvel bütün akvâm,
 Zıddiyeti terk eylemeye etmeli akvâm.
 Osmanlılığı mı tefrika etmişti perişan,
 Cemiyeti verdi ona cemiyet-i zî-şân.
 Koymuştu tefrik bizi bir hâl almaya,
 Devlet de giriftar idi bir derd-i vehime.
 Elminnetullah buldu zevali,
 Osmanlıların parladı hûrşîd-i kemâlî.
 Eski garaz günleri def' etmek ehemdir,
 İlle de çalışmak demi tam işte bu demdir.
 Efrâd arasında ne kadar çoksa tenâsür,
 Eyler o kadar feyz ü terakkide tezâhur.
 Vaz geçmeliyiz zemm ü hased, fikr-i fenadan.
 Kurtulmalıyız kibir ve gurur, çirk-i riyadan.
 Maziye unutmak dahi borç oldu mahakkak,
 Âtiye bütün atf-ı nigâh etmeli ancak.
 İtfa edelim ateş-i menhus-ı fesâdı,
 İkad edelim meşâle-i hubb u vedadı.
 Ben sen olayım, sen de ben ol, biz olalım bir,
 Bu benliği bu senliği atmak ne güzeldir!
 Azami beşer yekdiğerine kulunu destur,
 Etmekle olur nev'-i beşer hâsılı mesrur.
 Hep nev'-i beşer yekdiğerine lâzım ve muhtaç,
 Ekmekçi, değirmenci kapatese kalırız aç.
 Bir ekmek için yüz kişiden fazla çalışmış,
 Her sa'îye ki bir başkasının sa'î karışmış.
 Kıymetli vatan validemiz, biz ona evlat
 Kardeş gibi birleşmeyi biz etmeli mutad ...
 Hep meşeimiz, son yerimiz işte bu toprak,
 Bu toprağı ma'mûrere döndürmeye çok bak:
 Halk etmemiş olsa idi benî Âdemi Mevla,
 Viraneye benzerdi şu ma'mûre-i dünya.

Üç, dört gününü ki sa’i sa’âdetle geçirsen,
Bir kimseyi incitme zarar gelmeye senden.
Andır adını hayr ile nâfi eserinle
Cebrinle değil, kendini sevdîr değerle
İnsanlığa hep kalbinle hizmet edersen
Şahrâh-ı terakkide metanetle gidersen
Her yerde geçer hürmet ile zikr-i cemilin
Ömrü ebedî addolunur ömr-i kelilin
Tut kardeşini kendini her şeyde beraber
Fıtrat bunu icap ediyor çünkü birader.⁵⁵

⁵⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Hüsn-ı Muaşeret ve İttihad-ı Uhuvvet”, Kastamonu Vilayet, Cilt:8, S.1760,(5 Kasım 329).

IV. BÖLÜM

4. FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN KÖROĞLU GAZETESİ'NDE YAYINLANAN YAZILARI VE ŞİİRLERİ

4.1. Makaleler

Fazıl Berki Tümtürk; II. Meşrutiyet sonrasında Köroğlu gazetesinde makale ve şiirler yayınlamıştır. Sosyal içerikli bu yazılarda, toplumsal dayanışma ve yurt sevgisi gibi konularda vatandaşlar arasında ortak bir ruh oluşturulmaya çalışılmıştır. Yeni dönemin özgürlüklere ve insana değer veren bir ortam meydana getirdiğini anlatmıştır. Kendisi Donanma Cemiyeti kurucularından olduğu için, başta Kastamonu ve çevresi olmak üzere Anadolu'daki faaliyetleri daha ziyade bu derneğin örgütlenmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çalışmalar yapılırken derneğe gelir sağlamak için toplantılar düzenlenmiş; açık artırmalar ve bağışlar yoluyla para toplanmıştır. Yazılan bu makale ve şiirlerde donanmanın önemini, güçlendirilmesi gerektiğini anlatmıştır. Bu amaçla camilerde toplantılar düzenlenmiş, halkın milli ve manevi duyguları canlı tutulmuştur. Neticeye bakıldığında çalışmaların amacına ulaştığı görülmektedir.

4.1.1. Regulus⁵⁶

Yazar bu makalede I. Pön Savaşı'ndaki Kartacalılar ile Romalıların karşılaşmasını anlatmıştır. Roma konsol vekili memuriyeti ile Afrika'ya gönderilen Regulus, Kartacalılar ile yaptığı birçok savaşı kazanmış bir komutandır. Fakat kendi bölgesindeki mağlubiyeti ile düşmanlarının eline esir düşmüştür.

Kartacalılar Roma'ya bir elçi göndermiş, Regulus da onlara refakat etmiştir. Komutan Regulus bu müzakerede iyi bir sonuç alınamazsa Kartacalıların esareti altına gireceğine dair söz vermiştir. İyi geçmeyen müzâkerenin sonunda şanlı asker Regulus şunları söylemiştir:

⁵⁶ Marcus Atilius Regulus: MÖ 257'de Roma-Kartaca arasındaki I. Pön Savaşı'nda Roma ordusu komutanıdır.

“Size verdiğim nasihatleri tutunuz. Regulus’ü unutunuz. Üzerinize Allah’ın gazabını çekmek istemem. Sûlhu reddedecek olursanız ellerine teslim olacağımı düşmanlarıma va’ad ettim. Sözümü tutacağım. Beni bekleyen tâli’, başıma ne geleceğini bilmiyor değilim. Lâkin cinayet - yani vatana hıyânet - rûhumu telvis edecekti. Hâlbuki bana şimdi yapılacak ceza anca vücudumu ifnâ edecektir. Bununla beraber tahammül ve teslimiyeti bilen için felâket denilen şey yoktur. Eğer musibetler kuvvâ-yı tabiatı geçerse mevt bizi ondan kurtarır.

Ey Roma meclis-i ayânı azâsı! Bana acımdan vazgeçiniz. Ben kararı verdim ve hiçbir şey fikrimi değiştiremez. Vazifemi ifâ ettim. Kartaca’ya avdet ediyorum.” Bu sözleri söyledikten sonra Kartaca’ya dönmüştür.

Kartaca esiri olan Regulus, giderken gurur kırıcı durumunu eşi ve çocuklarının görmemesi için Roma’dan hemen uzaklaşmıştır.

Yazar bu makalede Komutan Regulus’un içinde bulunduğu durumu anlatmıştır.⁵⁷

4.1.2. Donanmamız İçin Araç’ta

Kastamonu’nun Araç ilçesindeki camide Cuma namazından sonra bir vaaz verilmiş ve Donanma Cemiyeti için yardım toplanmıştır. Belediye Reisi Ahmet Efendi, Belediye Tabibi Rıfat Galip Bey’in hanımı ve birçok memur ellerindeki paraları bağışlamışlar ve 605 lira toplanmıştır.

Fazıl Berki Tümtürk, ilçenin iki defa yangından çıkmış olmasına rağmen gösterdiği gönül zenginliğinin herkese ders olması gerektiğini anlatmış ve Araç’tan memnun bir şekilde ayrılmıştır.⁵⁸

⁵⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Regulus”, Köroğlu, Cilt 1, S:65, (10 Mart 1910), s.3.

⁵⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Donanmamız İçin Araç’ta”, Köroğlu, Cilt 1, S:65, (10 Mart 1910), s.3.

4.1.3. Donanmamız İçin Zağferanbolu'da⁵⁹

Makalede, Safranbolu'da Donanma Cemiyeti'nin yeniden kurulduğu ve Kuvve-i Bahriye için bağışlar toplandığı anlatılmıştır. Köprülü Mehmet Paşa Camii'nde genç bir hatip tarafından vaaz verilmiştir. Burada 1400 lira bağış toplanmıştır.

Fazıl Berki Bey, Safranbolu'dan Çerkeş'e giderken Viranşehir⁶⁰ Belediye Reisi Alemdar zade Hacı Mehmet Efendi'nin köyü olan Domu'ya⁶¹ uğramış, Viranşehir'de Donanma Cemiyeti şubesinin kurulmasını sağlamıştır

Çerkeş'te Sultan Murat Camii'nde Donanma Cemiyeti hakkında bir mev'ize düzenlenmiş ve sonrasında bağışlar toplanmıştır. Çerkeş halkının yardımseverliğinden memnun kalmış, “*Yaşasın Çerkeşliler, yaşasın erbâb-ı hamiyet*” diyerek makalesine son vermiştir.⁶²

4.1.4. Donanmamız İçin Kengiri'da⁶³

Fazıl Berki Bey, bu makalede Çankırı'da yeniden bir Donanma Cemiyeti şubesi oluşturulduğundan bahsetmiştir. İdare Heyeti; Hacı Şakir Efendi'nin başkanlığı ve Belediye Reisi Sait Efendi'nin riyâseti altında, milletvekillerinden Müftü zade Hacı Tevfik, Belediye Reisi Salim Bey, Evkaf memuru ve müderris Hilmi Beylerden oluşmuştur. Diğer yerlerde olduğu gibi Çankırı'da da müzayede yapılmış, bir saat içerisinde 415 kuruş toplanmıştır. Ancak davete herkesin katılmadığına dair bir şikâyet söz konusu olmuştur. Bu arada lise öğrencileri de kendi aralarında bağış toplamışlardır.

Kebir Camisi'nde hanımların da mevlid ve mev'ize düzenleyerek Donanma Cemiyeti için bağış topladığını anlatan Fazıl Berki Bey, kadınların boyunlarındaki

⁵⁹ Zağferanbolu: Safranbolu.

⁶⁰ Viranşehir: Bolu-Gerede-Merkez, Örencik köyüdür.

⁶¹ Domu: Çorum merkezine bağlı Budak köyü.

⁶² Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Donanmamız İçin Zağferanbolu'da”, Köroğlu, Cilt 2, S:240, 20 Kânun-ı Evvel 1329, s.2.

⁶³ Kengiri: Çankırı'nın eski adı.

altınlarını dahi çıkardıklarını fakat zenginlerin paralarından neden ayırlamadıklarını anlayamadığını söyleyerek üzüntüsünü dile getirmiştir.

Makalenin sonunda; Jandarma Kumandanı Selami Bey'e, komiser, polis ve jandarmalara, özellikle de Çavuş Kadir Efendi'nin hizmetlerine teşekkür etmiştir.⁶⁴

4.1.5. Bir Müzayede-i Vatanperverâne, Donanmamız İçin Koçhisar'da

Fazıl Berki Bey, bu makalede, Koçhisar halkının yardımseverliğinden bahsetmiştir. Halk Cuma günü pazar yerinde kurulan camide düzenlenen vaazın ardından Donanma Cemiyeti'ne bağış yapmıştır. Yalnızca paralarını değil koyun ve keçilerini de vermişler, hatta birkaç hafta öncesine kadar *“donanma ihâlesi de neymiş”* diyen kişiler, *“buraya bağış yapmayanların dini de, imanı da yoktur”* demişlerdir.

İlk olarak tespih müzayedesini yapılmış, tespih 513 kuruşa Recep Efendi'ye ihale olunmuştur. Kumaş kemer müzayedesinde, iki saat içerisinde 1955 kuruş toplanmıştır. Bu müzayedede Jandarma Kumandanı İsmail Efendi'nin hizmetlerinin önemini anlatmıştır.

Fazıl Berk Bey, Koçhisar'dan Tosya'ya geçmiştir. Burada Abdürrezzak Camii'nde bir mevize düzenlenmiş, halk Donanma Cemiyeti'ne yardım yapmıştır.

İkinci defa yapılan tespih müzayedesinde komiser yardımcısı Fehmi Efendi 732 kuruşa tespihi almış, hatıra olarak saklayacağını söylemiştir. Son olarak kefiye⁶⁵ müzayedesini yapılmıştır. Tosya'daki bu çalışmalar memnuniyet yaratmıştır.⁶⁶

⁶⁴ Fazıl Berki TÛMTÛRK, “Donanmamız İçin Kengiri'da”, Koroğlu, Cilt 2, S:242, 5 Kasım 1329, s.2.

⁶⁵ Kefiye: Arapların kullandığı ve omuzları da örten püsküllü erkek başörtüsü

⁶⁶ Fazıl Berki TÛMTÛRK, “Müzayede-i Vatanperverâne, Donanmamız İçin Koçhisar'da”, Koroğlu, Cilt 2, S:244, (22 Kânun-ı Sâni 1329), s.3

4.1.6. Nurânî Bir Gece

Makalede, Dârümuallimîn salonunda Sultani öğrencilerinin de katıldığı, Donanma Cemiyeti için bir müzayede düzenlendiği anlatılmıştır. Kadı Efendi Hazretleri, Donanma Cemiyeti Reisi Hacı Ziya Efendi ve Maarif Müdürü beyefendi müzayedenin şeref misafiri olmuşlar. Yatsı namazından sonra başlayan mevlid ile birlikte Kur'an-ı Kerim okunmuş; kasvetli kalpler ışıkla dolmuştur. Farsça öğretmeni Salih Efendi dua etmiş, Fazıl Berki Tümtürk de donanma hakkında birkaç söz söyleyerek şiir okumuştur. Bu güzel gecede 7 müzayede düzenlenmiştir. İlk müzayedede 1106 kuruş, ikincisinde 488 kuruş toplanmıştır. Üçüncü müzayedeye 3 elmas iğne ve 80 kuruş değerindeki altın bilezik çıkarılmıştır. İğne ve bileziği 2858 kuruş karşılığında Safranbolulu Yasef Efendi almış, 5 kişi de tunç madalyalarla ödüllendirilmiştir. Dördüncü müzayedeye 300 kuruş kıymetindeki altın bilezik ile 50 kuruş değerindeki iplik konulmuş, bir alkış tufanı içinde 3828 kuruşa Zühtü Efendi teslim almıştır. Beşinci müzayedede 50 kuruş kıymetindeki bir bohça, Fazıl Berki Bey'in hemşerisi Dadaylı Vehbi Efendi tarafından 1139 kuruşa alınmıştır. Bu müzayedede Vehbi Efendi tunç madalyaya lâyık görülmüştür. Altıncı müzayedeye 140 kuruş kıymetindeki Sultan Mehmet Reşat tuğrası çıkarılmıştır. Yedinci ve son müzayedede ise 160 kuruş değerindeki işlemeli bir seccadeyi 721 kuruşa Tosya mahkeme azasının oğlu Hamdi Efendi almıştır. Müzayedeler sonunda 1408 kuruş toplanmıştır. Makale, “*Yaşasın Donanma Cemiyeti*” sözleriyle son bulmuştur.⁶⁷

4.1.7. Feyzâ Feyz Bir Gece Daha

Bu makalede, Dârümualliminde, Donanma Cemiyeti'nden gelen teşekkür telgrafının okunduğundan söz edilmiştir. Öğrenciler bu teşekkürü yeni bir hamiyet ile karşılamayı düşünmüşlerdir. Telgraf, öğrencilerin isteğiyle artırmaya çıkarılmış ve bir önceki gün büyük ölçüde para verenler tekrar bağış yapmak istemişlerdir. Mektep müdürü Vasfî Efendi, yardımcısı Hüseyin Bedrettin Bey, gezici Doktor Muharrem Hilmi, tarih ve coğrafya öğretmeni Muharrem Celal Beyler de bu artırmaya katılmışlardır. Bu fedakârlık Fazıl Berki Bey'i çok sevindirmiş; sayıları ve paraları

⁶⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Nurânî Bir Gece”, Köroğlu, Cilt 2, S.246, (20 Şubat 1329), s.2.

az olan kişilerin, vatanımızın kurtuluşu için ellerinden geleni yaptıklarını büyük bir memnuniyetle anlatmıştır.

Yurdumuz ölüm döşeğinde can çekişmektedir. Anahtarı atalarımızda olan Anadolu'muzun kilidi elimizden gitmek üzeredir ve buna rağmen zenginler keyif çatıp durmaktadırlar. *“Haram, helâl ver Allah'ım, kulun yermez, yer Allah'ım”* diyerek zenginlerin ölümlerden ayırt edilemeyeceği vurgulanmıştır.

Fazıl Berki Bey müzayedeye çıkan telgrafın yanında 5. Sultan Murat'ın, yıllardan beri sakladığı ay yıldızlı lirasını da vermiştir. Ayrıca yazar bu makalede 5. Sultan Murat'ın Abdülhamit tarafından uzun yıllar baskı altında tutulduğunu ve cenazesinin kimseye duyurulmadan gömüldüğü bilgisini de açıklamıştır.

Makalenin sonunda Tosyalı Sıtkı Hamdi Efendi'nin bir önceki müzayedede bağış yaptığını söyleyerek tunç madalyaya lâyık görüldüğünü bildirmiştir. Dârü'l-mualliminde öğrencilerinin bir hafta içinde 5000 kuruşa yakın bağış yaptıklarını dile getiren yazar, Mektep-i Sultani öğrencilerinin de kendilerine gelen teşekkür telgrafını Dârülmualimin deki kardeşleri gibi müzayedeye çıkaracaklarını duyduğunu yazmıştır.⁶⁸

4.1.8. Donanmamız İçin Of'da

Fazıl Berki Bey, donanmaya bağış toplama amacıyla çıktığı gezide Rize'den vapurla Of'a geçmiştir. İlçedeki fedakâr mülkiye, askeriye, jandarma memurlarının Haziran ayındaki birer maaşlarını Donanma Cemiyeti'ne bağışladıklarını anlatmıştır. Of Camisi'nde Donanma Cemiyeti'ne dair bir söyleşi yapılmış ve burada 1100 lira bağış toplanmıştır.

Of'tan Humurgan'a⁶⁹ geçmiştir. Kaymakam Mahmut Celalettin Bey ve Belediye Başkanı İsmailçebizade Hacı Osman Efendi de kaza merkezine gelerek

⁶⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Feyza Feyz Bir Gece Daha”, Köroğlu, Cilt 2, S.247, (9 Şubat 1329), s.3

⁶⁹ Humurgan: Rize'nin Sürmene ilçesidir.

müzayedeye katılmışlardır. Burada 5000 liranın Donanma Cemiyeti'ne bağışlanmasına karar verilmiştir.

Fazıl Berki Bey daha sonra Humurgan'dan kayık ile Araklı⁷⁰ya geçmiş, orada da donanma hakkında izahat vermiştir. Kazası dağınık olan yöre halkının fedakârlık konusunda ne güzel birlik oluşturduğunu anlatmıştır. Buradan Sürmene hükümet dairesine gitmiş, Araklı'daki memurların bir sonraki yıl birer maaşları olan 300 lirayı bağışladıklarını anlatmıştır.

Hava şartlarından dolayı Yomra'ya⁷¹ at üzerinde gittiğini, nahiyede hemen bir Donanma Cemiyeti şubesi kurulduğunu ve bölge memurlarının birer aylıklarını bağışladıklarını anlatmıştır.

Yomra'dan Trabzon'a geçmiştir. Donanmanın bizim için ölüm kalım meselesi olduğu şu günlerde Lazistan Sancağı ile Of, Sürmene ve Yomra halkının büyük hamiyetkârlıkları olduğunu belirterek makalesine son vermiştir.⁷²

4.1.9. Mev'ize

Bu makalede, mal ile yapılan mücâhedenin nasıl olması gerektiği anlatılmıştır. Hiç kimsenin işine yaramayan eski püskü şeyleri vererek mal ile cihat ettim diyemeyiz. Yazar, Hak Te'âla Hazretleri'nin (Len tenâlû'l birla hattâ tunfikû mimmâ tühîbbûne)⁷³, “*Sevdiğiniz malları vermezseniz hayra nail olamazsınız*” meâlindeki âyetiyle örnekler vermiştir.

“Ben de askerlik yaparak yardım ettim” diyenlere ise; bir seneden beri savaşın devam ettiğini ve daha ne kadar süreceğinin belli olmadığını söyleyerek Mehmetçiğin halini düşünmelerini istemiştir. Mısır'ın kızgın kumları içinde, Kafkasların karları ve Çanakkale'nin ateşleri arasında bulunan Mehmetçiğin yaptığı iş ile kendi askerliğini karşılaştırmalarını istemiştir. Sadrazamın, Şeyhülislâmın oğlu

⁷⁰ Araklı: Trabzon ilinin ilçesidir.

⁷¹ Yomra: Trabzon ilinin ilçesidir.

⁷² Fazıl Berki TÛMTÛRK, “Donanmamız İçin Of'da”, Koroğlu, Cilt 3, S.256. (8 Nisan 330).

⁷³ Bkz. Âl-i İmrân suresi 92. Âyet.

ile Mehmet dayının oğlu ne zaman savaşta yan yana mücadele ederse o zaman bu vatanın hepimizin olduğunu anlayacağımızı vurgulamıştır.

Askerlik kanununun yeniden düzenleneceğinden bahsettikten sonra, Müdafaa-i Milliye, Hilâl-i Ahmer gibi cemiyetler ile savaşa yardım etmemiz gerektiğini anlatmıştır. İki yatağımız varsa birini bağışlamalıyız diyerek mücadeleye katkı vermemizi söylemiştir.

Osmanlı-Yunan savaşında Teselya'nın Osmanlılar tarafından alındığını fakat Teselya'nın tekrar kaybedildiğini, Girit için çok uğraşmamıza rağmen Girit'i alamadığımızı anlatmıştır.

Avrupalıların yalan söylediğini, Hristiyan devletlerin, bizi, Müslüman olduğumuz için istemediklerini ve asıl düşmanlığı dinimize yaptıklarını ifade etmiştir. *“Savaşımız din mücadelesidir, kabahatimiz ise Müslüman olmaktan başka bir şey değildir”* diyerek, Avrupalıların dinimize düşman olduğunu vurgulamıştır. Makalenin sonunda, geçmişteki Balkan savaşlarını örnek vererek Avrupalıların Müslümanlara karşı nasıl birleştiğini söylemiştir.⁷⁴

4.1.10. Mektubat

Bu makalede, bir zırhlı alabilmek için askerî öğrencilerin katıldığı bir müzayededen söz edilmiştir. Gece vakti öğrenciler, sınıf sınıf ortadaki küçük meydana müzayede için toplanmışlardır. Öğrencilerin kalpleri iki misli çarpmaktadır. Bütün gözler zırhlıya dönmüş ve öğrencilerin aklında vatanın kurtuluşu fikrinden başka düşünce yoktur. Bahriye elbiseli bir öğrenci müzayedeyi açmış ve ilk fiyatın 108 kuruş olduğunu söylemiştir. Zırhlı için rakam en son 700'e gelince kuruş hesabı ortadan kalkmış, fiyat 3900'lere kadar çıkmıştır.

⁷⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Mev'ize”, Köroğlu, Cilt 3, S.329, (10 Eylül 1331), s.2; Köroğlu, Cilt 3, S. 330, (17 Eylül 1331), s.2.

Makalede ifade edildiğine göre, müzayede sonunda 150 Mecidiye para toplandığı ifade edilmiştir.⁷⁵

4.2. Şiirler

Fazıl Berki Tümtürk'ün Köroğlu gazetesinde yayınlanmış 11 şiiri tespit edilmiştir. Şiirlerin temaları vatan, millet, çocuk, kahramanlık ve donanma sevgisiyle ilgilidir. Şiirlerin dili bugüne göre biraz ağırdır, Farsça tamlamaların çokluğu anlamı zorlaştırmaktadır. Ancak çocuklar için yazdığı şiirlerde çok sade bir dil kullanmış, kelimelerin seçimine özen göstermiştir. Şiirleri genellikle uzundur. Ölçülü ve kafiyevidir. Şiirlerin başlıklarından önce “Türkçe Şiir” ibaresine yer verilmiştir.

4.2.1. Kıtâat-ı Tarihiye

Şiir üç kıta şeklinde yazılmıştır. Ölçülü ve kafiyevidir. Tema'sı hürriyettir. Meşrutiyetin ilânı ile yeni bir döneme girildiği anlatılmıştır.⁷⁶

4.2.2. Hareket Ordusu

Şiir 55 beyit halinde yazılmıştır. Şiirin tema'sı kahramanlıktır. 31 Mart olayında Hareket Ordusu'nun İstanbul'a gelişi anlatılmıştır.⁷⁷

4.2.3. İranlı Kardeşlerimize

Şiir, vezinli ve kafiyevidir. 11 beyit olarak yazılmıştır. Şiirin tema'sı kardeşliktir. Yazarın İran'da şehit düşen kardeşlere taziye mahiyetinde yazdığı bir şiirdir. Duyduğu acıyı dile getirmiştir.⁷⁸

⁷⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Mektûbat”, Köroğlu, Cilt 2, S:253, (26 Mart 330).

⁷⁶ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Kıtâat-ı Tarihiye”, Köroğlu, Cilt 1, S:8, (4 Şubat 1909)

⁷⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Hareket Ordusu”, Köroğlu, Cilt 1, S:27, (11 Haziran 1909), s.1.

⁷⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “İranlı Kardeşlerimize” Köroğlu, Cilt 1, S:33,(16 Temmuz 1325).

4.2.4. 10 Temmuz

Şiiri 6 kıtadan oluşmuştur. Şiirin ilk kıtası 8’li hece vezniyle, son 5 kıtası ise 11’li hece vezniyle yazılmıştır. Şiirin tema’sı hürriyettir. Bu şiirde II. Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte İstibdat döneminin bittiği ve halkın hürriyete kavuştuğu vurgulanmıştır.⁷⁹

4.2.5. Türkçe Şiir

Şiir 15 beyit şeklinde yazılmıştır. II. Abdülhamit döneminde donanmanın yok edildiğini ve vatanın kurtuluşu için donanmaya olan ihtiyacı anlatmıştır.⁸⁰

4.2.6. Küçük Bir Kız Lisânından

Şiir 15’li hece vezniyle 12 beyit şeklinde yazılmıştır. Tema’sı vatan sevgisidir. Şiirde küçük bir kız çocuğunun Donanma Cemiyeti için ailesinin verdiği harçlıkları biriktirdiği anlatılmıştır. Şiirin dili çocukların çok kolaylıkla anlayacağı bir üslupla yazılmıştır. Yarım ve tam kafiye kullanmıştır.⁸¹

4.2.7. Bir Kızcağzın Güzel Kararı

Şiir 15’li hece vezniyle 12 beyit şeklinde yazılmıştır. Kafiyevidir. Teması vatan sevgisidir. Yüreği vatan sevgisi ile dolu olan küçük bir kızın Donanma Cemiyeti’ne bağış yapmak için çalışma isteği anlatılmıştır.⁸²

4.2.8. İki Yoktan Bir Var Çıkar

Şiir 12 beyit şeklinde yazılmıştır. Kafiyevidir. Tema’sı vatan sevgisidir. Şiirde biri kör diğeri kötürüm olan iki vatanseverin Donanma Cemiyeti için çalışmak istedikleri anlatılmıştır.⁸³

⁷⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “10 Temmuz” Köroğlu, Cilt 1, S.33,(16 Temmuz 1325).

⁸⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “ Türkçe Şiir”, Köroğlu, Cilt 1, S.35, (19 Temmuz 1325)

⁸¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “ Küçük Bir Kız Lisânından” Köroğlu, Cilt 1, S:38, (2 Eylül 1909).

⁸² Fazıl Berki TÜMTÜRK, “ Bir Kızcağzın Güzel Kararı” Köroğlu, Cilt 1, S:39, (9 Eylül 1909).

4.2.9. Âlem-i Ulvide İctima

Şiirin ilk 3 beyti 18’li hece vezni ile ve geri kalan 16 beyti ise 15’li hece vezni ile yazılmıştır. Şiirin tema’sı kahramanlıktır. Şiirin ilk bölümünde Sultan Süleyman dönemindeki Osmanlı donanmasının büyüklüğünden söz edilmiştir. Osmanlı bayrağının Hint Okyanusu’nda Piyale Paşa Turgut Reis ve Kılıç Aliler sayesinde dalgalandığı ifade edilmiştir. Daha sonra İstibdat dönemi başlamış ve bu dönemin de Meşrutiyet’in ilanı ile sona erdiğini yazmıştır.⁸⁴

4.2.10. 14 Nisan

Şiir 4 kıt’a şeklinde yazılmıştır. Teması hürriyettir. Şiirde II. Abdülhamit Han “Kanlı Sultan” denilerek eleştirilmiştir. Tahttan indirilen II. Abdülhamit Han’ın yerine V. Mehmet’in geçtiği, halkın yüzünün güldüğü vurgulanmıştır.⁸⁵

4.2.11. Gençliğe

Şiir 3 kıt’a olarak yazılmıştır. Bir ülkenin geleceğinde gençlerin rolünün ne kadar önemli olduğu anlatılmıştır. Gençliğe öğüt verilmiş; onlardan beklentiler ve sorumlulukları hatırlatılmıştır.⁸⁶

4.3. Telgraflar

Fazıl Berki Tümtürk’ün gazetede dört telgrafi bulunmaktadır. İlk telgrafi Kâzım Karabekir Paşa’ya yazmıştır. Bu telgrafların ikisi Çerkeş ile ilgilidir. Diğer telgrafi ise Koçhisar için yazılmıştır. Telgraflarında Donanma Cemiyeti’ne başışlardan bahsetmiş; Koçhisar, Çerkeş ve Tosya ahalisine gösterdikleri samimiyetten dolayı teşekkürlerini bildirmiştir.

⁸³ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “ İki Yoktan Bir Var Çıkar” Köroğlu, Cilt 1, S:41, (Fi 5 Eylül 325).

⁸⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “ Âlem-i Ulvide İctima ” Köroğlu, Cilt 1, S:46, (28 Teşrin-i Evvel 1909).

⁸⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “14 Nisan” Köroğlu, Cilt 1, S:46, (28 Teşrin-i Evvel 1909).

⁸⁶ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Kırk Kilise Menzil Hastanesi-Gençliğe” Köroğlu, Cilt 2, S:235, (20 Teşrin-i Sâni 1329), s.3.

4.3.1. Fazıl Berki Tümtürk'ün Kâzım Karabekir Paşa'ya Çektiği Telgraf

Kâzım Karabekir Paşa 1922 yılında Trabzon'dan Ankara'ya geçerken Kastamonu'ya uğramıştır. Halk, kendisini büyük bir coşkuyla karşılamıştır. Fazıl Berki Bey de Kâzım Karabekir Paşa'nın Kastamonu'yu ziyaretinden duyduğu sevinci ifade eden bir mektup yazmıştır.

Kâzım Karabekir Paşa da cevaben, muhterem Kastamonu halkının sevgisinin çok kıymetli olduğunu ve en kısa sürede kendilerine kavuşmakla mutlu olacağını dile getirmiştir.⁸⁷

4.3.2. Çerkeş ile İlgili Telgraf 1

Fazıl Berki Tümtürk, bu telgrafta, Donanma Cemiyeti Çankırı şubesinin kurulması için bir konferans düzenlendiğini bildirmiştir. Konferansa 197 üye katılmış ve 977 kuruş bağış toplanmıştır. Çerkeş'te düzenlenen konferansta Donanma Cemiyeti'ne 1289 kuruş bağışlanmıştır. Telgrafın sonunda, küçük bir kasabanın bu yolda gösterdiği fedakârlığı takdire şayan görerek teşekkürlerini ifade etmiştir.⁸⁸

4.3.3. Çerkeş ile İlgili Telgraf 2

Fazıl Berki Tümtürk, bu telgrafında Çerkeş'e ve özellikle 102 lira vererek altın madalyaya lâyık görülen Hacı Ali Efendi'ye teşekkürlerini bildirmiştir.⁸⁹

4.3.4. Koçhisar'dan Telgraf

Donanma için 150 lira bağış yapan Koçhisar halkına teşekkür etmiştir.⁹⁰

⁸⁷ Mustafa Eski, "Kâzım Karabekir Paşa'nın Kastamonu'dan Geçışı", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, S:32(1995) s.433.

⁸⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Çerkeş İle İlgili Telgraf" Köroğlu, Cilt 2, S:235,(27 Eylül 1325).

⁸⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Çerkeş İle İlgili Telgraf" Köroğlu, Cilt 2, S:239,(18 Kânun-ı Evvel 1329).

⁹⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Koçhisar'dan Telgraf" Köroğlu, Cilt 2, S:242,(22 Kânun-ı Sâni 1329).

4.4. Mektuplar

Fazıl Berki Tümtürk'ün Köroğlu gazetesinde yayınlanmış dört mektubu bulunmaktadır. Bu mektuplarda; Küre, İnebolu ve Rize çevresine yaptığı gezilerde gördüğü güzellikleri, insanların olaylara yaklaşımlarını, yardımseverliklerini anlatmıştır.

4.4.1. Dersaâdet'te Münteşir Eşref Gazetesi Müdüriyetine

Mektubunu Eşref gazetesine göndermiştir. Eşref gazetesi, düzenlediği bir edebiyat yarışmasında söze Hareket Ordusu ve Osmanlı donanması ile başlamıştır. Fazıl Berki Bey, bundan duyduğu memnuniyeti dile getirmiş; mektubunda Osmanlı donanmasına dair yazdığı bir şiire yer vermiştir. Şiirin sonunda, Girit'i zapt eden donanmamızın burayı daima muhafaza edeceğini yazmıştır.⁹¹

4.4.2. Donanmamız İçin Rize'ye Giderken

Fazıl Berki Tümtürk, mektubu Akdeniz vapurunda yazmıştır. Kastamonu'dan yola çıkmış, Küre'ye uğramış, yetkililerle konuşmuş, geceyi burada geçirmiş. Ertesi gün donanma için yapılan bir müzayedede 2850 kuruş toplanmıştır. Müzayededen hemen sonra Fazıl Berki Bey İnebolu'ya geçmiştir.

İnebolu'dan Rize'ye giderken vapurda donanma üzerine sohbet etmişler. Deniz üzerinde, bir saatlik Donanma Cemiyeti kurulmuş ve yapılan müzayedede 2558 kuruş toplanmış; para, Samsun demiryolu mühendisi Ziya Bey'e teslim edilmiştir.

Sinop üzerinden ihraç edilmesi gereken hayvanlar havanın fırtınalı olması nedeniyle vapurda kalmış, beş gün boyunca büyük sıkıntı yaşanmıştır. Vapurda bir kısarak dünyaya gelmiş, yavruya Bahriye ismi verilmiştir. Samsun'da, iskeleye gelindiğinde muayeneye götürülen anne, yavrusundan ayrıldığı için huysuzlaşmıştır.

⁹¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK. "Dersaâdet'te Münteşir Eşref Gazetesi Müdüriyetine", Köroğlu, S.34, Cilt 1, (28 Haziran 1909).

Muayenesi bittikten sonra yavrusuna kavuşan annenin sakinleştiğini anlatan Fazıl Berki Tümtürk, anneliğin her şeyi unutturduğunu anlatmıştır.

6 Mart'ta Trabzon'dan yola çıkan Fazıl Berki Tümtürk, Rize'nin ışıkları görülürken mektubunu yazdığını, Rize'den postaya vereceğini söyleyerek mektubuna son vermiştir.⁹²

4.4.3. Donanmamız İçin Atina'da⁹³

Fazıl Berk Tümtürk, 16 Mart akşamı Rize'den ayrılmış, sabah Atina'ya ulaşmıştır. Öğle namazından sonra camide bir toplantı düzenlenmiştir. Bir önceki seneye ait 36778 kuruşluk harp vergisinin Donanma Cemiyeti'ne bağışlanmasına karar verilmiştir. Bu karar halk tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Ertesi gün öğle namazından sonra camide ikinci bir toplantı yapılmış; Müftü Hacı Hafız Ömer Efendi dua yapmış, halk Donanma Cemiyeti ne bağış yapmıştır. Fazıl Berki Bey Atina halkına teşekkürlerini sunarak mektubuna son vermiştir.⁹⁴

4.4.4. Donanmamız İçin Atina'da

Yazar, bir önceki mektubunda Atina halkının harp zammı dâhil olarak vergilerinin 1 katı kadar bağışı onayladıklarını tekrarlamıştır. Camide bir toplantı daha yapılmıştır. İlçede bulunan yabancı tacirler de bağış yapmıştır. İlçeye Atina isminin yakışmadığını söylemiş, buna donanma kazası denilmesinin daha uygun olacağını ifade etmiştir.

Atina'dan Hopa'ya, oradan da Arhavi'ye geçmiştir. Atina ile Hopa'nın birbirine çok benzediğini, misafir Rum tacirlerinin de bağışta bulunduklarını yazmıştır. Arhavi'de, Donanma Cemiyeti yeniden oluşturulmuştur. Oradan Trabzon

⁹² Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Donanmamız İçin Rize'ye Giderken", Köroğlu, Cilt 2, S:252, (12 Mart 1329), s.1.

⁹³ Atina; Rize'nin Pazar ilçesinin eski adı. 1928 yılında değişmiştir.

⁹⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Donanmamız İçin Atina'da", Köroğlu, Cilt 2, S:253, (31 Mart 1330),s.3-4.

vapuru ile Viçe'ye⁹⁵ geçmiştir. Camide yapılan toplantıda, donanmaya olan ihtiyaç anlatılmış ve halk vergilerini bin liraya çıkarmıştır.

Viçe'den kayıkla Mapavri'ye⁹⁶ geçmiş, burada 13. Alay Müftüsü Mehmet Nuri Efendi büyük camide düzenlenen müzayedede 60 lira değerindeki arsasını ve 54 lira maaşını bağışlamıştır. Rize'ye iki defa uğradığını yazan Fazıl Berk Bey merkezdeki memurların 1200 lira tutan maaşlarını Donanma Cemiyeti ne bağışladıklarını da mektubuna yazmıştır.⁹⁷

⁹⁵ Viçe; Rize'nin Fındıklı ilçesinin eski adı.

⁹⁶ Mapavri; Rize'nin Çayeli ilçesinin eski adı.

⁹⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Donanmamız İçin Atina'da", Köroğlu, Cilt 2, S:255, (17 Mart 1330),s.2.

V. BÖLÜM

5. FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN AÇIKSÖZ GAZETESİ'NDE YAYINLANAN YAZILARI

5.1. Makaleleri

Fazıl Berki Tümtürk; Kastamonu ve Köroğlu gazetelerinden sonra Açıksöz gazetesinde de yazılar yazmıştır. Hatta bir dönem gazetenin başyazarlığı görevini üstlenmiştir.

Fazıl Berki Bey'in, Açıksöz gazetesinde yayınlanmış 107 makalesi bulunmaktadır. Makalelerinde siyasî, sosyal ve ekonomik konular hakkında düşüncelerini açıklamış, çözüm önerilerinde bulunmuştur. Dönemin sorunlarıyla Küre, Taşköprü ve Millî Mücadele yılları ile ilgili makaleler yazmış, halkı aydınlatmıştır.

Fazıl Berki Tümtürk; gazetede ilk makalelerinde, Millî Mücadele döneminin sona erdiğini, yeni kurulan devletin seçim hazırlıkları yaptığını, oyların Müdafaa-i Hukuk grubuna verilmesi gerektiğini gündeme getirmiştir. Bu nedenle Müdafaa-i Hukuk grubunun ilkelerinden söz etmiş; hâkimiyetin kayıtsız şartsız milletin olduğunu, saltanatın kaldırıldığını, halkın, devleti temsil edeceğini ifade etmiştir. Yazılarında; memlekette asayişin sağlanacağı, hâkimlerin âdil olup kanunları uygulayacağı, âşar vergisinin kaldırılacağı ve halkın çıkarlarının her zaman gözetileceği vurgulanmıştır. Halka mali destek sağlanarak çiftçiye ziraî aletler verileceği, tohum yardımı yapılacağı, demiryolu inşa edileceği, eğitimin en ileri seviyeye yükseltileceği sürekli telkin edilerek vatandaşların yeni yönetime güven duyması sağlanmaya çalışılmıştır.

Yazarın sosyal alanda toplam 19 makalesi bulunmaktadır. Bu makalelerde vatanın düşman işgalinden kurtarıldığı, harpler nedeniyle harap hale gelen memleketin imar edileceği, çevre düzenlemeleri yapılarak yaraların sarılacağı sürekli anlatılmıştır. Hastanelerin, okulların ve köprülerin yapılarak ülkenin bayındır hale

getirileceği ifade edilmiştir. Savaşlarda yorulan, binlerce evladını cephelerde kaybetmiş olan yeni Türkiye’de, ortaya konan hedefler, yapılması düşünülen işler halkta umut ve heyecan yaratmıştır.

Yazarın ekonomik alanda 3 makalesi bulunmaktadır. Bu makalelerde Kurtuluş Savaşı’nın kazanılarak sulh imzalandığı ve ekonomik istiklâlin kazanılmasının siyasî istiklâlin elde edilmesine bağlı olduğu vurgulanmıştır. Anadolu’muzun yer altı ve yer üstü kaynakları bakımından zengin olduğundan söz edilerek dışa bağımlılıktan kurtulmanın çareleri aranmıştır.

İktisadî hayatın önemini anlayan Türk milletinin, İzmir İktisat Kongresi’nde çok önemli kararlar aldığını, bu kararları hayata geçirmek için var gücüyle çalışacağını vurgulamıştır. Başarıya giden yolda halkın kendine ve devlete güvenmesi gerekir. Uzun yıllar “hasta adam” muamelesi görmüş bir toplum için kendine güvenmek çok önemlidir. Devrin yazarları gibi, Fazıl Berki Tümtürk de Kastamonu ölçeğinde bunu yapmaya çalışmıştır. Yazılarında, ele aldığı konularda, bilgi vermenin ötesinde umut, heyecan ve güven verme düşüncesi daima ön planda tutulmuştur.

Yazarın Millî Mücadele yılları ile ilgili 26 makalesi bulunmaktadır. Sevr Antlaşması’nın bir paçavradan ibaret olduğunu söylemiş; bu anlaşmayı imzalayan Damat Ferit ve yandaşlarını vatan hainliği ile suçlamıştır. Sevr Antlaşması ile Türk milletinin elinden silahlarının alındığı, devletin güçsüz bırakıldığı ifade edilmiştir.

1. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla Avrupa’nın, İtilâf ve İttifak devletleri adıyla ikiye ayrıldığı, Osmanlı’nın Balkan Savaşları’ndan yenik çıktığı halde Çanakkale’de büyük bir zafer kazandığı anlatılmıştır.

Fazıl Berki Tümtürk’ün hukukî konularda yazılmış 5 makalesi vardır. Bu makalelerde, mahkemelerin uzun sürede sonuçlanmadığını, halkın bundan hoşnut olmadığını dile getirmiş, hâkimlerin namuslu ve iffetli kişilerden seçilmesini istemiştir. Bir devlet için hukuk her zaman önemlidir. Hukukun üstünlüğü ilkesi insanların temel güvencesidir. O nedenle yeni Türkiye’nin bu sahada çağdaş dünyayı

örnek olması ve kendi halkına güven vermesi temel ilke kabul edilmiştir. Cumhuriyetin ilk beş yılına bakıldığında hukuk sahasında önemli atılımların yapıldığı; yeni anayasa ve çağdaş kanunların çıkarıldığı açıkça görülür. Yeni kurulan devletin kadrolarında yetkin hâkimlerin bulunmadığı veya sayılarının çok az olduğu bilinen bir gerçektir. Bu amaçla Ankara’da ilk kez Hukuk Fakültesinin kurulması bir ihtiyaçtan kaynaklanmıştır. Fazıl Berki Tümtürk hukuk konularına değinirken halkı aydınlatmış, hukuk devleti ilkesini kafalara yerleştirmeye çalışmıştır. Çağdaş düşünceli ve hukuk öğrenimi görmüş bir kişi olarak hukukla ilgili konulara değinmesi aydın olmanın bir gereğidir.

Fazıl Berki Tümtürk’ün devrin sorunları ile ilgili yazılmış 6 makalesi bulunmaktadır. Bu makalelerden bazılarında, maaşlarının düşüklüğü nedeniyle öğretmenlerin maddî sıkıntılarına temas etmiştir. Onun nazarında öğretmenlik mesleği önemlidir. Zira Türkiye’nin kalkınması, çağdaş ülkeler düzeyine ulaşması ancak eğitimle mümkündür ve bunun da merkezinde öğretmenler vardır.

Yazar, eğitim konusunda yazdığı makalelerinde, ilkokullardaki eğitimin önemini sürekli vurgulamıştır. O günkü durumda, nüfusumuzun yüzde seksen beşler dolayındaki kısmının köylerde yaşadığı düşünülürse, yeni fikirlerin en ücra yerlere kadar taşınmasının ne kadar önemli olduğu açıktır. Her köye nitelikli birer öğretmen göndermek yeni Türkiye’nin kalkınması bakımından çok önemliydi. Türk inkılâbının ilkelerini köylere kadar yayacak olan öğretmenlerin, sadece sayıca değil nitelik bakımından da yetkin olması gerekiyordu. Bu nedenle okullarda ders verecek öğretmenlerin sabırlı, gayretli, vatanını seven, namuslu kişilerden seçilmesini, öğrencilere faydalı bilgiler verilmesini; siyasî istiklalden sonra savaş sırasının cehalete geldiğini ifade etmiştir. İlkokul programlarının düzenlenerek özellikle kızların okutulmasını, kız öğretmen okullarının açılmasını, ilim ve irfan öğretilmesini istemiştir.

Fazıl Berki Tümtürk, Küre ile ilgili üç makale yazmıştır. Bu makalelerinde Küre’nin geçirdiği iki büyük yangın olayına değinmiş, Kastamonu halkından Küre’ye yardım etmesini istemiştir.

Taşköprü ile ilgili iki makalesinde seçimler konusuna temas etmiştir. Yazılarında Taşköprü halkının oylarını Müdafaa-i Hukuk grubuna vereceğine inandığını belirtmiştir.

Yazarım Safranbolu ile ilgili iki makalesi vardır. Bu makalelerinde Safranboluluların oylarını Müdafaa-i Hukuk grubuna vereceklerinden söz etmiştir.

Fazıl Berki Tümtürk'ün yazılarını genel anlamda değerlendirdikten sonra makaleleri hakkında ayrı ayrı bilgi vermek istiyoruz.

5.1.1. On Dört Senelik Bir Belediye Makalesi

Fazıl Berki Bey; Meşrutiyet'in ilanından sonra, Kastamonu gazetesinde, belediye ile ilgili kendi yazdığı bir makaleden bahsetmiştir. Belediye bahçesinde güzel kokulu çiçekler ve bir havuzun bulunmasını ve dairelerin içinin temiz olmasını arzu etmiş. Buna karşılık belediye dairesinin çok kasvetli ve sıkıcı olduğunu anlatmıştır. Ayrıca belediyenin önünden geçen çayın kirli olduğunu, buraların etrafına abdesthaneler yapıldığını, şehirdeki çöplerin ve pisliklerin çaya döküldüğünü, bunun da ölümcül hastalıklara neden olduğunu ifade etmiştir.⁹⁸

5.1.2. İlk Söz

Fazıl Berki Bey, Malta sürgününden geldikten sonra Açıksöz gazetesinin kendisinden yazı istediğini, ancak kendisinin belediyeden resmen gönderilen ilanlar dışında başka konularda yazı yazmayacağını gazeteye söylediğini anlatmıştır. Ancak gazetenin ısrarları üzerine tekrar Açıksöz gazetesinde yazı yazmaya başlayacağını ifade etmiştir.⁹⁹

⁹⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “On Dört Senelik Bir Belediye Makalesi”, Açıksöz, S:382, (10 Kânun-i Sâni 1338)

⁹⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “İlk Söz”, Açıksöz, S:663,(23 Kânun-i Evvel 1340)

5.1.3. Siyasî İstiklâl

Yazar makalesinde, padişah Vahdettin'in rızasıyla Damat Ferit Paşa'nın Sevr Antlaşması'nı imzaladığını bildirmiştir Bu anlaşma ile Türk milletinin esaret altına girdiğini, çok bunaldığını, asabileştiğini ve ayaklandığını söyleyerek milli bilinçle vatandan düşmanı kovduğunu anlatmıştır.¹⁰⁰

5.1.4. İktisadî İstiklâl

“Parlak bir zaferin ardından kılıcımızı kınına soktuktan sonra yapacak bir işimiz kalmadığını zannetmeyelim” diyerek uzun süren savaşın ardından açılan yaraların sarılması gerektiği anlatılmıştır.

İktisadî istiklali elde etmek için devletin ve halkın elinden geleni yapmasını isteyen yazar, esaret altına girmemek için yapılan Kurtuluş Savaşı'nda dökülen ulvî kanların boşa gitmemesi için uyanık olunmasını ve iktisat alanında cihat ilan edilmesini savunmuştur.

Memleketimizin yeraltı ve yerüstü kaynaklarının zenginliğine değinen yazar kefenlerin bile yabancı memleketten geldiğinin üzüntüsünü dile getirmiştir.¹⁰¹

5.1.5. İlmî İstiklâl

İktisadî ve siyasi bağımsızlık kazanılarak halkın kendisini idare etmekte hür olduğunu anlatmıştır. Sıranın cehaletle savaşımaya geldiği; şehir ve kasaba halkının çoğunun okuma yazma bilmediği, böyle giderse memleketin felakete sürükleneceği ifade edilmiştir.

Bugünkü harpleri yapan ve bugünkü harplerde üstünlüğü sağlayacak olanın ancak

¹⁰⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Siyasî İstiklâl”, Açıksöz, S:664,(24 Kânun-i Evvel 1340).

¹⁰¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “İktisadî İstiklâl”, Açıksöz, S:667,(26 Kânun-i Evvel 1340).

İlim ve fen olduğu vurgulanarak cehalete karşı savaş ilan edilmesi istenmiştir.¹⁰²

5.1.6. Hayatî İstiklâl

Yazar, süngümüzle aldığımız siyasi istiklalimiz ile iftihar ettiğimizi söylemiştir. Artık hayatî istiklale yani sağlığa önem verilmesi gerektiğini, hastalıkların nüfusu azalttığını, kalanların da vücutlarının yıprandığını, bu nedenle düşmanın vatanı tek kurşun bile atmadan alabileceğini anlatmıştır. Vatanı süsleyen, canlandıran, mamur eden milletin sağlığına önem verilmesini istemiş, bunun için milli hükümetin sağlık işlerini bakanlıklara verdiğini ifade etmiştir.¹⁰³

5.1.7. Münakaşaya Davet, Dört İstiklâli Mukayese

Yazar, makalesinde, siyasî istiklâlin iktisadî istiklâl ile taçlandırılmadıkça her ihtiyacın yabancıdan sağlanacağını, halkın saadete kavuşamayacağını, ecnebi pazarlara gidilirse kesemizin boş kalacağını, bu nedenle iktisadî istiklale önem verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Başka milletlerin ilim ve fen vadisinde yüzerken, Türk halkının derin bir cehalet içinde yüzmesinin büyük felaketler getireceğine değinmiştir. Milletin zinde ve sıhhati yerinde olmaz ise diğer istiklallerin de bir işe yaramayacağını anlatarak vatanın saadeti için bu konuların mukayese edilmesi istenmiştir.¹⁰⁴

5.1.8. Neden Geriliyoruz?

Dünyanın her alanda ilerlemesine rağmen bizim geri kalmamızın nedenlerine cevap aranmıştır. Gerilememizin sebebinin ne cehalet, ne harp, ne de fikir olduğunu; asıl sebebin şahsî menfaat olduğunu ifade etmiş, kişisel çıkar peşinde koşmayı eleştirmiştir.¹⁰⁵

¹⁰² Fazıl Berki TÜMTÜRK, “İlmî İstiklâl”, Açıksöz, S:668,(28 Kânun-i Evvel 1340)

¹⁰³ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Hayatî İstiklâl”, Açıksöz, S:669,(24 Kânun-i Sâni 1339)

¹⁰⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Münakaşaya Davet Dört İstiklâl Mukayese”, Açıksöz, S:670,(31 Kânun-i Evvel1338)

¹⁰⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Neden Geriliyoruz?”, Açıksöz, S:672,(3 Kânun-i Sâni 1339)

5.1.9. Neden Geriliyoruz Menfaat-i Şahsiye

Herkesin kendi menfaatini düşündüğü, umumi menfaatin kişisel çıkarlardan üstün tutulduğu için bu sonuca varıldığı anlatılmıştır.

Ucuz diye yabancı malların alındığı, yerli sermayenin çöktüğü, yerli esnafın sabah besmele ile açtığı dükkânını siftah yapmadan kapattığı hususlarına değinilmiştir

Ecdadımızın zahmet çekerek uzaklardan getirdiği temiz su yollarının bakımları yapılmadığı için suların içine necaset karıştığı, pis su ile abdest aldığımızı, birçok vatandaşımızın bu sular yüzünden tifoya yakalanıp vefat ettiği anlatılmıştır.

Milletin ve memleketin kanını emen insanlar yüzünden geri kaldığımız ifade edilmiştir.¹⁰⁶

5.1.10. Buhara Maarif Müfettişi ile Mülakat

Kastamonu'yu ziyaret eden Buhara Maarif Emmini Zeki Bey ile yapılan görüşme anlatılmıştır. Maarif nazırının Anadolu'daki Buharalı öğrencilere yazdığı mektuba yer verilerek öğrencilerin sıkıntıları ve istekleri öğrenilmek istenmiş ve onların yalnız olmadıkları vurgulanmıştır.

Buhara'nın zamanla hızla gelişeceği anlatılmış ve işin ehil ellere bırakıldığı ifade edilmiştir. Maarif nazırı, mektubunda, Anadolu'nun kurtuluşunun Buhara'da sevinçle karşılandığını bildirilmiştir.¹⁰⁷

5.1.11. Acıklı Bir Levha

Yaşlı bir kadın gözleri görmediği için göz muayenesine gelmiştir. Muayeneden sonra “yeşil su” denilen bir hastalığa yakalandığını öğrenmiştir. Kadın, doktora

¹⁰⁶ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Neden Geriliyoruz. Menfaat-i Şahsiye”, Açıksöz, S:673, (24 Kânun-i Sâni 1339)

¹⁰⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Buhara Maarif Müfettişi ile Mülakat”, Açıksöz, S:674, (6 Kânun-i Sâni 1339)

gelmeden önce “kırlangıç” denilen sahtekâr, doktor olmayan kişilere gidip onların verdiği koca karı ilaçlarını denemiş ve gözü kurtarılamayacak dereceye gelmiştir.

Biliyoruz ki cehalet sağlık sorunlarının temel sebebidir. Yazar bu olaydan söz ederek bizlere, kız çocuklarını okutmanın ne kadar önemli olduğunu anlatmaya çalışmıştır.¹⁰⁸

5.1.12. Sulh Olmayacak mı?

Tüm dünya Lozan'dan çıkacak kararı beklerken Türk halkı da sabırsızlıkla sonucun ne olacağını merak etmiştir. Her gün bir telgrafın geldiğini; Lozan'dan gelen haberlerin Kastamonu'nun sabah sisli, öğle vakti güneşli, ikindi zamanı yağmurlu, akşama doğru karlı olan havasına benzediğini ifade etmiştir.

Uzun süren savaşın ardından birçok devlet yıkılmış ve yerine yenileri kurulmuş, dengeler değişmiştir. Türkiye'ye düşman olan Ruslar Lozan'da bizim müdafaamızı savunmuştur. Anadolu'nun işgal edilip Türk halkının kahramanca savaşarak düşmanı vatandan attığına temas edilerek sulh olmayacak mı sorusunun cevabı aranmıştır.¹⁰⁹

5.1.13. Büyük Dostumuz Pierre Loti

Kurtuluş Savaşı günlerinde bütün dünya Türkiye'ye sırtını dönmüşken, vefakâr dost Pierre Loti destek olmuştur. Fransa'nın, Türk milletinin istiklalini tanınmasında Pierre Loti'nin etkisi anlatılmıştır. Türk milletinin zafer haberlerini duyan Pierre Loti, en az Türk halkı kadar sevinmiştir. Yazar, bu vefakâr dostunu unutmayacağını söylemiştir.¹¹⁰

¹⁰⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Acıklı Bir Levha”, Açıksöz, S:675, (7 Kânun-i Sâni 1339)

¹⁰⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Sulh Olmayacak mı?”, Açıksöz, S:686, (21 Kânun-i Sâni 1339)

¹¹⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Büyük Dostumuz Pierre Loti”, Açıksöz, S:688, (23 Kânun-i Sâni 1339)

5.1.14. Çetin Geçit

Top, tüfek savaşı kazanılmış ve Lozan'da kalem savaşı başlamıştır. Türk'ün, tarihe yeni bir sayfa açarak askerî zaferi nasıl kazandıysa, siyasî zaferi de öyle kazanacağını anlatmıştır. Türk'ün yedi düvele meydan okuduğunu, İsmet Paşa olmadan başarı sağlanamayacağını, Türk milletinin eskisinden daha zor bir döneme girerek uyanık olması gerektiğini ifade etmiştir.¹¹¹

5.1.15. Memleket Yurdunda Çırak Dersleri

Yoksulluk yüzünden okuyamamış eğitim çağındaki çıraklara gece dersleri verileceğinden söz edilmiştir. Esnafların manevi oğulları olan çırakların, cehaletten kurtulacağı bildirilmiştir. Çırakların okullara müracaatlarının arttığı ve gece geç saatlere kadar büyük bir özveriyle ilim öğrendikleri anlatılmıştır. Bu sayede öğrencilerin gazeteleri okuyabilecekleri, Allah'ı ve Peygamber'i tanıyacakları, hesap yapmayı öğrenecekleri ve okuma yazmanın hızla artacağı ifade edilmiştir.¹¹²

5.1.16. Müzakerat-ı Münkati

Lozan Konferansı sırasında, görüşmelerin kesildiğine dair haberler Kastamonu'ya ulaşmıştır. Barış işlerinin yeni bir döneme girdiği, bu dönemin tereddüt devresi olduğu anlatılmıştır.

Tarihte emsali görülmeyen bir zaferin Türk milleti tarafından kazanıldığı, bundan sonra kan dökülmemesi gerektiği belirtilmiş; barıştan yana olunduğu için anlaşmadan ve iktisadi istiklalden taviz verilmeyeceği ifade edilmiştir. Türk'ün karşısında gücünü hissettirecek bir devletin Lozan'da olmadığına vurgu yapılmıştır. Devletlerin durumları anlatılmış, tek korkulacak gücün İngiltere olduğu sonucuna varılmıştır.¹¹³

¹¹¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Çetin Geçit”, Açıksöz, S:689, (25 Kânun-i Sâni 1339)

¹¹² Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Memleket Yurdunda Çırak Dersleri”, Açıksöz, S:693, (28 Kânun-i Sâni 1339)

¹¹³ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Müzakerat-ı Münkati”, Açıksöz, S:701, (6 Şubat 1339)

5.1.17. Arzumuzda Sabitiz

Mondros Anlaşması'ndan sonra Anadolu'yu düşmanların işgal ettiği ve Türk halkının ayaklanıp tüm fedakârlığı göstererek vatanını müdafaaya başladığı, hain Yunan'ın bezdirildiği ve fazla kan akmaması için barışın arzu edildiği anlatılmıştır. Düşmanın asıl amacının Türk milletinin elini kolunu bağlayıp halkı esir etmek olduğu dile getirilerek Türk'ün hakkını almadan kılıcını kınına koymayacağı ifade edilmiştir.¹¹⁴

5.1.18. Nazik Zaman

Kurtuluş Savaşı'nın kazanıldığı, tüm dünyanın bu başarıyı onaylaması için Lozan Konferansı'na gidileceği ifade edilmiştir. Müttefiklerin kesin bir kararlarının olmadığı; bir yandan Lozan'ı bırakıp gittikleri, diğer yandan da İstanbul'daki elçilerine İsmet Paşa ile görüşmeleri için talimat verdikleri anlatılmıştır.

Durum ne olursa olsun, Türk halkının vatan için sonuna kadar mücadele edeceği ve hakkını alacağı ifade edilmiştir. Eğer barış gerçekleşmez ise bu durumun, tekrar savaşa mı yol açacağı konusunda çok nazik bir zamanda olduğumuz anlatılmıştır.¹¹⁵

5.1.19. Misak-ı İktisadî

Misak-ı Milli'nin gerçekleşmesi için Türk halkının örneği görülmemiş bir fedakârlık gösterdiği anlatılmış, Lozan'da Türk'ün hakkını alacağı ifade edilmiştir. Misak-ı Milli kadar önemli olan Misak-ı iktisadiyi milletin ilan ettiği belirtilmiştir. Türk milletinin Misak-ı iktisadinin önemini kavradığı, İzmir İktisat Kongresi'nde birçok karar alındığı ve ülkeyi iktisadî açıdan yükseltecek olan bu kararlara milletin kendi menfaati için uyacağı anlatılmıştır.¹¹⁶

¹¹⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Arzumuzda Sabitiz”, Açıksöz, S:702, (7 Şubat 1339)

¹¹⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Nazik Zaman”, Açıksöz, S:709,(15 Şubat 1339)

¹¹⁶ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Misak-ı İktisadî”, Açıksöz, S:728, (15 Mart 1339)

5.1.20. Sulha Hazır Harbe Kadiriz

Türk milletinin dünya barışı için gösterdiği tüm çabalara rağmen düşmanların Lozan'dan dağıldıklarını, Türk milletinin de savaşımaya gücünün kalmadığı için barış yolunu kapamak istemediklerini ifade etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin geceli gündüzlü çalışmalarından sonra İsmet Paşa'nın ahitname metnini tamamladığı ve hazırlanan bu metnin ilgili devletlere gönderileceği ifade edilmiştir. Avrupa'nın Türk milletini barış yanlısı gördüğünü ve barışın ümit edildiğini anlatmıştır.¹¹⁷

5.1.21. Dâhili Düşmanlar

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın bir beyanatı söz konusu edilmiştir. Paşa Hazretleri beyanatında, düşmanın sadece hariçte değil dâhilde de milletin hayatı ile oynamak istediğini belirtmiş; harici düşmanların en tehlikesinin İngilizler olduğunu, dâhili düşmanların amacının da Türk milletinin canına kastetmek istediğini anlatmıştır. Harici düşmanlar ne kadar güçlü olursa olsun Türk milletinin gücünü yıkamadığına değinen Gazi Mustafa Kemal Paşa; dâhili düşmana karşı kazanılan zaferin harici düşmana karşı da gösterilmesi gerektiğini belirterek dâhili düşmanın daha tehlikeli olduğunu bildirmiştir.¹¹⁸

5.1.22. Sulhtan Sonraki Harp

İstiklal Savaşı kazanıldıktan sonra Türk düşmanlarının boş durmayacağı ifade edilmiştir. Ayasofya'ya haç, Edirne Sultan Selim Camiine çan takılmaktan, İzmir'in de Yunan işgalinden kurtarıldığı anlatılmıştır. Türk milletinin temiz kalpli olduğu ve her an düşmana karşı hazırlıklı olunması gerektiği vurgulanmıştır.¹¹⁹

¹¹⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Sulhe Hazır Harbe Kadiriz”, Açıksöz, S:741, (25 Mart 1339)

¹¹⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Dâhili Düşmanlar”, Açıksöz, S:743, (27 Mart 1339)

¹¹⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Sulhten Sonraki Harp”, Açıksöz, S:745, (29 Mart 1339)

5.1.23. Sulhtan Sonraki Harp Yeni İntihabat

Türk milletinin az zamanda dâhili düşmanlarını yok edeceği anlatılmıştır. Dışardaki düşman devletlere karşı bütün İslam Âlemi'nin birleşmesi gerektiği ifade edilmiştir.¹²⁰

5.1.24. Milletin Gemisi

Makalede, düşmanlara karşı süren savaşlarda vatanın birçok yerinin harap olduğu, her tarafın yangından çıkmışa döndüğü anlatılmıştır. Savaştan çıkan Türk milletinin çok yara aldığı, bu yaraların en kısa zamanda sarılması gerektiği ifade edilmiştir. Milleti saadet limanına ulaştıracak mebusların iyi seçilmesi gerektiği özellikle vurgulanmıştır.¹²¹

5.1.25. Yeni İntihabat Dokuz Umde

Yazar, Türk milletinin her duyduğuna inanmamasını ve uyanık olmasını isteyerek Büyük Millet Meclisi'nin azim ve kararıyla vatani istiladan kurtardığını anlatmıştır. Türk milletinin Gazi Mustafa Kemal Paşa etrafında toplanarak saadet güneşine ulaşacağını vurgulamıştır. Mecliste defalarca okunan, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukukun kabul ettiği dokuz ilkeyi kılavuz edinmemiz gerektiği vurgulanmıştır.¹²²

5.1.26. İntihabat

Müdafaa-i Hukuk grubunun ilkelerinden söz edilerek güzel yurdumuzdan düşmanların kovulduğunu ve sulhun yaklaştığını anlatmıştır. Menfaatine yenilmiş, beceriksiz, kendi kesesini düşünen, adam kayıran kişilere oy verilmemesi gerektiği vurgulanarak meziyetli, namuslu, tecrübeli kişilerin aday gösterilmesi istenmiştir.¹²³

¹²⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Sulhten Sonraki Harp, Yeni İntihabat”, Açıksöz, S:748, (2 Nisan 1339)

¹²¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Millet Gemisi”, Açıksöz, S:755, (11 Nisan 1339)

¹²² Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Yeni İntihabat Dokuz Umde”, Açıksöz, S:757, (14 Nisan 1339)

¹²³ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “İntihabat”, Açıksöz, S:758, (15 Nisan 1339)

5.1.27. İmtihan Meydanı Müdafaa-i Hukukun Umdeleri

Bu makalede yazar, hukukun ilkelerinden bahsetmiştir. Millî Mücadele ve savaşlar sona ermiş artık galibiyet sağlanmıştır. Bu galibiyetin meyvelerini toplamadan söz eden yazar, yeni kurulan devlette seçim hazırlıklarını anlatmıştır. Oyların doğru kişilere yönelmesi gerektiğini vurgulayarak, yalan sözlere değer verilmemesini istemiş; doğru kişilere verilmeyen oyu, elinde silah ile kendisini öldüren acemi insana benzetmiştir.

Fazıl Berki Bey, Müdafaa-i Hukuk'un ilkelerinden bahsetmiştir. Bu ilkelerin birincisinde hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğunu belirtmiş, ikinci ilkesinde ise saltanatın kaldırılarak halkın kendi kendisini temsil edeceği bir meclisin varlığından söz etmiştir. Makalenin sonunda halkın oylarını bu ilkeler ışığında Müdafaa-i Hukuk grubuna vermelerini istemiştir.¹²⁴

5.1.28. Hükümetin En Büyük Vazifesi Müdafaa-i Hukuk'un Üçüncü Umdesi

Bir önceki makalesinde Müdafaa-i Hukuk'un ilk iki ilkesini açıklayan yazar, bu makalesinde üçüncü ilkesine değinmiştir. Yapılan seçimlerle Müdafaa-i Hukuk grubunun etrafında toplanılması gerektiğini vurgulamıştır.

Müdafaa-i Hukuk'un üçüncü ilkesi olarak, memlekette asayişin güvence altına alınması gerektiğini savunmuştur. Güvenliğin sağlanamadığı yerde, halkın can ve mal güvenliğinin olmayacağı, hükümetin de görevini sağlıklı bir şekilde yapamayacağını dile getirmiştir.

Hükümetin savaşlarla ilgilendiğinden eşkıyaların köy ve şehirlerde kol gezdiğini, ülkede asayişin bozulduğunu ifade ederek, bu üç ilke ile bunların son

¹²⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "İmtihan Meydanı Müdafaa-i Hukukun Umdeleri", Açıksöz, S:761, (18 Nisan 1339).

bulunacağını anlatmıştır. İçimizdeki hainleri bu kanunlar sayesinde tanıyacağımızı ve bu üçüncü ilke ile emniyetimizin sağlanacağını ileri sürmüştür.¹²⁵

5.1.29. Serian Tevzi-i Adalet, Müdafaa-i Hukukun Dördüncü Umdesi

Bu makalesinde Müdafaa-i Hukuk'un dördüncü umdesinden bahseden yazar, düşmanın yenildiğini, Türk halkı için saadet güneşinin doğacağını; oylarımızın, hayatlarımız kadar değerli olduğunu ve Müdafaa-i Hukuk vekillerine vermemiz gerektiğini ifade etmiştir.

Yazar kendi çıkarları için değil halkın refahı için çalışan ve yüreği vatan aşkıyla dolu olan milletvekillerine oy vermemenin bir cinayetten farksız olduğu benzetmesini yapmıştır.

Amerika'daki ve Avrupa'daki hukuk sistemine değinerek dördüncü ilke ile memleketimizdeki adalet sisteminin ihtiyaca göre iyileştirileceğini ve böylece davaların acil sonuçlanacağını dile getirmiştir.¹²⁶

5.1.30. Umumi Hücum, Grubun Beşinci Umdesi

Bu makalede Müdafaa-i Hukukun beşinci ilkesinden bahseden yazar, Türk milletinin azmi ve iradesi sayesinde artık savaşarak değil hukukî yollarla masa başında düşmanı alt edeceğimizi söylemiştir.

Bunları yapabilmemiz için birlik ve beraberlik içinde olmamız gerektiğini, Müdafaa-i Hukuk grubunun himayesinden ayrılmamamızı istemiştir.¹²⁷

¹²⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Hükümetin En Büyük Vazifesi Müdafaa-i Hukuk'un Üçüncü Umdesi”, Açıksöz, S:762, (19 Nisan 1339).

¹²⁶ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Serian Tevzi-i Adalet, Müdafaa-i Hukukun Dördüncü Umdesi”, Açıksöz, S:763, (21 Nisan 1339).

¹²⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Umumi Hücum, Grubun Beşinci Umdesi”, Açıksöz, S:764, (22 Nisan 1339).

5.1.31. 23 Nisan

Yazar bu makalesinde; Mondros Mütarekesi'nden sonra İstanbul'un müttefikler tarafından işgal edildiğini, Beyoğlu'nun Frengistan'a, Rum dükkânların ise kiliselere dönüştürüldüğünü, başında mumlar yakılan Venizelos'un, bir azize gibi tanıtıldığını anlatmıştır. Vatanseverler için için ağlarken yerli düşmanlarımızın düğün yaptığını, halifenin İngilizlere boyun eğdiğini, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edildiğini büyük bir üzüntüyle dile getirmiştir.

Artık bunların geride kaldığını anlatan yazar, İstanbul'dan gelen vekillerin de katılımıyla Ankara'da 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi'nin kurularak vatanın selamete kavuştuğunu ve Meclisin açılışının dördüncü yılının yaşandığını anlatmıştır.¹²⁸

5.1.32. Cehalet Cadısı Altıncı Umdenin Pençesi ile Boğulacak

Bu makalede yazar, Türk milletinin azim ve iradesiyle kazandığı askerî ve siyasi başarısını hikâyeleştirerek anlatmıştır. Buna göre sarp bir tepeyi aştıktan ve kızgın bir çölde dolaştıktan sonra yolumuzun önüne çetin bir geçit çıkar. Türk milleti uzun ve tehlikeli geçidin içine girerek ilerlemektedir. Bu tepeye tırmanırken ve kızgın çölden geçerken bize kılavuzluk eden yavuz bir kahraman vardır.

Türk milleti azim ve iradesiyle aldığı askerî başarısını siyasî zaferle noktalamalıdır. Sıra devleti yönetecek kişileri seçmeye gelmiştir. Oyları Müdafaa-i Hukuk'un namzetlerine vermeyi isteyen yazar, orduda da okuma yazma öğretilmesini istemiştir. Böylece vatanımızda okuma yazma bilmeyen kimse kalmayacak ve halk bilinçlenecektir. Makalesinin sonunda Müdafaa-i Hukuk'un vekilleri dururken hatır için, gönül için vatanını sevmeyen insanlara oy vermememiz gerektiğini vurgulamıştır.¹²⁹

¹²⁸Fazıl Berki TÜMTÜRK, "23 Nisan", Açıksöz, S:765, (24 Nisan 1339).

¹²⁹Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Cehalet Cadısı Altıncı Umdenin Pençesi ile Boğulacak", Açıksöz, S:767, (26 Nisan 1339).

5.1.33. Müdafaa-i Hukuk'tan Allah Razı Olsun

Bu makalede oyların kimlere verilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. İyi niyetli görünen hainlere oy vermememizi söyleyen yazar, oyların Müdafaa-i Hukuk grubuna verilmesini istemiştir. Vatanı kurtaran Müdafaa-i Hukuk'un ilkeleri ile hakikati bulacağımız anlatılmıştır. Müdafaa-i Hukuk vekillerinin vatan savunmasında şehit düşenlerin ve gazilerin ailelerinin yanında olacağını anlatmıştır.¹³⁰

5.1.34. Sekizinci Umde, Büyük Derdin Devası

Bu makalede yazar, Müdafaa-i Hukuk vekillerinin vaatlerine yer vermiştir. Müdafaa-i Hukuk grubunun yeni seçimde bize rehber olacağını ifade etmiştir. Milletın sultan yapıldığından, adaletin sağlandığından bahsetmiştir. Sekizinci ilkenin içeriğinden söz etmiş; halkın, hükümete düşen işlerinin çabuk sonuçlandırılacağı, küçük bir meselenin aylarca sürmeyeceği anlatılmıştır. Bu ilkeye göre, memurlar ehil insanlardan seçilmeli, iffetli ve ciddi olmalı, usullere ve kanunlara uymalıdır.

Mustafa Kemal Paşa ile birlikte köylülerin efendiliği ilan edilmiş, artık hükümet kapısından hakarete uğrarım korkusuyla çekine çekine değil güzel muamele göreceğinden emin olarak sevine sevine gireceklerini ifade etmiştir. Makalenin sonunda yine Müdafaa-i Hukuk zümresinin göstereceği namzetlere oy vermemiz gerektiğini vurgulamıştır.¹³¹

5.1.35. Beyanname-i Vilayetpenâhi Münasebetiyle

Bu makalede; Büyük Millet Meclisi'nin vatanı istiladan, milleti esaretten, hürriyeti, saltanatı ferdi üyeden tahliye ettiğini, bundan sonraki Meclisin de düşmandan kurtulan vatanı yeniden inşaya, esaretten kurtulan milleti refaha, istiladan kurtulan hürriyeti geleceğe götürmekle mükellef olduğundan bahsetmiştir. Zafer yapan Meclis ile saadeti yapacak Meclisin arasındaki geçiş dönemindeki görevlerinin anlaşılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Buna göre halk hükümetinde suiistimalci, ihmalcı, aciz ve beceriksiz memurların olamayacağını

¹³⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Müdafaa-i Hukuk'tan Allah Razı Olsun", Açıksöz, S:768, (28 Nisan 1339).

¹³¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Sekizinci Umde, Büyük Derdin Devası", Açıksöz, S:769, (29 Nisan 1339).

anlatmıştır. Her memurun vatan vazifesi ve memur vazifesi olmak üzere iki görevinin olduğu vurgulanmış, bu görevlerin suiistimal ve ihmal edilmemesi gerektiğinden bahsedilerek, aksi takdirde ceza uygulanacağı söylenmiştir.¹³²

5.1.36. Umde-i Ümran

Bu makalede yazar Damat Ferit Hükümetinin ve İngilizlerin izlediği siyasetten dolayı onlara hain diyerek ağır eleştirilerde bulunmuştur.

Millî Mücadele döneminde düşman devletlerin savaşlarla Anadolu'yu harap ettiğini anlatan yazar, özellikle hain Yunan'ın Afyon'dan İzmir'e kadar 400 kilometrelik bir sahayı yerle yeksan ettiğini, milyonlarca vatandaşımızın evsiz, barksız kalarak kan ağladığını dile getirerek bu belayı başımıza musallat eden İngilizler ile Ferit hükümetini lanetlemiştir.

Avrupa, Amerika ve hatta bizden ayrılmış olan küçük komşu devletlerin kendi memleketlerini mamur etmekle meşgul olduklarını, cennet gibi bir hale getirdiklerini, bizim illerimizin geri kalmasının ise acizliğimizden kaynaklandığını ifade etmiştir. Müdafaa-i Hukuk grubunun ilkeleri ile harap olan Anadolu'nun her köşesinin imar edileceğinden bahsetmiştir. Şu anda inşaat şirketi olmadığı için ev yerine kulübeler, mağaza yerine barakalar yapılacağını ve birçok şerefli yerin parasızlıktan arsa halinde kalacağını anlatmıştır.

Avrupa ve Amerika'daki güzel yerlerin, sahibinin parası ile değil şirketlerin sermayesi ile yapıldığını örnek vererek ferdi teşebbüslerle yapılacak kârgir bir binanın birkaç sene vergiden muaf tutularak ülkenin bayındır hale getirilmesinin sağlanacağını belirtmiştir. Makalenin sonunda memleketin harap halden kurtulması için oyların Müdafaa-i Hukuk grubuna verilmesini istemiştir.¹³³

¹³²Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Beyanname-i Vilayetpenâhi Münasebetiyle", Açıksöz, S:770, (30 Nisan 1339).

¹³³ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Umde-i Ümran", Açıksöz, S:771, (1 Mayıs 1339).

5.1.37. Umdelerin Tütmesi

Bu makalede yazar, vatanın düşmanlardan kurtulması ve Müdafaa-i Hukuk grubu hakkındaki görüşlerine yer vermiştir. Bu görüşlerde; iktisadî, malî, idarî istiklalin gerçekleşmesi için sulhun yapılması gerekliliğinden söz edilerek hayatî bir durum olmadıkça tekrar savaşılmayacağını, boşa kan akmayacağını, akan kanların da boşa gitmeyeceğini vurgulamıştır.

Muhelif olan sahte vatanseverlerin yaldızlı sözlerine aldanmamamız gerektiğini ifade emiş “*Artık şerefli bir sulh olsun*” diyerek oyların Müdafaa-i Hukuk namzetlerine verilmesini istemiştir.¹³⁴

5.1.38. Umdeler Beyhudedir

Bu makalede yazar, Müdafaa-i Hukuk grubunun vazifesinin ağırlığından bahsetmiştir. Milletin vazifesi ağır, fakat milleti saadete götürmek için rehberlik eden Müdafaa-i Hukuk’un ve hükümetin vazifesinin daha da ağır olduğunu anlatan yazar, her türlü söze kapılarak oylarımızı her gün bir dalda, gözü ikbalde olanlara verirken bağımsızlığımızı kendi elimizle teslim etmiş olacağımızı vurgulayarak, vekâletimizi almak isteyenlerin nasıl bir ilkeye sahip olduğunu inceden inceye araştırmamız gerektiğini anlatmıştır.

Makalenin sonunda yazar, ilkesi belirsiz kimselere vereceğimiz her oyun vatanın kalbine saplanmış bir ok olacağını ve beyhude ilkelerden bize bir fayda gelmeyeceğini ifade ederek makalesine son vermiştir.¹³⁵

5.1.39. Umdelerin Zübdeleri

Yazar bu makalesinde, Millî Mücadele döneminde İngiliz ve Yunanlıların Türk-İslâm âlemine karşı yaptıkları zulümleri ve düşman işgalinde olan yerleri anlatmıştır.

¹³⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Umdelerin Tütmesi”, Açıksöz, S:772, (3 Mayıs 1339).

¹³⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Umdeler Beyhudedir”, Açıksöz, S:773, (5 Mayıs 1339).

Anadolu'nun çektiği acıları, kadınlarımızın uğradığı zulmü, çocukların başlarının dipçiklerle parçalandığını, ihtiyar anılarımızın kanlı yaşlar döktüğünü, topraklarımızın düşmanın kirli ayaklarıyla çiğnendiğini anlatmıştır. Düşmanların cüreti o derece artmıştı ki düzenledikleri bir ziyafette gazetelere bu istilânın devam edeceğini ilan etmişlerdi.

Başkumandan Mustafa Kemal Paşa'nın önderliği ile “*Allahu Ekber*” denilerek düşman çember içine alınmış, Yunan askeri hamamböceği gibi ezilmiştir. Afyon'dan İzmir'e kadar düşman işgalinde olan yerlerin iki hafta içerisinde kurtarıldığı bildirilmiştir. Bu kurtarılışın bütün Anadolu'yu etkilediğini ve düşmanın vatanımızdan kovulduğunu anlatan yazar, makalenin sonuna doğru ilkelerin sonuçlarından bahsetmiştir.

Bu ilkelere göre hâkimiyet milletindir, saltanat bütünüyle kalkmıştır, halk malından, canından emin olacaktır, mahkemelerde iş uzamayacak; aşar, reji, ziraat ve banka işleri düzenlenecek, demiryolları yapılacak, ormanlar işletilecek, eğitim-sağlık işleri düzelecek okuryazarlık artırılacaktır. Askerlik süresi azaltılacak, yedek zabıtlar ve hastalığından dolayı emekli olanlar unutulmayacak, memurlar işleri süratle neticelendirecektir. Harap yerler imar edilecektir. Yazar bu ilerleyişinin olması için de Müdafaa-i Hukuk grubuna oy verilmesi gerektiğini anlatmıştır.¹³⁶

5.1.40. Sulh Olmayacak Bir Daha Tufan Kopacaktır

Yazar bu makalesinde, Milli Mücadele için yapılan ve dünyayı hayran bırakan savaşın kazanılmasının üzerinden sekiz ay geçtiğini bildirmiştir. Fakat istediğimiz gibi bir anlaşmayı muharebe meydanında imzalattırarak kadar büyük olan bu zafer üzerine anlaşmanın yapılamadığını belirtmiştir. İngilizler Paşamızı överken, Yunanlıların ise “*Allah bize de bir Kemal nasip etsin*” diye dua ederken, içimizdeki düşmanların Başkumandanımızı yediğini anlatmıştır. Türk ile anlaşmaktan başka çaresi kalmayan düşmanların Anadolu'da karışıklık çıkarmak istediğini ve bu karışıklığın Lozan'ın geç imzalanmasına neden olduğu yorumunu yapmıştır.

¹³⁶Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Umdelerin Zübdeleri”, Açıksöz, S:774, (6 Mayıs 1339).

Anadolu'da iki sorun vardır; birincisi sulh, diğeri seçimdir. Oylar kötü maksatlı kişilere verilirse barışın olmayacağı ve yeni bir tufanın kopacağı vurgulanmıştır.

Yazar makalenin sonunda vatanın selamete kavuşması için doğru yolun Müdafaa-i Hukuk vekillerine oy vermekten geçtiğini bildirmiştir¹³⁷.

5.1.41. İntihâb ve Millete Hitap

Makalenin başında, ekilen bir tohumu Millî Mücadele yıllarına benzeten yazar, savaşın sona erdiğini artık galibiyetin meyvelerinin toplanacağını anlatmaktadır. Kazanılan bu zaferden yerli ve yabancı düşmanların Türklere karşı olan tutumlarını analiz etmiştir.

“İngiliz ile başa çıkılır mı, padişah askerleriyle uğraşılır mı? Acırım haline. Nafile yere emek veriyorsun, evladını kurbanlık koyun gibi gönderme.” diyerek Millî Mücadele askerlerini cihattan vazgeçirmek isteyen düşmanların *“Hata etmişiz tahminimiz de aldanmışız. Kuva-yi Milliye bize taze can verdi”* gibi bir itirafta bulunmayıp *“Neticeyi görürsün. Bu zaferden de elinize bir şey geçmez.”* diyerek sevinçli günümüzde neşemizi kaçırmaya çalıştıklarından bahsetmiştir.¹³⁸

5.1.42. Umdelerin Umdesi

Bu makalede, Anadolu düşmanın elindeyken Mustafa Kemal Paşa'nın idareyi eline almasıyla vatanın işgalden kurtarıldığı anlatılmıştır.

Müdafaa-i Hukuk grubunun dokuzuncu ilkesi ile vatanın saadete kavuştuğundan söz edilmektedir. Sulhun, büyük zaferi kazanan Müdafaa-i Hukukun bu alanda da büyük zafer kazanması ile mümkün olacağını, aksini iddia edenlerin hain olduğunu anlatan yazar, makalenin sonunda Müdafaa-i Hukuk grubunun vatani tehlikeden kurtardığını dile getirmiştir.¹³⁹

¹³⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Sulh Olmayacak Bir Daha Tufan Kopacaktır”, Açıksöz, S:776, (8 Mayıs 1339).

¹³⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “İntihâb ve Millete Hitab”, Açıksöz, S:778, (10 Mayıs 1339).

¹³⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Umdelerin Umdesi”, Açıksöz, S:779, (13 Mayıs 1339).

5.1.43. Küre Yandı

Bu makalede, mübarek arifeden bir gün önce sahur yemeğini yiyip sabah namazını kılan Küre halkının “*Yangın var*” sesi ile uyandığı anlatılmıştır. Ani felaketin biçare olan halka dehşet verdiği, şiddetli rüzgârın yangını süratle yaydığı, güzel Küre’imizin iki buçuk saat içinde kül olduğu bilgisi verilmiştir. Bu sırada hükümet valisi gelmiş ve hasar tespiti yapılmış, halkın yüzü gülmüştür.

Makalenin sonunda vali beyin halka seslenişine yer veren yazar; hükümetin, halkı yalnız bırakmadığını, baba şefkatiyle herkesi kucakladığını anlatmıştır.¹⁴⁰

5.1.44. Efendi Ne Diyor? 1

Yazar bu makalesinde, köylünün efendi ilan edildiğini, lakin seçimlerle ilgili görüşlerinin alınmadığından söz etmiştir. Bir köylüye seçimlerle ilgili düşünceleri sorulmuş. Hürriyetin ne olduğunu anlamadığı için seçimlerin bilinçsiz yapıldığını; köylülerin yine ağaların, beylerin istedikleri kişilere oy verdiklerini anlatmıştır.

Makalenin sonuna İzmir’den gelen bir askerin Yunan askerleri tarafından köylerinde yapılan zulmü anlatan mektubuna yer vermiştir. Köylünün, oylarını kendilerini vicdansız Yunanlılardan kurtaranların namzetlerine vereceklerini bildirerek makalesine son vermiştir.¹⁴¹

5.1.45. Efendi Ne Diyor? 2

Bu makalede, efendiliği ilan edilen köylünün, Mustafa Kemal’e, Anadolu’yu düşman işgalinden kurtardığı için minnet duyduğundan söz edilmiştir. Sarayın saltanat hayatı sürerken halkın sefalette olduğunu ama bunun sona erdiğini anlatan yazar, Müdafaa-i Hukuk grubunun halkın sıkıntılarını giderdiğini, Anadolu işgalinin sona erdiğini, mahkemelerin daha hızlı işlediğini, aşar usulünün düzene girdiğini anlatmıştır. Bundan sonra, bankalardan daha kolay para alınacağını, köylüye

¹⁴⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Küre Yandı”, Açıksöz, S:783, (21 Mayıs 1339).

¹⁴¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Efendi Ne Diyor? 1”, Açıksöz, S:788, (27 Mayıs 1339).

makineler verileceğini, hayvan cinslerinin ıslah edileceğini, yün ve kendirin Avrupa'ya gönderilmeyeceğini, hastalara bakılacağını, harap olmuş yerlerin onarılacağını, çocukların okutulacağını, askerlik süresinin kısaltılacağını, iyi bir barışla yüzlerin güleceğini ifade etmiştir.

Makalenin sonunda köylülerin, oylarını Mustafa Kemal Paşa'nın namzetlerine vereceklerini bildirmiştir.¹⁴²

5.1.46. Dünkü Mev'ize

Bu makalede Mahir Efendi Hazretlerinin Cuma günü Nasrullah Câmîi'nde verdiği vaazdan bahisle, Enfal sûresinden ayetler okunarak Cenâb-ı Hak ve Resûlüne itaatten söz edilmiştir. Vatana ihanet edilmemesi ve muhalefete düşülmemesi gerektiği vurgulanmıştır. İtaat edilecek yeni kuvvetin vatani kurtaran Büyük Millet Meclisi'nin hükümeti olduğu ve Mustafa Kemal Paşa'nın gösterdiği sabır ve fedakârlık sayesinde şerefli bir barışın çok yakın olduğu anlatılmıştır. Bazı ulemanın düşmanla iş birliği yaptığını ve Mustafa Sabri'nin¹⁴³ de bu grupta yer aldığı uyarısı yapılmıştır.¹⁴⁴

5.1.47. İkinci Beyanname-i Vilayetpenâhi

Yazar bu makalesinde, Kastamonu Valisi Ferit Recai Beyefendi'nin halk ile samimi olduğunu, onların dertlerini dinlediğini anlatarak valinin beyannamesinden söz etmiştir.

Vali, Kastamonu'nun, milli davanın zaferi için kahraman evlatları, bütün kadınları ve çocukları ile cepheye koştüğünü, ordu mühimmatını yetiştirmek için büyük fedakârlık gösterdiğini, Gerede-Düzce isyanlarına karşı geldiğini, bundan memnuniyet duyduğunu anlatmıştır.

¹⁴² Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Efendi Ne Diyor? 2", Açıksöz, S:789, (28 Mayıs 1339).

¹⁴³ Mustafa Sabri: Osmanlı müderrisi, Meclis-i Mebusan mebusu, Şeyhülislam.

¹⁴⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Dünkü Mev'ize", Açıksöz, S:793, (2 Haziran 1339).

Hükümet ve halkın birleşmesi gerektiğinden söz eden vali, memurların ilk vazifesinin halka gitmek, halkın büyük vazifesinin de hükümete yaklaşmak olduğunu söyleyerek yeni idarenin ruhunu bildirmiştir.

Vali, hükümetin, asayişini temin etmek, haksızlığı yok etmek, ülkede refahı sağlamak gibi üç görevinin olduğunu, eşkıyadan korkulmamasını, böyle bir durumda halkın hükümete haber vermesi gerektiğini söylemiştir. Buna karşılık kendi vazifelerinin ise adaleti sağlamak, eğitim alanında çalışmalar yapmak, öğretmen ve okulların ihtiyaçlarını tespit etmek olduğunu söylemiştir. İlave olarak bayındırlık işlerinde yolların tamiri, binaların inşaatı, demiryolu inşaatı, köylüye tohumluk ve alet verilmesi, aşar usulünün değişmesi, milli ticaretin yapılandırılması olduğunu ifade etmiştir.¹⁴⁵

5.1.48. Beş Kuruşluk Makbuz Çıkarsın

Yazarın bu makalesinde, cahil ve kendini bilmez, menfaat düşkünü vekilleri eleştirmiştir. Ehil olmayan insanların hemen baş başa gelerek sandalyeleri sayesinde temin ettikleri maddi, manevi menfaatlerinin tehlikeye düşmesi ihtimali üzerine, birbirlerinin aleyhinde yazdıkları mektupları, konuşmaları, boş sözleri unutarak yüz yıllık dostlar gibi sohbet ettiklerinden bahsetmiştir.¹⁴⁶

5.1.49. Bir Telgraf

Bu makalede Safranbolu Belediyesi ve Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti başkanlarından alınan mektuptan bahsedilmiştir. Mondros Mütarekesi'nden sonra yurdun düşman işgalinde olduğu, Sevr Anlaşması'nı Ferit Paşa'nın imzalayarak devletin yıkılmasına neden olduğu belirtilmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde isyanların bastırılarak düşmanların yurdumuzdan def edildiği ve denize döküldüğü anlatılmıştır. Hain başlardan taşların uçurularak zinde bir milli hükümetin kurulduğuna değinilmiş ve seçimlerde zafer

¹⁴⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “İkinci Beyanname-i Vilayetpenâhi”, Açıksöz, S:794, (3 Haziran 1339).

¹⁴⁶ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Beş Kuruşluk Makbuz Çıkarsın”, Açıksöz, S:796, (5 Haziran 1339).

kazanmak için muhalefetin dinlenilmemesi, oyların Müdafaa-i Hukuk vekillerine verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Halka Hak yolunu göstermeye çalışan Müdafaa-i Hukuk reisleri Zühtü ve Dr. Ali Yaver Beylerin konuşmalarına temas edilerek Müdafaa-i Hukuk vekillerine oy verilmesi istenmiştir. Böyle yapıldığı takdirde, milleti kurtaranlara minnet ve şükran borcunun ödenmiş olacağı ifade edilmiştir.

Makalenin sonunda Safranbolu halkının bildirdiği gibi vatani kurtaranlara takdir ve teşekkür edilmiştir.¹⁴⁷

5.1.50. Memleketli Olsun

Bu makalede, mebuslarda ve memurlarda aranılacak niteliklere değinilmiş; her ikisinin de yerli ve milli olması istenmiştir. Yabancıların sadece keselerini düşündükleri, günü gelince ülkeden ayrılacakları belirtilmiştir.

Mebusların sadece beş, on kişinin değil bütün halkın menfaatini korumak üzere gönderildiğini, bu nedenle kendilerinin menfaatçi ve vatan haini kişilere yüz vermemeleri istenmiştir. Ayrıca mebusların da hamiyetli, vatansever olmaları ifade edilmiştir. Bayrağın dalgalandığı her yerin Türk olduğu düşüncesinden hareketle herkesin yönetime katılma hakkının bulunduğu vurgulanmıştır.¹⁴⁸

5.1.51. İlk Zafer

Yazar bu makalesinde savaşların ve matemlerin bittiğini, zafer bayramlarının başladığını anlatmıştır.

Çanakkale Boğazı'nda İngilizlerin boğulduğunu; vatanın kurtarıldığı, Biga Adası'ndan düşmanların kaçtığı Saadet Kalesi'nin burcuna Türk bayrağının dikildiğini anlatmıştır.

¹⁴⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Bir Telgraf", Açıksöz, S:797, (6 Haziran 1339).

¹⁴⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Memleketli Olsun", Açıksöz, S:798, (7 Haziran 1339).

Hainlerin muhalefeti bırakmaları, tövbe etmeleri ve kalplerindeki kötülüklerinden kurtulmaları istenmiştir. Kastamonu'nun, devletin yaslandığı en sağlam temel, vatanın en sadık evladı olduğundan bahsedilmiştir. Halkımızın refah seviyesini yükseltecek Müdafaa-i Hukuk vekilleri etrafında birleşilmesi istenmiştir.¹⁴⁹

5.1.52. Küre'den Mektup

Küre muhabiri gönderdiği bir mektupta seçimlerden söz etmiştir. Halk nazarında iyi mevki sahibi olan Müdafaa-i Hukuk vekillerinin halkı aydınlattığı, bu nedenle Kürelilerin oylarını Müdafaa-i Hukuk grubuna vereceklerini söylemiştir. Küre halkının milli onur sahibi olduğunu, İstiklal Harbi'nde fedakârlık yaptığını, İnebolu'ya çıkan cephaneleri ilk önce kendilerinin taşıdıklarını, yangında eşyalarını kaybettikleri halde savaştaki evlatlarına bayram hediyesi olarak sigara, gömlek, çorap gibi eşyalar gönderdiklerini anlatmıştır. Daha sonra İzmir'de yapılan seçimlere temas edilmiş, halkın Müdafaa-i Hukuk grubu mensuplarına oy vereceği, birkaç hainin sözüne bakarak vatani tehlikeye atmayacağı vurgulanmıştır.¹⁵⁰

5.1.53. Evden Yumurta Lazım Diyorlar İdi

Bu makalede, seçim faaliyetlerinin başladığı birçok yerde defterleri asılmayan yerlerin kalmadığı, bazı yerlerin müntehib-i sani seçimlerini bitirdiği anlatılmıştır. Çanakkale'den Gelibolu'dan bile mebus çıkarıldığını, Müdafaa-i Hukuk vekillerinin son oyları kazandığını ve herkesin Müdafaa-i Hukuk vekillerine oy vermeyi vazife ve şeref bildiğini, halkın, şahsi menfaatlerini temin etmek için çalışanlar ile milletin selameti için uğraşanları tanıdığını ve bunun sonucunda ikbale kavuşacaklarını ifade etmiştir.

Asya ve Avrupa kapılarında kapıcı olan Türk'ün harap yerleri imar edeceğini, Batı medeniyetini doğuya taşıyacağını anlatarak, milletin işine karışıp şahsi

¹⁴⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “İlk Zafer”, Açıksöz, S:799, (9 Haziran 1339).

¹⁵⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Küre'den Mektup”, Açıksöz, S:800, (10 Haziran 1339).

menfaatini temine çalışmanın, başkalarının felaketine hissiz kalıp diğerlerinin zararından sevinç duymanın insanî olmadığını anlatmıştır.

Beş altı ay önce yaşanan bir olaydan bahsedilerek Kastamonu'dan Avrupa'ya yumurta ihraç edilmediği, çünkü Çin'den çok miktarda yumurta sevk olunduğu söylenmiştir. İhracat kesilince yumurta fiyatlarının yarı yarıya düştüğünü, alacağı yumurtadan edeceği 100 kuruş kâr için tüccarımızın 10 bin kuruş zarar etmesinden neşe duyan insanların bulunduğu, bu tür kişilerden fayda beklenilmeyeceği vurgulanmıştır.¹⁵¹

5.1.54. Küre'deki Kardeşlerimize Meşkûr Bir Muavenet Daha

Küre'deki yangının yüzlerce dindaşımızı evsiz, eşyasız bıraktığı ve Küre halkının yardım beklediği ifade edilmiştir. Önde gelen kişilerden yardım istenmiş, Kastamonu halkının yardımseverliğinden söz edilmiştir. İnşaat mevsiminin geçmesinden endişe edilerek insanların kışın evsiz kalma ihtimalinin olduğu söylenmiş, hükümetin babalık vazifesini tamamen yapacağı ifade edilmiştir.

Vali Ferit Beyefendi'nin gönderilecek yardımdan gümrük alınmaması için Maliye Vekâletine müracaat ettiği; Küre'deki yangınzedeler için Amerika Muavenet Heyeti'nin, İstanbul'dan ilk vapurla elbise, pirinç ve un gibi yardımları İnebolu'ya göndereceği, taşımanın da kendileri tarafından yapılacağı ifade edilmiştir.¹⁵²

5.1.55. İlk İmtihanımız

Makalede; din için, vatan için değil keyif için milleti lüzumsuz savaflara sürükleyen, iş sarpa sarınca birkaç vilâyet vererek barış yapan, mülkü imar için değil zevk ve sefahat için yabancılardan ödünç paralar alan, halkını malî bunalıma sokan, milleti esir etmek için yaptığı fenalıklardan korkarak memleketten kaçan padişahlığın ve saltanat rejiminin yıkıldığı ve halkın rahat bir nefes aldığı anlatılmıştır.

¹⁵¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Evden Yumurta Lazım Diyorlar İdi”, Açıksöz, S:801, (11 Haziran 1339).

¹⁵² Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Küre'deki Kardeşlerimize, Meşkûr Bir Muavenet Daha ”, Açıksöz, S:802, (12 Haziran 1339).

İngilizlerle işbirliği yapan, Sevr Antlaşması'nı imzalayan hain Ferit Paşa'nın milleti düşürmek istediği tuzağa kendisinin düştüğü anlatılmıştır. İstanbul, Bursa, Edirne, İzmir, Afyon, Aydın, Akşehir, İzmit, Edremit, Kütahya, Eskişehir ve Uşak'ın Yunanlılardan alındığına değinilmiştir.

Askerlerimizin asker gibi savaştığı, Yunanların birkaç sıra tel örgülerinin örümcek gibi parçalandığı, düşmanın yurttan kovulduğu, Mustafa Kemal Paşa'nın dâhiyane bir şekilde idare ettiği orduyla vatanı kurtardığı; zaferin kazanıldığı ancak meyvesinin henüz yenmediği anlatılmıştır. “Su uyur düşman uyumaz” deyimini kullanılarak düşmanın Türkleri izlediği belirtilmiştir.

“Bugünkü hâkimiyeti dikkatli korumamız gerekir, her fert özgürdür ve milletin kendi kendini idare hakkı vardır” denilerek bizi saadete erdirmek için rehber olan Müdafaa- i Hukuk gibi bir grup olduğu için şanslı olduğumuz vurgulanmıştır. Yazar makalenin sonunda “Oylar Müdafaa-i Hukuk grubuna verilmezse öbür dünyada iki elimiz yakanızdandır” demiştir.¹⁵³

5.1.56. Safranbolu'ya Teşekkürler

Bu makalede, Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziyesi'nin Safranbolu'ya teşekkür telgrafi çektiğinden söz edilmiştir.

Müdafaa-i Hukuk Reisi Osman Nuri'nin ve Dr. Ali Yaver'in yazılarına yer verilerek ilçenin Gazi Mustafa Kemal Paşa hazretleri etrafında toplandığı anlatılmıştır. Milletin minnet ve şükran borcunu ödemek için Müdafaa-i Hukuk vekillerine oy verecekleri dile getirilmiştir. Safranbolu'da umumi ve hususi propagandalar yapıldığı ancak halkın buna aldırmadığı ifade edilmiştir.¹⁵⁴

¹⁵³ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “İlk İmtihanımız”, Açıksöz, S:803, (13 Haziran 1339).

¹⁵⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Safranbolu'ya Teşekkürler”, Açıksöz, S:804, (14 Haziran 1339).

5.1.57. Taşköprü

Makalede seçimin hayatî bir önem taşıdığı; sağımızda, solumuzda ayağımızı kaydırmak isteyen şeytanların olduğu, elinde sönük fanuslar taşıyan sahte kılavuzların bulunduğu değinilmiş, buna rağmen halka yol gösterecek rehberin var olduğu anlatılmıştır. Bu rehberlerin izinde gidilmesi, vatanın kurtarıcısı Müdafaa-i Hukuk vekillerine tereddütsüz oy verilmesi gerektiği anlatılmıştır. Taşköprü halkının oylarını Müdafaa-i Hukuk grubu vekillerine verdikleri de ifade edilmiştir.¹⁵⁵

5.1.58. Üst Üste Üç Bayram

Makalede, bu büyük milletin yıllardan beri gönül ferahlığı ile bir bayram yapamadığını, bayramların gözü yaşlı geçtiğini, halkın şehitleri için ağladığını ve memleketin kurtulması için dua ettikleri anlatılmıştır. Çelik kollu, demir bacaklı, aslan yürekli ordumuzun, Gazi Mustafa Kemal Paşa ile Yunan'ı vatanımızdan attığı, İzmir'i kurtardığı anlatılmıştır.

Lozan'da, büyük zaferin meyvesini toplayacağımız vurgulanmıştır. Seçimlerin yapılmasına karar verildiği, vatani kurtaranların göstereceği vekillere oy verilmesi gerektiği, artık matem günlerinin bittiği, bundan sonra halkın yüzünün güleceği ifade edilmiştir. Üst üste üç bayramla kurban, sulh ve Meclis'ten söz edilmiştir.¹⁵⁶

5.1.59. Yarın

Bu makalede, Kastamonu merkez kazasının müntehib-i sânilerinin 11 Temmuz saat 6'da belediyede toplanacağı, Meclis'e vatan vazifesini ifa edecek vekil göndermek için oylama yapılacağından bahsedilmiştir.

Vatanın kurtuluşu için çalışan Müdafaa-i Hukuk vekillerine oy vermenin şükran borcu olduğu ifade edilmiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın dâhiyane idaresi

¹⁵⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Taşköprü", Açıksöz, S:805, (16 Haziran 1339).

¹⁵⁶ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Üst Üste Üç Bayram", Açıksöz, S:828, (14 Temmuz 1339).

ile milleti esaretten kurtardığına değinilerek yeni Meclisin milleti saadete ve refaha kavuşturması istenmiştir.¹⁵⁷

5.1.60. Lozan Muharebesi Türk'ün Zaferi

Sevr Antlaşması'ndan sonra milletin elinden silahların alındığı, devletin elleri ve kollarının bağlandığı, zor durumda kalındığı anlatılmıştır. İstanbul Hükümeti'nin, vatani kurtaranların asi olduğuna dair fetvalar çıkardığı ifade edilmiştir.

Milletin iyi tanıdığı Mustafa Kemal'in, milletin fedakârlığına itimat ederek yedi düvele meydan okuduğu vurgulanmıştır. Harp meydanında Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğindeki şanlı Türk ordusu ile top tüfek savaşının kazanıldığı, artık masa başında da zafer kazanılması gerektiği ifade edilmiştir.

Makamlarını kaybeden bazı kişilerin yani ikinci gruba geçenlerin bundan memnun olmadığı, karışıklık çıkardıkları, bu durumun İtilaf Devletlerine ümit verdiği anlatılmış, oyların Müdafaa-i Hukuk grubuna verilerek bu karışıklığın önlenmesi istenmiştir.

Bir telgrafla dünyanın dört gözle beklediği sulhun neticelendiği haberinin alındığı ve anlaşmanın 24 Temmuz'da imzalandığı dile getirilmiştir. Masa başındaki kalem savaşında İsmet Paşa'nın çok iyi hareket ettiği, en büyük cesareti ise Türk milletinin gösterdiği ifade edilmiştir.¹⁵⁸

5.1.61. Ey Sulh Perisi

Sulh yolunda pek çok kurban verildiği, barışın yıllardan beri beklendiği, selamete geç kavuşmamıza neden olanlara beddua edildiği anlatılmıştır. Hain İngiliz'in vatanımız üzerindeki siyasi oyunlarından bahsedilmiş; dostu, düşmanı farklı olan milletin kendine fenalık eden İngilizleri asla affetmeyeceği ifade edilmiştir.

¹⁵⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Yarın”, Açıksöz, S:829, (15 Temmuz 1339).

¹⁵⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Lozan Muharebesi Türk'ün Zaferi”, Açıksöz, S:832, (18 Temmuz 1339).

Halkın birbirini severek birlik ve beraberlik içinde olması gerektiğine ve herkesin değerine göre hakkının verilmesine değinilerek böyle davranılırsa çok geçmeden yaralarımızın sarılacağı ifade edilmiştir.¹⁵⁹

5.1.62. Sulhu Tesid Ederken Yakın Maziye Ait Acı Tatlı Düşünceler

30 Ekim 1914 günü I. Dünya Savaşı'nın eşiğine nasıl geldiğimiz anlatılmıştır. Savaşa girilirken, kabinedeki birkaç kişinin dışında, Meclis-i Mebusan'da bulunan vekillerin dahi haberlerinin olmadığına vurgu yapılmıştır. Savaşın bize çok pahalıya mal olduğu, milleti felakete götürdüğü anlatılmıştır. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin milletin hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

Wilson Prensiplerine inandığımız için Mondros Anlaşması'nı imzaladığımızı, oysa bu anlaşma ile Avrupalı devletler tarafından ölüm döşegine yatırıldığımız ifade edilmiştir. Yine bu anlaşma ile son İslam devletinin idam edilmek istendiği anlatılmaya çalışılmıştır.¹⁶⁰

5.1.63. Biz ve İngiliz

Bu makalede sulha kavuşulduğu için Allah'a şükür edilmiştir. Dokuz seneden beri kahramanca salladığımız kılıcımızı bugün ihtişam ile kınına koyacağımız söylenmiş; düşmanların Türk'ün gücünü gördüğü, yine ezanların okunduğu, yerlere düşürülmek istenen sancağımızın göklerde dalgalandığı, asırlardan beri olduğu gibi Türk'ün bugün de İslam âleminin kurtarıcısı olduğu anlatılmıştır.

Batı medeniyetinin doğuya yayılma vazifesini Türklerin yapacağından söz edilmiştir. İngilizlerin siyasi oyunlarına değinilmiş, Malta'ya gönderilen sürgünlerde İngiliz etkisi bulunduğu, İngilizlerin Meclis-i Mebusan'ı basarak memleketimizdeki düşmanları koruduğu anlatılmıştır.¹⁶¹

¹⁵⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Ey Sulh Perisi", Açıksöz, S:833, (19 Temmuz 1339).

¹⁶⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Sulhu Tesid Ederken Yakın Maziye Ait Acı Tatlı Düşünceler", Açıksöz, S:834, (21 Temmuz 1339).

¹⁶¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Biz ve İngiliz", Açıksöz, S:835, (22 Temmuz 1339).

5.1.64. Çifte Bayramlar ve Şükran Borcu

Dokuz yıldır beklenen sulhun gerçekleştiği, kan ağlayan vatanın ve büyük zahmetlere katlanan halkın saadete erdiği anlatılmıştır. Kurban Bayramı'nın ilk günü ikinci vakti postaneden atılan bir fişek ile sulh olduğu halka duyurulmuştur. İstiklâlini kazanarak dokuz yıllık hasretine kavuşan millet, ikbalin açıldığına emin olmuştur. Vatan yolunda şehit olanların geride bıraktıkları yetimlerinin durumuna değinilmiştir.¹⁶²

5.1.65. Yeni Devir

Türkiye artık Batı devleti muamelesi görmektedir, vatanımız kayıtsız şartsız bağımsızlığa kavuşmuştur denildikten sonra, Sevr'i imzalayanlara lanet edilerek yeni devrin Müdafaa-i Hukuk grubu tarafından başlatıldığı ifade edilmiştir.¹⁶³

5.1.66. Cihad-ı Esgardan Cihad-ı Ekber

Peygamber Efendimizin buyurduğu gibi cihad-ı esrardan cihad-ı ekbere avdet ettiğimiz, harbin birinden çıkıp birine girdiğimiz ifade edilmiştir.

Bu harbin cehalet üzerine yapıldığı, vatanımızın üzerine çöken kara bulutların kaldırılarak irfan ışığıyla aydınlatılacağı, bu nedenle halkın cehalete karşı seferber olması gerektiği anlatılmıştır. Bunun için halkın Mustafa Kemal Paşa'nın etrafında toplanması istenmiştir.¹⁶⁴

5.1.67. Sulh Oldu Bize Hayat Bahşa “Şahit Aranırsa İşte İda.”

Başına taç giyerek sultan olmuş milletin başarısı anlatılmıştır. Ecnebi basınında Millî Mücadele ile ilgili yazıların olduğundan bahisle, New York Times ve Daily Mail gazetelerindeki yorumlara yer verilmiştir. Londra'da çıkan Daily Mail gazetesinde; İngiltere'nin Doğu'da akılsızca bir politika izlediği, Türkiye'nin büyük

¹⁶² Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Çifte Bayramlar ve Şükran Borcu”, Açıksöz, S:836, (28 Temmuz 1339).

¹⁶³ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Yeni Devir”, Açıksöz, S:838, (30 Temmuz 1339).

¹⁶⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Cihad-ı Esgardan Cihad-ı Ekbere”, Açıksöz, S:839, (31 Temmuz 1339).

zaferinin Asya memleketlerinde fiili bir tesir bırakacağı, Asya'nın ekonomik ve siyasi esaretinin sona ereceği, Mustafa Kemal Paşa ile Türkiye'nin Asyalılara örnek olacağı ifade etmiştir.¹⁶⁵

5.1.68. Ne Vartalar Geçirdik

Makalede, İngiltere'nin Türk düşmanlığından bahsedilmiştir. Lozan anlaşmasından sonra Lloyd George başvekillikten ayrılmış, zaferimizden dolayı mutsuzluğunu açıkça beyan etmiştir.

Vatanımız bölge bölge işgal edilmiş ve Mustafa Kemal Paşa'nın dâhiyane teşkilatı ve milletin fedakârlığı ile düşmandan temizlenmiştir. Türk milletinin harp meydanında gösterdiği başarıyı sulh müzakeresinde de gösterdiğine değinilerek artık hür olduğumuz, yedi düveli yendiğimiz, buna rağmen düşmana karşı tedbirli olmamız gerektiği ifade edilmiştir.¹⁶⁶

5.1.69. Meclis Açıldı

Makalede, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından imzalanan mütarekeden sonra, İstanbul'a giren müttefiklerin yaptığı taşkınlıklara herkesin şaşırıldığına ve İngiltere'nin yaptığı zulümlere değinilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu yıkıldıktan sonra bazı kişilerin kurtuluşu Amerika ve İngiltere mandasında gördüğünü bildiren yazar, Anadolu ve İzmir çevresi işgal altındayken Mustafa Kemal Paşa'nın cihat ilan ettiğinden söz etmiştir.

Sevr Antlaşması ile tabuta konulan Türk'ün canlanarak istikbaline kavuştuğu dile getirilmiştir. Yeni bir Meclisin açıldığı; hükümetin, Meclisin ve halkın el ele vermedikçe güzel günlere ulaşmanın güç olduğu; Meclisin halkı refaha ulaştıracağı ifade edilmiştir.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Sulh Oldu Bize Hayat Bahşa Şahit Aranırsa İşte İda", Açıksöz, S:841, (2 Ağustos 1339).

¹⁶⁶ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Ne Vartalar Geçirdik", Açıkgöz, S:848, (11 Ağustos 1339).

¹⁶⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Meclis Açıldı", Açıksöz, S:850, (13 Ağustos 1339).

5.1.70. On Beş Senelik Bir Makale. İptidaiye Mektepleri

Büyük işlerle uğraştığımız şu günlerde küçük mektepler için söz söyleme vaktinin geldiği, ilkokulların ilerlemesi için şimdiye kadar bir şey yapılmadığı hususlarına değinilmiştir. İlkokullar milletin gözüdür, fedakârlık edilmeli, ilkokul öğretmenleri çocuklara faydalı bilgiler vererek zihinlerini açmalıdır; öğretmenler namuslu, gayretli, sabırlı, vücutları sağlam ve vatanını seven kişilerden seçilmelidir denildikten sonra maaşlarının azlığına ve geçim zorluğuna vurgu yapılmıştır.¹⁶⁸

5.1.71. Ameleliği Muallimliğe Tercihen İstifa Ediyorum

Ömerli Köyü'nden ilkokul öğretmeni Mehmet Emin Efendi'nin istifanamesine neden olan olaydan söz edilmiştir.

Mehmet Efendi Sakarya Savaşı sırasında Kastamonu'ya göç eden bir öğretmendir. Aldığı 300 kuruş maaşının azlığı nedeniyle kızı ve eşinin cenazelerini halkın ve esnafın yardımıyla kaldırmış, sonrasında mesleğinden istifa ederek memleketine dönmüştür.

Bu hikâyeye makalede yer vermek suretiyle öğretmen maaşlarının düşüklüğü ve geçimlerinin zorluğuna vurgu yapılmıştır.¹⁶⁹

5.1.72. Asayiş

Hükümetin başlıca görevinin halkın malını, canını korumak, memleketin asayişini ve emniyetini sağlamak olduğu anlatılmıştır. Dâhiliye Vekili Fethi Bey'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bu konuyu gündeme getirdiği ifade edilmiştir.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “On Beş Senelik Bir Makale”, Açıksöz, S:851, (14 Ağustos 1339).

¹⁶⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Ameleliği Muallimliğe Tercihen İstifa Ediyorum”, Açıksöz, S:853, (16 Ağustos 1339).

¹⁷⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Asayiş”, Açıksöz, S:855, (19 Ağustos 1339).

5.1.73. İstiklalden İkbale

Bu makalesinde yazar, tarihte eşi benzeri görülmeeyen bir zafere imza attığımızı söyleyerek sırt üstü yatarak keyif çatma zamanı olmadığını söylemiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın, Meclisteki önemli bir konuşmasına yer vererek Kurtuluş Savaşı'nın sona erdiğini, şerefli bir anlaşmanın imzalanıp barışın gerçekleştirildiğini; istiklalini kazanmak için her türlü güçlüğü katlanan milletin refah ve ikbâle eriştiğini anlatmıştır.¹⁷¹

5.1.74. Tesir-i Adalet

Mahkemelerin uzun sürmesinden dolayı halkın duyduğu hoşnutsuzluğa değinmiştir. Mahkemelerin muntazam ve teçhizatlı olması gerektiğinden söz etmiş, hâkimlerin maaşlarının artırılması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁷²

5.1.75. Halk Hükümeti Memurları

Halk hükümetinde işler değişmiş, barış ve saadet dönemine girilmiştir. Eskiden memurların kötü muamelesi yüzünden halk hükümetten soğumuş, arada uçurumlar meydana gelmiştir. Milletin hâkim, köylünün de efendi olduğunu idrak edemeyen memurların hükümet dairesinde görev yapamayacağından bahsedilmiştir. Valinin de bu konuda hassasiyet gösterdiği anlatılmış, halk ile hükümet arasında karşılıklı muhabbet olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu konuda valinin bir genelge yayınladığı; memurların vatansever, iyi idareci olması gerektiği belirtilmiştir.¹⁷³

5.1.76. Gazi İhtiyat Zabitlerimiz

Makalede, Sırp öğrenci Principe'n Avusturya veliahdını öldürmesi üzerine Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı, Avrupa'da sükûnetin bozulduğu anlatılmış. Büyük devletler İttifak ve İtilaf diye ikiye ayrılmış, birbirlerine karşı savaş ilan etmişler.

¹⁷¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "İstikbalden İkbale", Açıksöz, S:856, (20 Ağustos 1339).

¹⁷² Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Tesir-i Adalet", Açıksöz, S:857, (21 Ağustos 1339).

¹⁷³ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Halk Hükümeti Memurları", Açıksöz, S:858, (22 Ağustos 1339).

Balkan Savaşları'ndan yenilgiyle ayrılan Osmanlı Devleti Rumeli'yi kaybetmiştir. Bu savaşlardan sonra Türk milleti Çanakkale'de başarılar kazanarak İstanbul'dan ve Anafartalar'dan düşmanı kovmuştur. Makalenin sonunda gazilerimiz güzel sözlerle övülmüştür.¹⁷⁴

5.1.77. Küre Harikzedelerine Malumat

Küre kasabasında çıkan yangın hakkında bilgi verilmiş; halkının evsiz, barksız kaldığı, buna rağmen yeterli yardım yapılmadığı anlatılmıştır. Şikâyetlerin ve mağduriyetin giderilmesi için Kastamonu halkından yardım istenmiştir.¹⁷⁵

5.1.78. Dârülmuallimat

Kastamonu mebusu Hasan Fehmi Bey'in gönderdiği telgrafa göre, Kız Öğretmen Okulunun kapatılacağı haberi yayılmıştır. Okulun kapatılmasıyla kızların öğretmen olamayacağı, bunun topluma zarar vereceği hususlarına vurgu yapılmış ve kararın iptal edilmesi istenmiştir.¹⁷⁶

5.1.79. Bu Gidişle İstiklâlimiz Tehlikede

Yazar bu makalesinde istiklalimizin ne için tehlikede olduğuna dair sorulara cevap aramıştır. Teceddüt devrine girdiğimizi; karanlık ve ıstık muharebesinin başladığını, bundan sonra ölkemizde ilmin ve fennin önemli olduğunu vurgulamıştır. Lozan'da Türk halkının hakkını aldığını, ilmin ilerlediğini, siyasi, askeri ve kültürel yönden ilerleme sağlandığını, ancak sağlıkta aynı başarının olmadığını belirtmiştir. İspanyol nezlesi gibi hastalıklardan dolayı nüfusun azaldığını, cahil ebeler yüzünden bebeklerin ya sakat ya da ölü doğduğunu, bunların bilinçlenmesi ve eğitilmesi gerektiğini anlatmıştır.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Gazi İhtiyat Zabitlerimiz", Açıksöz, S:861, (26 Ağustos 1339).

¹⁷⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Küre Harikzedelerine Malumat", Açıksöz, S:868, (3 Eylül 1339).

¹⁷⁶ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Darülmuallimat", Açıksöz, S:869, (4 Eylül 1339).

¹⁷⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Bu Gidişle İstiklâlimiz Tehlikede", Açıksöz, S:870, (5 Eylül 1339).

5.1.80. Karanlık ve Işık Muharebesi

Kurtuluş Savaşı'nın kazanıldığı, Yunan'ın, İngiliz'in kovulduğu, saltanatın yıkıldığı, Sevr Anlaşması denilen paçavranın parçalandığı, Lozan'da hakkımızın kazanıldığı ve istiklalimizin alındığı anlatılmıştır. İstiklal ve inkılap mücadelesinin zaferle gittiğine değinilmiş; buna karşılık bazı hain fikirli insanların boş durmayarak halk ile hükümetin arasını açmaya çalıştığı, bunlarla mücadele edilmesi gerektiği savunulmuştur.¹⁷⁸

5.1.81. On Altı Saatlik Taşköprü Seyahatimiz

Yazar, makalesinde Taşköprü ziyaretinden bahsetmiştir. Yolların kötülüğü ve ulaşımın zorluğuna değinerek ziyaret ettiği hükümet dairesinin bakımsız olduğunu anlatmıştır. Şehrin temiz ve düzenli olduğunu, bundan onur duyduğunu belirtmiştir.¹⁷⁹

5.1.82. Adalette Sürat

Makalede, Türkiye'nin adalete daima önem vereceğinden bahsedilmiştir. Her geçen gün mahkemelerdeki davaların arttığı, geç sonuçlanmasından dolayı rahatsızlık duyulduğu dile getirmiştir. Hâkimlerin namuslu ve iffetli kişilerden seçilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.¹⁸⁰

5.1.83. Yolsuzluk

Ülkedeki en önemli sorunun yol olduğu ifade edilmiştir. Başka ülkelerde süratli şimendiferler, elektrikli tramvaylar ve otomobillerle keyifli seferlerin yapıldığını, bizde ise yolculukların ıstıraba dönüştüğü belirtmiştir.

İstanbul'dan hareket eden bir yolcunun; Sofya, Belgrat, Budapeşte, Viyana ve Berlin'e giderken herhangi biri arasında on iki saatten fazla bir zaman harcanmadığını ve ulaşımın rahatlıkla yapıldığını anlatmıştır. Buna karşılık;

¹⁷⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Karanlık ve Işık Muharebesi”, Açıksöz, S:871, (6 Eylül 1339).

¹⁷⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “On Altı Saatlik Taşköprü Seyahatimiz”, Açıksöz, S:873, (9 Eylül 1339).

¹⁸⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Adalette Sürat”, Açıksöz, S:875, (13 Eylül 1339).

memleketimizde ise bir vilâyetin kazasından diğerine gitmek için çok fazla zaman harcadığını, ulaşımın rahat olmadığını, karların yolları kapattığını söylemiştir. Yollarda iyi bir otel değil, temiz bir hanın dahi bulunamadığını belirterek diğer ülkeler ile memleketimizi kıyaslamıştır. Zaman oluyor ki buradan Bosna'ya gitmek Tosya'ya gitmekten daha kolaydır diyerek ülkemizdeki ulaşımın durumunu anlatmıştır.

Meşrutiyet öncesi ile sonrası karşılaştırılmış; o zaman bütçeye konan paranın birkaç yola taksim edildiği, bu nedenle en çok on, on beş kilometre yol yapılabildiği ifade edilmiştir. Yeni yolların inşa edilmesi, mevcutların da korunması gerektiği üzerinde durulmuştur. Valinin yol tamirine çok önem verdiği, yol konusunun en kısa sürede biteceği ifade edilmiştir.¹⁸¹

5.1.84. Himaye-i Etfal

Makalede, ilerlemiş ülkelerde himaye-i hayvanat cemiyetlerinin olduğu, bunların hayvanlara işkenceyi önlediği anlatılmıştır. Bizim ülkemizde ise “mal benim, istersem öldürürüm” cevabını aldığımızı, asrileşmenin bu olmadığını vurgulamıştır. Kağnıya yükletilen gayet kalın ve uzun bir kütüğün iki sıska öküz tarafından zorla çekildiğini üzümlere gördüğünü, dinimizde hayvanlara zulmün ve ezanın olmadığını, buna rağmen vicdanların kör, kulakların sağır olduğunu ifade etmiştir.

Diğer yanda, yetimlerin durumuna da değinen yazar, babası cihat meydanında din ve devleti korumak için can veren şehidin, millete emanet ettiği yetimi boynu bükük, kalbi kırık, elbisesi yırtık bir halde bırakmaya hangi vicdanın razı geleceğini sorgulamamızı istemiştir. Yarınlarımızın çocuklar olduğunu ifade etmiş, yetimlere iyi bakılmasını, oyuncaklar alınmasını ve fennî oyunlar oynatılmasını istemiştir.¹⁸²

¹⁸¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Yolsuzluk”, Açıksöz, S:877, (16 Eylül 1339).

¹⁸² Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Himaye-i Etfal”, Açıksöz, S:878, (17 Eylül 1339).

5.1.85. İktisaden Hâkimiyet Böyle Temin Olunmaz

Kereste tüccarlarının İnebolu'dan Ankara'ya çektikleri bir telgraf Meclisin ilgili komisyonda okunmuştur. Romanya'dan ithal edilen kerestelerden gümrük vergisinin alınmayacağı konusunda bir karar söz konusu olmuştur. Böyle bir kararın ülkemizin hayrına olmayacağı, bu nedenle kereste ticaretinin olumsuz yönde etkilenmemesi için çaba gösterilmesi istenmiştir. İktisadî hâkimiyet olmadıkça siyasî hâkimiyetin de gerçekleşmeyeceği ifade edilmiştir.¹⁸³

5.1.86. Halk Fırkası

Her taraftan hücumu uğrayarak yok olma aşamasına gelen vatanın Müdafaa-i Hukuk tarafından kurtarıldığı ve bu cemiyetin halka rehber olduğu anlatılmıştır.

Halk Fırkasının esas amacının Türkiye'yi asrî bir devlet haline yükseltmek olduğu belirtilmiştir. Asırlardan beri biz uyurken diğer milletlerin medeniyet ve terakki sahalalarında ilerlemiş oldukları ifade edilmiştir.

Yazar Amerikalıların ve Almanların teknolojide ilerlediklerine değinerek bizim de onlara ulaşmamız gerektiğini vurgulamıştır. Makalenin sonunda ilerlemiş devletlerin seviyesine yükselmek için bilime önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁸⁴

5.1.87. Vali Bey ile Mülakat

Fazıl Berki Bey; Araç, Safranbolu, Eflani ve Daday'a halkın sorunlarını dinlemek için giden valiyi ziyaret ettiklerini, kendilerini biraz yorgun fakat memnun bulduklarını anlatmıştır. Yorgunluğun yolsuzluktan ileri geldiğini, memnuniyetin ise halkın dertlerini, ihtiyaçlarını yakından dinleyebilme fırsatını yakalamaktan kaynaklandığını anlatmıştır.

¹⁸³ Fazıl Berki Tümtürk, “İktisaden Hâkimiyet Böyle Temin Olunmaz”, Açıksöz, S:880, (19 Eylül 1339).

¹⁸⁴ Fazıl Berki Tümtürk, “Halk Fırkası”, Açıksöz, S:884, (24 Eylül 1339).

İzlenimlerini anlatan Vali, Ulus civarına uzun süreden beri yağmur yağmadığını söylemiştir. Eflani'den Ovacuma'ya giden yolun Bartın yoluyla birleştirilerek Daday ve Cide yollarına kavuşturulacağını, İnebolu yolunun da onarılacağını anlatmıştır.¹⁸⁵

5.1.88. Hapishane-i Umumi ve Mevkufların Ahval-i Pürmelâli

Samsun'dan gelen müfettişlerden Salih Bey'in, Başkâtip Kâzım Bey ile birlikte hapishaneyi teftiş ettiğini anlatmıştır. 300 kişi olması gereken hapishane mevcudunun 550 olduğunu, hapishanenin kirli, insanların memnuniyetsiz olduklarını ifade etmiştir. Mahkemelerdeki yargılamanın gecikmesinden dolayı hapishanelerdeki yoğunluğun arttığı vurgulanmıştır. Hapishaneleri kapatmak için eğitimin yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmiştir.¹⁸⁶

5.1.89. Cuma Tatili

Fazıl Berki Bey, Cuma gününün Mümin Bayramı olduğunu ifade etmiş; bazı esnafların buna uymadığını, bu konuda belediyede bir toplantı yapıldığını anlatmıştır. Cuma günü esnafın mevlit okuttuğunu, usta ve çırakların bunlara katıldığını, sevinç duyduğunu, esnafın temiz elbiselerini giyip namaz kıldığını, sonrasında dost ve hastaları ziyaret ettiğini ifade etmiştir. Bir iki haftadan beri bazılarının bu kararı tanımayarak Cuma günü dükkânlarını açtığını, bundan halkın rahatsızlık duyduğunu anlatmıştır. Makalenin sonunda, haftada bir gün istirahatin lüzumlu olduğu, Millet Meclisi'nin Cuma tatili için bir kanun yapacağı ve buna mecburen itaat edileceği vurgulanmıştır.¹⁸⁷

5.1.90. Mektepler Kapandı

İlkokul öğretmenleri altı aydan beri maaş alamadıkları için okulları kapatmışlar. Bu durumu bilmeyen çocuklar sabahleyin okullarına gidince kapalı

¹⁸⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Vali Bey İle Mülakat", Açıksöz, S:885, (25 Eylül 1339).

¹⁸⁶ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Hapishane-i Umumi ve Mevkufların Ahval-i Pürmelâli", Açıksöz, S:886, (26 Eylül 1339).

¹⁸⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Cuma Tatili", Açıksöz, S:887, (27 Eylül 1339).

olduğunu görüp mutsuz bir şekilde evlerine dönmüşler. Yazar, öğretmenlere gerekli önemin verilmediğini ve daha önceki makalesinde değindiği üzere, parasızlık yüzünden eşi ve kızının cenazesini gömemeyen öğretmenin mesleğini ameleliğe tercihen istifa ettiği olaydan da söz ederek durumun içler acısı olduğunu vurgulamıştır.

Geçim imkânlarının güçlüğüne dikkat çekilerek, öğretmenlerin biriken maaşlarının verilmesini, okulun kapanması gibi bir durumun bir daha tekrar etmemesini istemiştir.¹⁸⁸

5.1.91. Sulh Sade Bir Temeldir, Nöbet Binaya Geldi

Yazar bu makalesinde, vatanın Birinci Dünya Savaşı'ndan yorgun çıktığını, padişahın düşmanla iş birliği yaptığını, ümitlerin tükendiği anda Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da milli bilincin oluşmasını sağladığını, bunun sonucunda vatanın kurtarıldığını anlatmıştır.

Saltanatın kaldırılarak halk egemenliğinin başladığı belirtilmiştir. Barış bir binanın temeline benzetilmiş, bu temelin üzerine bina inşa edilmediği takdirde temelin bir şey ifade etmeyeceği anlatılmıştır. Savaşlar sonucunda harap hale gelen vatanın imar edileceğini ve gelişmiş bir devlet haline yükseleceğimizi ifade etmiştir.¹⁸⁹

5.1.92. Hükümet Bahçesi

Hükümet Konağı'nın mimarî yapısından dolayı örneği az bulunan bir eser olduğuna dikkat çekmiş, binanın yeniden tadilatından söz etmiştir. Emsali nadir bulunan eserin demir parmaklarının boyandığı, hükümet ve civarının güzelleştirilmeye çalışıldığı, valinin de çevre düzenlenmesine büyük önem verdiğini ifade etmiştir.¹⁹⁰

¹⁸⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Mektepler Kapandı”, Açıksöz, S:888, (29 Eylül 1339).

¹⁸⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Sulh Sade Bir Temeldir, Nöbet Binaya Geldi”, Açıksöz, S:890, (1 Teşrin-i Evvel 1339).

¹⁹⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Hükümet Bahçesi”, Açıksöz, S:891, (2 Teşrin-i Evvel 1339).

5.1.93. İki Teşrin-i Evvel Bir Yevm-i Şadumanidir

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkıldığını, ilk olarak Bulgaristan'ın barış istediğini, Türk milletinin de Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzaladığını, 1335 yılında müttefiklerin İstanbul'u işgal ederek halka zulmettiğini anlatmıştır. Türk milletinin fedakârlıkları sayesinde beş yıl esaretten sonra İstanbul'un işgalden kurtarıldığını söylemiştir.¹⁹¹

5.1.94. İstanbul'un Tahliyesi

Yazar bu makalesinde Türk'ün şefkatini arttıran ve İngiliz'in azametini kıran olayın İstanbul'un tahliyesi olduğuna dikkat çekmiştir.

Tüm güzelliklere sahip Asya ve Avrupa'yı birleştiren, bir geçit ve ticaret yeri olan İstanbul'un, İngilizlerin gözdesi olduğuna değinmiş; İngilizlerin, İstanbul'u terk ederken ki üzüntülerini anlatmıştır.¹⁹²

5.1.95. Sıhhatimiz Yerinde Olmayınca Netice Nice Olur?

Eczacılar mecmuasındaki bir habere göre vatanımızın 190 merkezinde eczanenin olmadığına değinmiştir. Bu bilgiyi Ankara'dan aldığı için doğruluğundan şüphe etmemiştir. Nüfusun artırılması ve halkın sağlıklı yaşayabilmesi için memleketin her köşesinde doktor ve eczane olması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Tosya'da farelerin pirinç tarlalarına musallat olduğu, ziraat memurlarının bu durumu önlemeye çalıştıkları anlatılmıştır.

Halkın, zamanın koşullarına ayak uydurması ve ilerlemesi için bâtil inançlarını bırakması istenmiştir.¹⁹³

¹⁹¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “İki Teşrin-i Evvel Bir Yevm-i Şadumanidir”, Açıksöz, S:892, (3 Teşrin-i Evvel 1339).

¹⁹² Fazıl Berki TÜMTÜRK, “İstanbul'un Tahliyesi”, Açıksöz, S:893, (4 Teşrin-i Evvel 1339).

¹⁹³ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Sıhhatimiz Yerinde Olmayınca Halimiz Nice Olur?”, Açıksöz, S:898, (10 Teşrin-i Evvel 1339).

5.1.96. Firari ve Bekayanın Affı Büyük Bir Tehlikedir

Askerlikten firar edenlerin affedilmemesi gerektiğini, bunların gelecek için tehlike arz edeceğini anlatmıştır. Savaşlardan kaçanları Müdafaa-i Milliye Vekâleti'nin kesinlikle affetmeyeceği vurgulanmıştır.

Savaşlar sona erdiği için, vatanın harap ve bitap halde olduğu, bu nedenle asker kaçaklarının yol yapımında ve şehrin imarında çalıştırılacağı ifade edilmiştir.¹⁹⁴

5.1.97. Gazi Arslanlar Hoş Geldiniz

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıktığımızı, düşmanın vatanımıza aç kurtlar gibi saldırarak işgal ettiğini; Türklüğün ve İslamiyetin içinde bulunduğu tehlikeyi tüm açıklığı ile anlatmıştır. Bu işgallerden sonra Türk milletinin uyanarak vatani düşmandan temizlediğini, düşmanın Afyon'dan atılarak İstanbul'un İngilizlerden kurtarıldığını, Lozan'da hakkımızı alarak hilalin haçı kovduğunu büyük bir gururla ifade etmiştir.¹⁹⁵

5.1.98. Şehidzadeler

Harb-i Umumi'nin ilk perdesinin aleyhimize kapandığından söz eden yazar, Türk'ün silkinerek bizi bu hale getirenlere karşı kıyam ettiğini; dinin, namusun, vatanın şehitlerimizin mübarek kanları sayesinde kurtulduğunu ifade etmiştir. Kastamonu'da Şefkat Yurdu ismi ile açılacak olan dârüleytamin, şehitlerimizin yetimlerini sinesine basacağını, bu sayede bir nebze de olsa şehitlerimize karşı görevimizi yerine getirmiş olacağımızı anlatmıştır.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Firari ve Bekayanın Affı Büyük Tehlikedir”, Açıksöz, S:899, (11 Teşrin-i Evvel 1339).

¹⁹⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Gazi Arslanlar Hoş Geldiniz”, Açıksöz, S:905, (20 Teşrin-i Evvel 1339).

¹⁹⁶ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Şehidzadeler”, Açıksöz, S:911, (28 Teşrin-i Evvel 1339).

5.1.99. Ankara'yı Nasıl Bulduk?

Yazar, savaşlar nedeniyle harap olan Ankara'yı anlatmıştır. Şehrin imarına başlandığını; keser, kazma, balta, çekiş seslerinin duyulduğunu, nüfusun hızla artarak ev kiralalarının yükseldiğini, hayat şartlarının iyileştiğini, kurulan inşaat bankalarının ev yapanlara yardım ettiğini belirtmiş ve Ankara'nın hızla gelişeceğini ifade etmiştir.¹⁹⁷

5.1.100. Cumhuriyet

Yazar, Cumhuriyetin ilanı ile siyasi inkılâbının kemale erdiğini, milletleri müreffeh ve bahtiyar edecek idare şeklinin cumhuriyet olduğunu vurgulamıştır.

Keyfi idarenin sona erdiğini, vatanın selamete ulaşması için Cumhuriyet rejimini kuranların ellerinden geleni yapacaklarını ifade etmiştir.¹⁹⁸

5.1.101. Cumhuriyet ve Halk Fırkası

Halka hürriyet bahşeden idare şeklinin Cumhuriyet olduğundan bahsetmiştir. Cumhuriyet rejiminden memnun olmayan, kendi menfaatini düşünen insanların olduğunu ve bizlerin bu gibi çıkarıcı insanların tuzağına düşmemiz gerektiğini ifade etmiştir.¹⁹⁹

5.1.102. Yaralarımızı Saralım

Yazar bu makalenin başında 15'li hece ölçüsü ve 5 kıtadan oluşan bir şiirine yer vermiştir.

Esaretten, zilletten, istiladan kurtulduğumuzu; namusumuzu, vatanımızı ve istiklalimizi kurtardığımızı; İngiliz'i, Fransız'ı, İtalya'nı, Yunan'ı memleketimizden

¹⁹⁷ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Ankara'yı Nasıl Bulduk?", Açıksöz, S:927, (17 Teşrin-i Sâni 1339)

¹⁹⁸ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Cumhuriyet", Açıksöz, S:929, (19 Teşrin-i Sâni 1339).

¹⁹⁹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Cumhuriyet ve Halk Fırkası", Açıksöz, S:931, (21 Teşrin-i Sâni 1339).

kovduğumuzu, bunun için dokuz yıl uğraştığımızı, şimdi sıranın yaralarımızı sarmaya geldiğini anlatmıştır.

“Cumhuriyete ve hâkimiyete kavuşulmuştur. Artık milli varlığa düşman olanlara karşı uyanık olunmalıdır” diyerek makalesine son vermiştir.²⁰⁰

5.1.103. Edirne Bayramı

Edirne'den, Yunan'ın kovularak düşman işgalinden kurtarıldığını ve Edirne'nin sonsuza kadar Türk yurdu haline geldiği anlatılmıştır.

Zamanında Kral Yorgi'nin Edirne'deki Sultan Selim Câmîine haç asmak istediğini, şimdi ise başındaki tacın kaygısına düştüğü ifade edilmiştir. Edirne'siz bir İstanbul, kilitsiz bir kapıya benzetilmiş, Edirne'nin her an istilaya maruz kalacağı, bu nedenle çok iyi muhafaza edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.²⁰¹

5.1.104. Altta Kalanın Canı Çıksın!

Makalenin girişinde bir hikâyeye yer verilmiştir. Üç önemli kişi Ankara ve İstanbul'dan gelen birkaç günlük gazeteleri toplatmış. Okurken yanlarına yaklaşan bir kişi:

“Ne yazıyor? Oku, biz de dinleyelim” dediğinde,

“Ne anlatayım birbirlerine girmişler. Altta kalanın canı çıksın!” dediğini duymuştur.

Bu kişinin “birbirlerine girmişler” dediği konu Cumhuriyet'tir. “Altta kalanın canı çıksın!” diyen kişi de bir İngiliz veya Fransız değildir. Kendi milletimizdendir. “İşin acı yanı da budur.” diyen yazar bu sözü söyleyenin Türklük camiası ve Cumhuriyet için ne kadar kötü olabileceğini bu hikâye ile açıklamıştır. Bu gibi

²⁰⁰ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Yaralarımızı Saralım”, Açıksöz, S:932, (22 Teşrin-i Sâni 1339)

²⁰¹ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Edirne Bayramı”, Açıksöz, S:934, (25 Teşrin-i Sâni 1339)

kişilere karşı uyanık olmamızı, Cumhuriyet yönetiminin halka saadet getireceğini anlatmıştır.²⁰²

5.1.105. Belediyeler

Belediyelerin en önemli milli müesseseler olduğu ifade edilmiştir. Kahvehanelerin temizliğine önem verilmesinden söz eden yazar, belediyesi iyi çalışan yerlerde salgın hastalıkların olmadığını söylemiştir. Belediyelerin ağaçlandırma yapması ve temizliğe önem vermesi istenmiştir.

Dâhiliye Vekâleti'nce hazırlanacak yeni bir kanun ile memleketimizin az zamanda gülistana çevrileceği ifade edilmiştir.²⁰³

5.1.106. Yeni Belediye Kanunu Lâyihası

Yazar, belediyelerin vazifelerini hakkıyla ifa edememesine değinerek memleketimizin harap ve perişan yerlerinin onarılması için kanun yapılacağından bahsetmiştir. Bu yeni kanun ile 18 yaşını bitiren herkesin oy verebileceği ifade edilmiştir. Seçim konusunda ise belediye azasının 4 sene için seçildiğini, belediye encümeninin görev süresinin bir yıl olduğunu anlatmıştır.²⁰⁴

5.1.107. Hilâfet Lağv Olundu

Yazar, Saltanatın ve Hilafetin niçin kaldırıldığına açıklık getirmiştir. Bir milyondan fazla şehidin kanlarıyla sulanmış vatanımızın ve milletin geleceğinin bir hanedanın eline bırakılmayacağını anlatmıştır.

Adaletin gerçekleşmesi ve memleketin muhafazası için Hilafet gibi bir kuruma ihtiyacın olmadığı vurgulanarak cumhuriyetin yüceliği anlatılmıştır. Halifelğin kalkmasıyla Şer'îye Vekâleti'nin kabineden çıkarıldığı, dinî yönetimin sona erdiği ifade edilmiştir.

²⁰² Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Altta Kalanın Canı Çıksın!", Açıksöz, S:938, (28 Teşrin-i Sâni 1339)

²⁰³ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Belediyeler", Açıksöz, S:990, (30 Kânun-i Sâni 1340)

²⁰⁴ Fazıl Berki TÜMTÜRK, "Yeni Belediye Kanunu Lâyihası", Açıksöz, S:991, (31 Kânun-i Sâni 1340)

Türk milletinin, yüzyıllardan beri İslamiyet'in bayraktarı olduğu, Halifeliğin memlekette ikilik yarattığı, bu nedenle felaket getirebileceği düşünüldüğü için kaldırıldığını anlatmıştır.²⁰⁵

²⁰⁵ Fazıl Berki TÜMTÜRK, “Hilâfet Lağv Olundu”, Açıksöz, S:1091, (5 Mart 1340).

SONUÇ

Ülkemize hizmet eden nice insanlar vardır ki ölümlelerinden sonra unutulup gitmişlerdir. Fazıl Berki Tümtürk bunlardan birisidir. Kastamonu İli, Daday ilçesinin Gülaam köyünde doğmuştur; babası, Kastamonu Lisesi'nde mütevazı bir memurdur. Devletin okullarında okuyarak kendini yetiştirmiş, ülkemize güzel hizmetler yapmıştır.

İmparatorluğun son dönemlerinde iki kurum çok önemlidir; Harp Okulu ve Askerî Tıbbiye. Balkan savaşları içinde yer alan, I. Dünya Savaşı'nın çilesini çeken; İstiklal Savaşı'yla Türkiye'nin kaderini belirleyen aydın kadro, sözü edilen bu okullarda yetişmiştir. Mustafa Kemal, İsmet İnönü, Kâzım Karabekir, Fevzi Çakmak ve daha birçok saygın kişiler; önce askerlik, sonra siyasi sahada ülkemize büyük hizmetler yapmıştır.

Fazıl Berki Tümtürk, Askerî Tıbbiye Mektebi'nde öğrenim gördükten sonra Yüzbaşı rütbesiyle orduya katılmıştır. Ordunun tümen seviyesindeki çeşitli birimlerinde; Haydarpaşa ve Gümüşsuyu Asker Hastahanelerinde doktor ve eğitici olarak görev yapmıştır. Başarısından dolayı bir grup doktor ve eczacı arkadaşıyla birlikte, Alman ordusunda, sağlık konularında inceleme yapmak üzere Berlin'e gönderilmiştir.

Fazıl Berki Tümtürk; hitabet kabiliyeti yüksek, teşkilatçı bir askerdir. Devlet, onun bu özelliğinden yararlanmıştır. Osmanlı deniz gücünü eski ihtişamına kavuşturmak için, 1909 yılında İstanbul'da, Donanma-i Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti kurulmuştur. Fazıl Berki Tümtürk bu cemiyetin kurucularındandır. Bundan dolayı Donanma Cemiyeti'nin teşkilatlanması için görevlendirilmiştir. Anadolu'yu dolaşmış, gittiği yerlerde konferanslar vermiş, camilerde konuşmalar yapmıştır. İl ve ilçelerde Donanma Cemiyeti'nin şubelerini kurmuş, yüksek miktarlarda para toplanmasını sağlamıştır. Gezdiği yerler arasında Kastamonu ve çevresindeki il ve ilçeler yanında Trabzon ve Rize de vardır.

Fazıl Berki Tümtürk, bulunduğu her yer ve ortamda teşkilatçı özelliğini göstermiştir. Almanya'ya gittiği vakit, bir Alman kadın, konuk heyet onuruna mütevazı bir yemek vermiştir. Sohbet devam ederken Fazıl Berki Tümtürk söz almış, Donanma Cemiyeti'nin Berlin şubesinin kurulmasını önermiştir. Teklif derhal kabul edilmiş, hemen bir defter getirilmiş, isimler ve bağış miktarları yazılmıştır. Çok heyecanlı geçen toplantı sonrasında durumu bir mektupla bildirmiştir. Bu mektup Kastamonu ve Köroğlu gazetelerinde yayınlanmıştır.

Anadolu'yu dolaşırken gördüklerini, temas ettiği kişileri, yapılan toplantıları önce telgrafla, sonra da mektupla gazetelere bildirmiştir. Kastamonu ve Köroğlu gazeteleri onun bu yazılarına geniş yer vermiştir. Her gittiği yerde güzel kabul görmüş, insanların gönlünü kazanmıştır. Bunun sonucunda yüksek miktarda gelir elde edilmiştir. Kaynaklardan edinilen bilgilere göre, Kastamonu vilayeti, Donanma Cemiyetine en fazla gelir sağlayan bir il konumunda olmuştur. Bu başarıda Fazıl Berki Tümtürk'ün kişiliği etkili olmuştur.

Fazıl Berki Tümtürk İttihatçı olarak bilinir. 1914 yılında askerlikten ayrılmış, Meclis-i Mebusan'da görev almıştır. Yazılarıyla ve fikirleriyle çevresini etkileyen aydın bir kişidir. Türkçü ve vatansever bir karaktere sahiptir. Bu özelliğinden dolayı Mütareke sonrasında Bekirağa Bölüğü'nde tutuklu kalmış, sonra sürgüne gönderilmiştir.

Tarihimizde Malta Sürgünleri adıyla bilinen bir olay vardır. Osmanlı ülkesinde vatansever ve Türkçü olarak bilinen 143 kişi, Mütareke sonrasında İngilizler tarafından Malta'ya sürgün edilmiştir. Aralarında Ziya Gökalp, Süleyman Nazif gibi Türkçülük fikrinin önderleri ile yüksek düzeydeki ordu kumandanları ve gazeteciler vardır. Bazıları İttihatçılıkla, bazıları Ermeni tehcirinde sorumlu görülerek tutuklanmıştır. Sebebi ne olursa olsun, bu kişilerin ortak özelliği yüksek vatanseverlik duygusuna sahip olmalarıdır. Bir başka ifade ile İngilizler, bütün vatanseverleri Malta'ya toplayarak adeta ders vermek istemişlerdir. Asıl amaçları bu kişileri yargılamak ve ağır cezalara çarptırmaktır.

Malta'ya gidenler arasında Fazıl Berki Tümtürk de vardır. Seçme aydınların ve fikir adamlarının bulunduğu bu sürgünde, onun da yer almış olması kendisinin ne kadar önemli bir kişi olduğunu açıklamaya yeter. İngilizler, Türkiye'den gördükleri ağır baskı sebebiyle 1921 sonlarına doğru sürgünleri bırakmak zorunda kalmışlardır.

Fazıl Berki Tümtürk, Kastamonu'ya dönmüş ve 1922 yılında bir müddet belediye başkanlığı yapmıştır. O yıllarda Mustafa Necati de Kastamonu İstiklal Mahkemesi başkanı olarak Kastamonu'da bulunuyordu. İkisi arasında güzel ilişkiler kurulmuştur. Birlikte sosyal ve kültürel toplantılar yapmışlardır. Kastamonu Belediye Meclisi, güzel hizmetlerinden dolayı Mustafa Necati'ye Fahri Hemşehrilik unvanı vermiştir. Bu, Kastamonu Belediyesi'nin verdiği ilk unvandır. Diğer taraftan TBMM'nin kuruluşu esas alındığında Türkiye'de verilen ilk Fahri Hemşehrilik unvanı olmaktadır. Bu konular, o zamana kadar Türkiye'de bilinmiyordu.

İsmail Habib Sevük, Açıksöz gazetesinin başyazarlığından ayrılınca Fazıl Berki Tümtürk bu görevi üstlenmiştir. Gazetede yazdığı başmakalelerle şehrin ve ülkenin sorunlarını ele almış, çözüm önerilerinde bulunmuştur. Doktorluk yanında hukuk fakültesi diplomasına da sahip olması onun siyasal ve sosyal konularda daha fazla duyarlı olmasını gerektirmiştir.

Düşünce yapısı itibariyle çağdaş, demokrat, milliyetçi, vatansever bir aydın özelliğine sahiptir. Cumhuriyete ve Atatürk inkılaplarına bağlıdır. Yazılarında bunları görmek mümkündür.

Onun çalışmaları devletin üst makamlarında takdirle karşılanmıştır. Bunun sonucu olarak Malatya milletvekili sıfatıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bulunmuştur. Meclis'te iki konuşma yapmıştır. Milletvekilliğinden sonra yaşantısını Ankara'da sürdürmüştür.

Fazıl Berki Tümtürk, çok sayıda konferans vermiş, mitinglerde konuşma yapmış; Kastamonu, Köroğlu ve Açıksöz gazetelerinde yazılar yazmıştır. Çalışkan, çağdaş ve atılgan bir insandır. Fikirlerini basın yoluyla halkla paylaşmıştır. İnsanlar

gazeteleri okumuş, konferanslarına, sohbetlerine katılmış, fikirlerinden yararlanmıştır.

Fazıl Berki Tümtürk evlenmemiştir. Onu ve hatıralarını yaşatacak kimsesi yoktur. Ankara’da vefat etmiştir, Cebeci Asri Mezarlığı’na defnedilmiştir. Kastamonu’da veya Ankara’da onunla ilgili herhangi bir anma toplantısı yapılmadığı gibi, yerel basında da gündeme gelmemiştir. Bu bir vefasızlık örneği olduğu kadar, toplumun önemli kişilere karşı bir duyarsızlığı olarak da kabul edilmelidir.

Bugüne kadar Fazıl Berki Tümtürk hakkında geniş bir araştırma yapılmamıştır. Fazıl Berki Tümtürk ile ilgili önerilerim şunlardır:

Birincisi hiç değilse ölüm yıl dönümlerinde Kastamonu’da anma toplantıları yapılmalı, aydınlar ve öğrenciler bu değerli kişiyi tanımalıdır. İkincisi, belediye başkanlığı yapmış önemli bir kişinin adı Kastamonu’da yaşatılmalıdır. İsmi bir okula verilebileceği gibi, herhangi bir bulvar veya caddeye de düşünülebilir. Üçüncü önerim gazetelerdeki makaleleri ve şiirleri yeni yazıyla kitap halinde yayınlanmalıdır. Dördüncü önerim; adına bir sempozyum düzenlenmelidir. Bu vesileyle Kastamonu basınında yazı yazmış başka kişiler hakkında da araştırmalar yapılabilecektir.

Bu çalışmamla Fazıl Berki Tümtürk ilk kez bilimsel bir araştırmaya konu olmuştur. Ulaşamadığım, bilmediğim başka kaynaklar mutlaka vardır. Yeni ve daha geniş araştırmalarla onun bilinmeyen taraflarının ortaya çıkarılacağına inanıyorum.

KAYNAKÇA

Gazeteler

Açıksöz.

Doğrusöz.

Kastamonu Vilâyet.

Köroğlu.

Kitaplar- Makaleler

Açıksöz, H. (1933). *İstiklâl Harbinde Kastamonu*. Kastamonu: Kastamonu Vilâyet Matbaası.

Çelebi, E. (2009, Ocak). Kastamonu basınında bir mizah gazetesi: Çalçene, *Kastamonu Basın Sempozyumu Bildirileri*, Ankara.

Demircioğlu, A. (1973). *100 yıllık Kastamonu basını 1872-1972*, Kastamonu: Doğrusöz Matbaası.

Devellioğlu, F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

Eski, M. (1995, Kasım). Donanma-i Osmanî Cemiyeti Berlin şubesi nasıl kuruldu?. *Türk Yurdu Dergisi*, 15 (99), 54-57.

Eski, M. (1995). *Kastamonu basınında Millî Mücadele'nin yankıları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Eski, M. (1995). Kâzım Karabekir Paşa'nın Kastamonu'dan Geçışı, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (32), 433-441.

Şemseddin Sâmî. (1989). *Kamûs-ı Türkî*, İstanbul: Enderun.

TBMM. (1968). *Türk Parlamento Tarihi Zabıt Ceridesi*, (4). Ankara: TBMM.

Yakupoğlu, C. (2009, Ocak). Kastamonu Basın Tarihinde Kısa Soluklu Bir Dergi: Doğu. *Kastamonu Basın Sempozyumu Bildirileri*, Kastamonu Valiliği, Ankara.

Yılmaz, M. (1997, Mart). İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kastamonu'daki yayın organı Köroğlu gazetesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2 (3), 206-210.

Yılmaz, M. (1998, Mart). Kastamonu'da Köroğlu gazetesi ve Türkçülük fikrinin gazeteye yansımaları, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, (5) 4, 175-188.

Yılmaz, M. (2008). *II. Meşrutiyet devri Kastamonu basın tarihi*, Ankara: Berikan.

Yılmaz, M. & Ersoy, E. (2012). *Kastamonu Türk Ocakları*, Kastamonu: Töre Basım.

EKLER

FAZIL BERKİ TÜMTÜRK'ÜN BERLİN'DEN YAZDIĞI MEKTUP

Berlin, 25 Şubat 1326

Almanya ordusundaki teşkilât-ı sıhhiyeyi tetkike memuren Berlin'de bulunan zâbitân-ı sıhhiye-i askeriyenin dün gece kendi aralarında tertip ettikleri bir ziyafet, pek parlak ve vatanperverâne bir surette neticelenmiştir.

Münevver bir salon, çiçeklerle bezenmiş bir masa, etrafında vatan-ı cüdâ on altı Osmanlı toplanmış, alenî bir surette tecelliye haftalardan beri fırsat arayan Osmanlılık hissiyatı galeyana âmâde, zemin ve vasat da buna müsâit, Osmanlı bayrağı dalgalanıyor.

Şark zevkini okşayan yemekler iştiâ- bahşâ, etli fasulye, pilâv, helva.

Yemek ortalarına doğru irâd olunan nutuklar pek hâr ve samimi. Bütün bunlar hubb'ul- ittihadı sarılan millet-i Osmâniyenin tarik-i terakkide gaye-i mesudine vusulüne temenni meâlinde.

Meşrutiyetin istihsal ve takviyesi hususunda ibrâz-ı fedâkâri edenlerin isimleri de bu meyanda takdir ve tebci ile yâd olunuyor.

Sofradan kalkılacağı sırada bir iki söz de ben söyledim.

Mecrâ-yı kelâmı bir aralık Donanma Cemiyeti'nin maksadına, hizmetine ve donanmaya olan ihtiyacımıza intikal ettirdim. Şâirin; "Sükkân-ı harem neylermiş kible-nümâyı" dediği gibi, vatana fart-ı muhabbetleri müsellemler olan heyet-i sıhhiye-i askeriye karşı bu hususta sözü uzatmak zâid olduğundan Berlin Donanma-i Osmanî Cemiyeti'nin teşkil edilmesini teklif ve istirham ettim. Bu teklif ittifak-ârâ ile derhal kabul olunarak şube-i cemiyet hemen teşkil olundu ve en evvel Doktor Vefik Nâhi Bey, benden ayda (yirmi sekiz kuruş) diyerek taahhüt defterine imza etti.

Defter elden ele dolaşmakta iken eczacı Şahap Bey; “Şu portakalı donanmamız iânesi için müzâyedeye vaz’ ediyorum” demesi üzerine, benden şu kadar, benden bu kadar sesleri sûratle işitildi. Ber-haldeki vazife-yi kitabeti ifâ eden Doktor İbrahim Refik Bey, erkamı güçle zabt ediyor idi. Müsabaka-yı hamiyet o kadar şevk u harâret ile cereyan ediyor idi ki: Bunu bihakkın tavsif ve tasvir edebilmek için mukadder bir kalem ve mâhir bir fırça lazım.

İki dakika içinde yekûn bin kuruşu geçmişti.

Artık herkes ayakta pür-heyecan idi: Birer lira, ikişer lira fark ile artırılıyor idi.

Hakikaten nâdir tesadûf olunur bir levha-i vatanperverâne seyrediyorduk. Beşinci dakikanın nihayetinde 2960 kuruşa bâliğ olan portakal, İstanbul’da Donanma Cemiyeti’nin ilk teşkil ettiği günlerde dâire-i cemiyette henüz memurin-i muvazzafa bile yok iken mütehâlikâne bir isti’cal ile itâ-yı iâne etmiş ve ismi defter-i hamiyetin sahife-i evvelinine geçmiş olan Doktor Kuddusi Bey’e teslim olunurken orada bulunan piyanodan:

“Ey vatan, ey ümm-i müşfik şâd ü handan ol bugün” Sadâ-yı ruh-i nevâzı yükselmeye başladı ve “Yaşasın Donama Cemiyeti” nidâlarıyla içtimâa hitam verildi.

Müzâyedede Doktor Cemil, İbrahim Refik, Vefik Nâhi, Rauf, Kuddusi ve eczacı Şefik beyler cidden hamiyet göstermişlerdir. İbrâz olunan şu hamiyet ev sahibi Madam Lipbus’un gayret ve takdirini celb etmiş ve sevgili Osmanlı donanması için 29 kuruşunun kabul edilmesini temenni etmiştir. Mahzûziyet-i vicdâniyeyi yaşadıkça unutmak kabil değildir. Müzâyedede iâne edilen miktar bervech-i âtidir.

Kuruş	Esâmi
24	Doktor Tevfik Bey
29	Doktor Nedim Bey
29	Madam Lipus

35	Eczacı Şahap Bey
35	Doktor Süleyman Emin Bey
41	Doktor Rıza Bey
52	Eczacı Âdil Bey
87	Doktor Ömer Lütfi
128	Doktor Hüsnü Bey
174	Doktor Fazıl Berki Bey
232	Doktor İbrahim Refik Bey
235	Eczacı Şefik Bey
319	Doktor Cemil Bey
360	Doktor Vefik Nâhi Bey
586	Doktor Rauf Fehmi Bey
594	Doktor Kuddusi Bey
+ 2960	

Berlin Donanma Cemiyeti âzâsının, şehriye taahhüt ettikleri meblağ 288.5 kuruş olup muntazaman cibâyât ve merkez-i umûmîye takdim edilecektir.

Donanma Cemiyetimizin Berlin Şubesi, Berlin’de bulunan Osmanlıların ve Osmanlı muhiblerinin müracaat ederek tevsi-i dâire-i faaliyet etmeye suret-i ciddiyede karar vermiştir.

Bilirim ki, Berlin Donanma Cemiyeti’nin göndereceği para ile bir sefine-i harbiye alınamaz. Fakat vatandan uzakta bulunan on altı Osmanlı’nın beş dakika içinde 28 Osmanlı altınından fazla iânede bulunmaları, şimdiye kadar bu mukaddes iâne-i milliyeye pek yabancı görünen pek hasis ağniyâmıza ümit ederim ki bir ders-i ibret olur.

Köroğlu gazetesi, 10 Mart 1327

FOTOĞRAFLAR

اودن يومورطه لازم ديورلر ایدی

انتخابات آتدین دورمه کیردی . بوتون وطن حالی مالیات ایچنده . دفترلی اسایلار برار . هان قلندی . جوق براردن دفتر ایستدی . بعض برار منتخبانی انتخابی پیتردی . جاقاق قامه . کاپولی بمونری یله جیقادری . مدافعه حقوق نامزدلی بوندرالری قازاندیلر .

هر طرف مدافعه حقوق نامزدلیه رای ویرمادی هم وظیفه . همده شرف بیلور : مثلاً نورولونک بون منتخب تایلری مدافعه حقوق نامزدلیه متجدد رای ویرمه جگاری اعلان ایچیلور .

بوخیلر . رقاه اولمازی موده لیر خیرلی رقاهلر . بوخیلر امیدلری زوال بولان خنلار ایچسون تالیم برسقوط خیالدر . ملق اضلال و اغفال ایدمیلرک نائل مال اولدی قوران منافقلرک بوگون حقیقه آجناجق حالری واددر .

ملک مقدراتی برابریچاقی ایستین او قورق آلقلر . بوگون وطنه مضر اوله یلمکدن جوق اوزانددر . حاکمیت مایمنک حاکم و تکلیفی اولان مجلس . اسرار دولتی صافق بجا نئنده بولان جاسوسلر بدمایا یاسانددر . اردوی انحلاله اوغرا تارقی وطنی اشغالله سورمه ملک ایچون قدمات عسکریه زمینی قنلری ایدم و اؤکونده نثره مجلس سد و سکندیلری اونی غیر وطنی : عد اولوغشددر .

ساقه صفت ایلونلرک تسویلاشه قایلانلر . شمدی برر بر غفلت اولوق . ساد او یایورلر و عبرت کوزنی آچددر کندیلری ضلالت دوشورلرله قنلر یاندر برورلر .

دون . اوقاق بر اغبارت اؤزدینه بوتون ملق قیام ایستدره جگاری ملق ایتکله مغرور اولانلر بوگون مغرور وینه مبعوت اولاق ایچون هر جشید فیردالر جودنلر بوگون نومیدونی حضوردر . ایتارلریک . ایتارلریک . سوزلریک . مکتوبلریک ذره قدر تائیری اولدینی و نظردن دوشدکلری کورمک کندیلری قنر موقه دوشور . مشدر .

حق . شخصی . متفکرلی تأمین ایتک ایچون چاپشانلر ایل ملک سلاقی ایچسون اوغرا شالاری طایق درایقی کورمشددر . اهالیهک بو اثر تیغ . بزه موعود اولان اقباله ابریکه مسعود اوله جدمزه علامشددر .

صاحه . توره . رقاهه معنائی اولان خلق . مدافعه حقوق اطرافدیرله شمه عزم و میثاقی ایتشددر .

عصمت پاشا حضرتلری

جنرال بهللی زیارتله قونلرک تأدیه سی . مسکله سدنک بران و حکومتونک قرار و تعلیماتی تبلیغ ایتدی

استانبول : ۱۰ (۱-۱) — لوزاندن به تاریخچه افشاه پیتردی عصمت پاشا جنرال جلالی زیارت ایدمک قونلرک تأدیه سی . مسکله سدنک سوبه و حل ایلمی لزومی حقدده حکومتونک قرار و تعلیماتی تبلیغ ایتدی حل ایلمی تقدیرده لوزاندن حرکت ایچون امرالدینی علاوه ایدمده جلالیله کوره جنرال جلاله قونلرک مسکله سی حقدده عصمت پاشا به درمیان ایتشددر . بونکلیف استقراض مفاوالتک تصدیقشدن ویدی سون اتون قاضی بکونک یانکر اوچدم برنک طرقدن تأدیه سدن عیارلدر .

یدی سنه قاضی فریق حسابیه تأدیه ایش اولاق و قاضی لوزانلر اولان ۳۵ میلیون لیرا پرته ۱۲ میلیون لیرا تأدیه ایدمک . عصمت پاشا تکلیف جواب ویریش و بونکلیف اقریه به یلدرمه ملکات ایستمدنک اتمایعات و سندنه بویوک صلاح موجود اولدینی سزگنددر . قونلرک ویتاخیری احیائی تأمیه بر طرف ایتشددر .

متفقین مرخصلریک خصوصی اج

بو اجتماعه عصمت پاشا حضرتلری ده دعوت ایدلیدی . متفقین حقدده مقرر ایلری تبلیغ ایدمک

استانبول : ۱۰ (۱-۱) — لوزاندن به تاریخچه وطنه پیتردیور : بون مرخصلری صورت خصوصیه ایتک ایلرک مذاکره بونلرک یلا رها عصمت پاشا یارین سالت اولورده خصوصی ایتاهه رسا دعوت ماقدر قونلر حقدده مقرر ایلری تبلیغ ایدمک و موقه قاضی تأدیه ایتک اؤزده بزه صلاحیت ویرمک بر موزاد و بوم شرطیه مفاوالتی قبول ایتکلیک . تکلیف ایلر جگارددر . بوگون قرار عد اولو یور .

تعليق احوالری بر طرف

جنرال بهلله عصمت پاشا به تأییدات ویریلور

استانبول : ۱۰ (۱-۱) — لوزاندن پیتردیور : اقرمه شریک مساکراتک ای بر جریلر تعقیب ایتدیرک دالر اولانلر برلر لوزان بر قش کرک بوخیلر کرک ایچونلرک قونلرک مسکله سده مساهله ویرمی و عصمت پاشا به خصوصیه تعلیمات کوندرمی موقه بزه صلاح تولید ایتشددر . بهلله ملق احوالریک بر طرف اولدینی تأمین ایتشددر .

لورد کورزونلک شرق وضعیتی حقدده بیاناتی

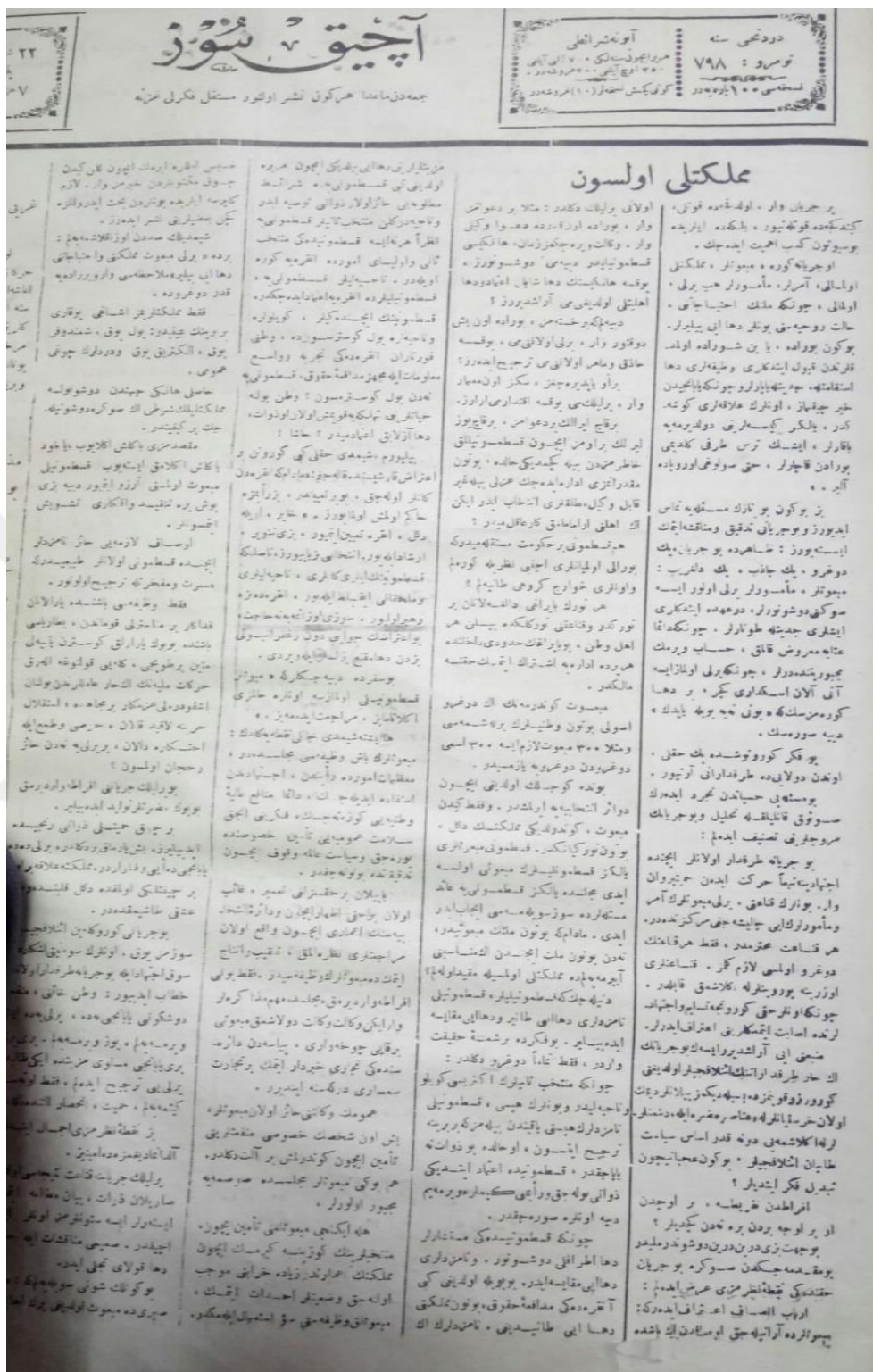
استانبول : ۱۰ (۱-۱) — لورد کورزون شرق وضعیتیک تهدیدکا و صاحت لوزانده حق عقایدیله جکی دومی ملق غنمه سده بیان

لوردن عزم اوله جفته متأثر اولمده ایکن . حاضر لوزان ریسی مسکله سدن بزنده طور . ملق بر حاله کادی . اوه اوی اولدی . اودن يومورطه لازمه دیورلر ایدی . جهیله اعلان شادمانی ایتدی .

آجینی يومورطه دن ایدمک بوز فروش کار ایچون مجازمک (۱۰۰۰۰۰) فروش ضرر ایتدندنک طریق حرس و طمع صاحب لردن نه فایده ایتدی .

اونلر . ایتدیس اوزولر ایتدیمک ایچون بونکلیف بر موقه سده ایدم

AÇIKSÖZ: EVDEN YUMURTA LAZIM DİYORLAR İDİ

دوئکی موعظه

اولی کونکی نسیحہ مردہ جہہ
 عازتدن سوکرہ ماہر افندی حضرتلری
 طرقتدن نصرتلہ جامع شریفندہ برموعظہ
 ایراد اولونہ جہی یازمشدی .
 دون جمہ نمازی متعاقب خوانجہ
 افندی کرسیہ بیقدری .
 سورۃ انفالدن « واطیعوا الله واطیعوا رسوله
 ولا تازعوا . . . » آیت کریمہ قوثر
 برسدایله او قوددن سوکرہ :
 « برجلوۃ لاھوتی اداایله کسوة
 ناوتہ بورونہ رک نازل اولان قرآن .
 یالکز عبادات ایچون دکار . اولاش
 واولہ جق یالجلہ ابداعات . اخترات
 وکشفیات قییمہ مبینہ در . ودرتیز
 دین قاطرندہ رطب ویابس مرشی قرآندہ
 موجوددر . « مقدمہ حق ایرادویارہ
 تلسز تلغراف کی اختراتان امداد
 وفوتوغراف دینلین بسیط برآنت استانیولہ
 او قونان بر شرقی بیوراد تکرار ایتدی
 خالہ ہوا ی نسیحہ نک نیچون بوتون
 افعال وحرکاتک بر آخذہ سی اولامہ جہی
 یاد ایدہ رک غواض قرآنسہ وقدرت
 الہیمی کنڈیلریتہ خاص ربلاعت ایله
 بیان بو یوروب جماعت کبرائی ہم متاثر
 و ہم دہ شاد ایلدیلر .
 ہمدہ ، یوم بدر ویا یوم احد جہندہ
 نازل اولان « واطیعوا الله . . . » آیت
 کریمہ سنک تفسیرتہ ہادرت ایله جناب حقہ
 ورسولہ واولی الامرہ اطاعتک رجوی
 تفصیل ایتدیلر وحدود اطاعتک قایت
 واسع اولدیفی و « الحرام بین والحلال
 بین ہی ایضاح ایدہ رک متنوع اجرائندن
 ماعدا ہر امر معقول و مشروعہ اطاعتک
 تحت الزمیتدہ اولدیفی بیان بو یوردیلر .
 وپوندن سوکرہ « ولا تازعوا » ہی
 صمدانیسنک تفسیرتہ کچہ رک ہیچ برصوریلہ
 مخالفت ایدلہ سی لزومی وخالفتک
 خبیث وخسرا نلر توایدایدہ جکفی وخالفت
 ضالالتندہ بولو نازرک بو کون نادم ویشیان
 اولدیفی یک قناعت بخش برصدورتدہ
 اکلاتہرق « فتفسلوا . . . » نک ایضاحہ
 انتقال الہ مسلمین میانہ تفرقہ وخالفت
 کیررایسہ قلبسارہ شفق وحبین عارض
 اولہ جہی و « وتذهب ریحکم » ی تفسیر
 ایله مخالفت وقلوبہ طساری اولان حیانت
 تقدیرندہ نصرت و دولتک الدن کیدہ جکفی

وتمیزہ مطہری اقتطافدن جبروت
 فلاکتہ ممرض قلم جہندہ
 بالآیاتک جانبی خطبہ تاس و قدرشانی
 ملتزک ، خیانت وخالفت اربابک کسویلا
 تہ قولاق آسمہ رقی حیل وحرکاتندہ
 یالکز اطاعت امر الہیسی اساس ایدہ سی
 لزومی اتیان بو یوردیلر .
 طاعت ایدلہ جک یگانہ قولک وطلی
 قورباران بو یوک ملت مجلستک حکومتی
 اولدیفی تقریر . مصطفی کال یاشانک
 تاریخندہ انالی کورولدن مظاہری
 برآوردہ اسان تقدیر وملتک کوریدی
 صبر واکاری سایہ سنک شرقی رسلجک
 یاقین اولدیفی تشریف ایدرکدن سوکرہ
 خان یونانک اورتکاب ایشدیفی مظلوم
 وحقایندن بحث ایتدیلر .
 بعض عالمک ، بولہ غدار پردہ شدہ
 ہم فکر وامل اولدیفی وپوتان اردو سنک
 مظفر اولسی ایچون دینار ایتدیکی وینلا
 مصطفی سیرینک بو ، یاندہ بولوندیفی
 اولہ بر اسان سوزشلہ حکایہ ایتدیلرک
 جماعت بوکی بد طینت لرمقرار او قوددی .
 محضاً عون خدا ایله ایدیلر
 بو یوک طفرک نغرائی اقتطافک ومانی
 رفاہ وسعدتہ ایصال ایلمک الحق یوک
 ملت مجلستک مقتدر ذوالدن تشکک
 متوقف اولدیفی ، اوقی اتسفی پیسنہ
 ویرمک لازم کلدیفی ، الکمناب ذوالک
 کیمرا اولدیفی اقرہ نک اشعارندن بلی
 اولہ جہتی . یاریم عصر دینری مادی
 ودینی خدمت لرم بولوندیفی وھم طرف
 عصیان ایدرایکن کورتر دکاری صدقت
 وفدا کارقلہ افکار ایشدیفی خلقموزک
 خیر وفضلندن باشقہ ککندیلرینک
 بردوش وحقہ سی اولدیفی ، استخساب
 خصوصیتدہ کی امتیج تریلادہ عامل اولہ
 جق لریستہ ! بین اولدیفی سیادت وسفہ سیانیہ
 تیما استخلال حق وندن سوکرہ مخمسہ
 فقہ ط . مؤثر بردعایلہ ، سامعیہ وچند
 وھجیان ورددکاری ، موعظہ فی
 مسکی الحتام ایلدیلر .

۳ جزیرار ۳۳۹
 دو قنور
 فاضل برقی

مشكور بر معاونت دهها

كوردمهكي مدعش يا مېن پوزرجه
دېن داشلمنى ماواسز وانشا ستر راقدى
فلاكت زده لره معاونت وحية
انشايتدر . كوردمهكي اهالى كندليرنه
بايله جق يارديك تواليسى اميديله تسلى
بولورلو واك پورك امدادى مقسوميله
مختصر اولدقلى ولايتك مرگرتدن
حساس و عاليجناب اولار قسطموتيدن
بكله بولر .

درجه حجت و ثروتنه يقيناً واقف
اولدقلى شهر مذك هندوز اثر حركت
كوسترده ملى نوميدانه تاق ائمه مكله رابر
كوردمك معروض قالدقلى شو فلاكتنه
الان ياره ساز اولمه باشلا ديقى اعترافه
ميجورز .

بويوك احتياج قارشينده نه يا يا جق
شاشيران كورمليك فلاكتنه حيتكار
خلفمى « واه واه يازيق اولدى » ديه ريك
سرجى وضعيتده قلهماز .

اهالىنى فداكارلىق اطهار ايجون
داغا بر رهبر ايستر .

ايلرى كلرك . سوز صاحبلرئك
هر خيرلى ايشده داغا اوكه دوشمه سى
لازمدر .

خير دلات ايدن . خير ايشلهين
كى توبه كير . خلق ، معاونت خصوص
صند لاقيدى كوستر ايسه بوندى تولد
ايدم چك حجاب ، اهالى به دكل حل
وعقدار ايتنددر .

چونكه ، قسطموتيز اوورخيريه ده
داغا ايلك سفده بولوتشده اوتون برى
محافظه ايتديكى بر شرفدن محروم اولمق
ايستمى . الويريك مئللىرى يول
كوسترون .

قسطموتيز اير كيج بويوك حيتى
كوستره جكدر .

دين مېينم زده زمه امانى و خير ائده
مسابقى امر ايدور .

انديشه ايتديكمز بر جهت وار
ايسه ، انشاآت موسى كچمه دن حقيله
مياونتمه بولونه ماز ايسه ك قارداشلمزك
قوشين اچيقد قالملى احتياى واردر .
حكومت . پدرك وظيفه سنى تماماً ايفا
ايدور .

كوردمك منتظم بر صورتده خريطه
سقى اله جق اولان مهتدس ايله بوكون
مقوله امضا ايدليور .

بر آى كچمه دن نظر ويا بنالريوكيله
چكدر . كورمليك بر ان اول بر بوا
ايتدله رنه چالشمه ملى بزم ايجون روا
دكلدر .

سامسونك بايدقى معاونت . عبرت
اله حق بر درسى حيتدر .

سامسون وصى قايرقمى مديرى
سابق مبعوثى رشدى بلك تشويق و
هميله ايلك دفعه اولمق اوزره (٧٣٠)
ايرا كوندليركى خاطر لرددر .

مير موسى اليك سامسوندىكى امريكا
شرق قريش معاونت هيق مديريته
كورمليك ايجون سراجتمه بولونديقه
جواب . موافقت آلدقلى ايجق كوندر .
يله چك موادك كرك رسمندين استقا
ايدلى رسا ندم بولونولديقى ايشتمشك
كورمليك فلاكتنه متالم و وفلاكتك
سمادته قلمه غزم اولان واليز فريد
يك اغندي . كونديله چك مواددن .
كورمك آلمه مى ايجون مليه وكاتنه
مستجاب سراجتمه بولوتشلىرى .
وكالت بوشمارى درحال اسماع ايتش
وهلال احمر نامنه ورود ايجك اوزره
كورمك و كدن . ماف طوتوله جق نيابى
ايله مشدر . كيفيت مقام ولايتن ايتى بولى
قائم قانده و سامسونه رعتله يلدريشدر .

دون سامسوندن كان تترافده :
« كورم فلاكت زده لرى ايجون
آمرىقا معاونت هيتك استايولدن
كله چك ايلك واپورله الى يالیه البسه
پوزچو وال پرنج ، الى چو وال اون
ايتى بولى به چيقاريله جقى و تقریباً
(١٣٠٠) اوقه طوتان يوموادك
كورميه قدر تقلى ده آمرىقا
هيتجه درعهده ايدلىكى .

تيسر اوليور .

ولايت . كافى مقدارده وساطت قلمه
احضارى ايجون ايتسه بولى به امر و بديكى
جهتله يوكونلرده بوهاد . كورميه
كله چك وفلاكتلى دمسارنده اهالى
منون وشاد اوله جقدر .

آمرىقا شرق قريش معاونت هيتك
فلاكت زده لرمز قارشى كوستردكلرى
انسانى حسلر . جد آشاين تشكر و بويله
براجنى . قسسه نك مائر سروكاريسته
قارشى بزم لاقيدى زده حقيقت موجب
تاثردر .

حيتمى بحريك ايجون امر غايلرك
بومهارنى حيا كافى دكلدر :
١٣ حزينان ٣٣٩
دوقور
فاضل برقى

كوردمهكي مدعش يا مېن پوزرجه
دېن داشلمنى ماواسز وانشا ستر راقدى
فلاكت زده لره معاونت وحية
انشايتدر . كوردمهكي اهالى كندليرنه
بايله جق يارديك تواليسى اميديله تسلى
بولورلو واك پورك امدادى مقسوميله
مختصر اولدقلى ولايتك مرگرتدن
حساس و عاليجناب اولار قسطموتيدن
بكله بولر .

درجه حجت و ثروتنه يقيناً واقف
اولدقلى شهر مذك هندوز اثر حركت
كوسترده ملى نوميدانه تاق ائمه مكله رابر
كوردمك معروض قالدقلى شو فلاكتنه
الان ياره ساز اولمه باشلا ديقى اعترافه
ميجورز .

بويوك احتياج قارشينده نه يا يا جق
شاشيران كورمليك فلاكتنه حيتكار
خلفمى « واه واه يازيق اولدى » ديه ريك
سرجى وضعيتده قلهماز .

اهالىنى فداكارلىق اطهار ايجون
داغا بر رهبر ايستر .

ايلرى كلرك . سوز صاحبلرئك
هر خيرلى ايشده داغا اوكه دوشمه سى
لازمدر .

خير دلات ايدن . خير ايشلهين
كى توبه كير . خلق ، معاونت خصوص
صند لاقيدى كوستر ايسه بوندى تولد
ايدم چك حجاب ، اهالى به دكل حل
وعقدار ايتنددر .

چونكه ، قسطموتيز اوورخيريه ده
داغا ايلك سفده بولوتشده اوتون برى
محافظه ايتديكى بر شرفدن محروم اولمق
ايستمى . الويريك مئللىرى يول
كوسترون .

قسطموتيز اير كيج بويوك حيتى
كوستره جكدر .

دين مېينم زده زمه امانى و خير ائده
مسابقى امر ايدور .

انديشه ايتديكمز بر جهت وار
ايسه ، انشاآت موسى كچمه دن حقيله
مياونتمه بولونه ماز ايسه ك قارداشلمزك
قوشين اچيقد قالملى احتياى واردر .
حكومت . پدرك وظيفه سنى تماماً ايفا
ايدور .

كوردمك منتظم بر صورتده خريطه
سقى اله جق اولان مهتدس ايله بوكون
مقوله امضا ايدليور .

بر آى كچمه دن نظر ويا بنالريوكيله
چكدر . كورمليك بر ان اول بر بوا
ايتدله رنه چالشمه ملى بزم ايجون روا
دكلدر .

برلین ۲۵ شباط ۳۲۶ چهارشنبه

— برلین دوتنهای عثمانی جمعیتی —

آلمانیه اار دوسونده کی تشکیلات
صحیه بی تدقیقه مأموراً برلینده بولونان
ضابطان صحیه عسکر په نك دون کیجه کندی
آرملرنده ترتیب ایتدکاری برضیافت ؛
پك یارلاق ووطن پرورانہ برصورتده
نتیجه لشمدر :

منور برصالون ، چیچکلرله مزین
برماصه ، اطرافنده وطن جدا اون آتی
عثمانلی طوپلانمش ، علنی برصورتده
تجلی په هفته لردن بری فرصت آرایان عثمانلیاق
حسیاتی غلیانہ آماده ، زمین ووسطده
بوکا مساعد ، عثمانلی بایراغی طالعہ لانیور .
شرق ذوقنی اوقشایان یمکلر اشتها
بخشا ، اتلی فصولیه ، پیلاو ، حلوا .
یمکلک اورتالریته دوغرو ایراد اولنان
نطقلر پك حار و صمیمی بوتون بونلرحبل
اتحادہ صاریلان ملت عثمانیه نك طریق
ترقیده غایه مسعودینه و صواتی تمنی مآلنده
مشروطیتك استحصال و تقویہ سی
خصوصنده ابراز فداکاری ایدنلرک

شماره اول نور اجتماعی، ادبی، فنی، تجاری، صناعی عثمانی غزنی سیر { ۴۰ پاره در برهمنه اولکی } نسخه سی

بوکا مساعد، عثمانی بایرانی طالع لانیور.
شرق ذوقی اوقشایان بیکر اشتها
بخشا، اتلی فصولیه، بیلاو، حلوا.
یکک اور تالریته دوغرو ایراد اولنان
نطقریک حار وصیمی بوتون بونلر جبل
اتحاده صاریلان ملت عثمانیه نك طریق
ترقیده غایه مسعودینه وصولی غنی ماننده
مشروطیتك استحصال وتقویه سی
خصوصنده ابراز فداکاری ایدنلرک
اسملری ده بومیانده تقدیر وتبجیل ایله
یاد اولونیور.

سفره دن قالیقه جنی صرمده برایکی
سوزده بن سویله دم :
مجرای کلامی بر آرمق دوغما جمیتك
مقصودینه ، خدمته ودونمشیاه اولان
احتیاجزه انتقال ایستدردم .
شاعرک : سکن حرم نیله رایش قبله نمایی ؟
دیدیکی کی وطنه فرط محبتلری مسلم اولان
هیئت حیه عسکریه قارشو بو خصوصده
سوزی اوزاتق زائد اولدقندن (برلین
دوغمای عثمانی جمعیت) نك تشکیل ایدنسی
تکلیف واسترحام ایستدم بو تکلیف
اتفاق آرا ایله درحال قبول اولنهرق شعبه
جمعیت همان تشکیل اولندی واک اول
دوقنور وفیق ناهی بك بنسندن آیده
(یکریمی سکز) غروش دیبه نك تعهد
دقترینه امضا ایستدی .
دفترالدن اله طولاشمقده ایکن اجزاجی
شهاب بك :

(شوپورتالی دوغما من اعانه سی ایچون
مزایده وضع ایدیورم) دیمی اوزرینه
بندن شوقدر ، بندن بوقدر سسلری
سرعتله ایشیدلدی . برحاله که وظیفه
کتابتی ایفا ایدن دوقنور ابراهیم رفیق بك

میدان مجاهدده (!) به آلمش
اولدیفنی ادعا ایدن شریف کی حریفلر ،
قدرت جدالی شرابدن دکل ، برحقندن
آقمده اولدقنری سویلمی ایدیلر .
مجاهدات وطنیه ده استناد ایدیه جک شراب
شیشه سی دکل ، ملتک حق واحتیاجیدر .
فقط قرل سلطانیه صوندنی جور نالاردن
بشقه حینتک وثائق کوستره میان شریف
(پاشا) حق وحیثنه هنوز نائل اولمش
برامته ، جریحه خاطرانتک قائم قده
اولدینی برزمانده استناد ایدیه جکی
آکلادینی ایچون غنی ، یوقسه عادل مطلق
برانطاق الهیسی می وار نه در ؟ . . .
متکلی جهادی (ماریانی) نك شراب
شیشه لری اولدیفنی امضاسی وقالی آلتنده
اعلان ایدیور .

نه بالان سویلم ! . . . بزدشمنمزی
دها آز قانچق وخصوصیه دها آز
بودالا کورمک ایستردک .

برلین ۲۵ شباط ۳۲۶ چهارشنبه

— برلین دوغمای عثمانی جمعیتی —

آلمانیسا اردوسنده کی تشکیلات
صحیه بی تدقیقه مأموراً برلینده بولونان
ضابطان صحیه عسکریه نك دون کیجه کندی
آرملرنده ترتیب ایستکری برضیافت ؛
بك پارلاق ووطن برورانه برصورته
نتیجه نمشدر :

منور برصالون ، چیچکلره مزین
برماصه ، اطرافنده وطن جدا اون آتی
عثمانی طوبالانش ، عافی برصورته
تجلی به هفته لردن بری فرصت آرایان عثمانیایق
حیاتی غایانه آماده ، زمین ووسطده

— بالعیج برچوقی پارملر
بیجا توزیع ایستد برمکده

چیقان (نان) غزنه نك
۱۹۱۱ نومرولی نسخسته
وعه نمالهده واورانک
رله بولوارلرده رقاصه ک
آرمنده مرقوم شریف
شانی ، قوردونلی بررسمی
دستبیله محرر ومضی
یا ترجمه ایدیور :

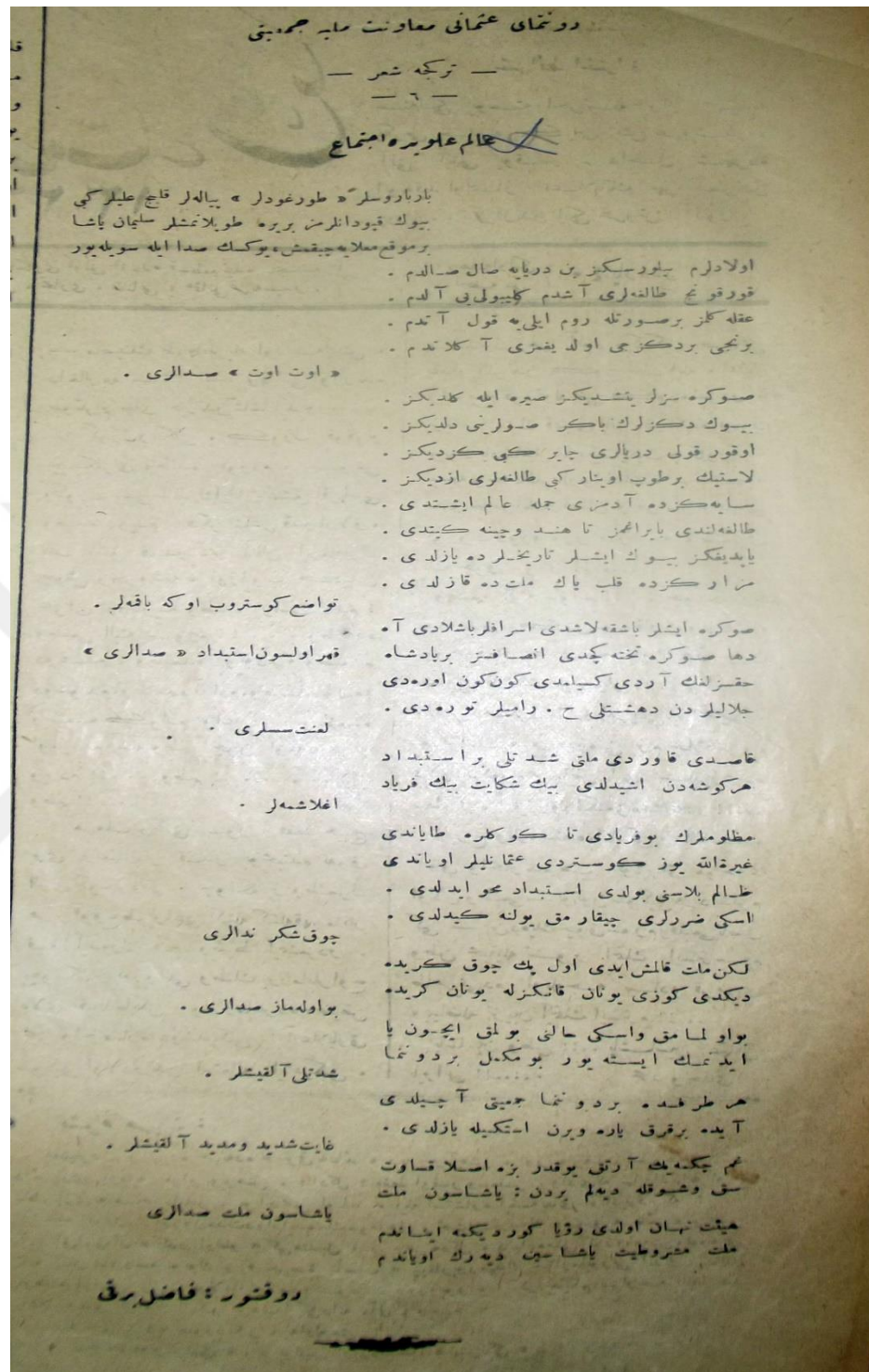
Getrouve dans vot
faisant . OH! malie
de combattre la ty
comité occulte qu
l'heur de mon paup
17 mars 191
G AL cheri

... بیچاره ملکتمک
ولان کیزی قومیه نك
ک ایچون محتاج اولدیغ
راب حسناغا بکزده

جنرال شریف

۱۷ مارت ۱۹۱۰

در . کم ایسترسه ارانه
شریف (پاشا) نك
ده) نامی ویردیکی
مانه نك نه کی
ستد بولندیفنی ذاتاً
نك ماهیتی هنوز
مش اولانلره شو
اعتراف اوله رق

۱۰ - تموز

یقلدی برج استبداد ،
 یاپیلدی حصن عدل و داد ،
 اسارتدن بوگون آزاد ،
 اولان ملت عمومأ شاد ،

§

بوگون هریرده شادی رونموندر ،
 بوگون روحه صفا نور عیوندر ،
 بوگون عثمانلییه بایرام ، دوگوندر ،
 بوگوندر عید حریت بوگوندر ،

§

دور ایدوب کلدیجه تموزک اونی بایرام اولور ،
 یک اوغورلو ، میهنلی ، نشئهلی هنگام اولور ،
 چهره لر پر نور اولور ، دللر مسرت کام اولور ،
 آسمان ملک عثمانی زمرد قام اولور ،

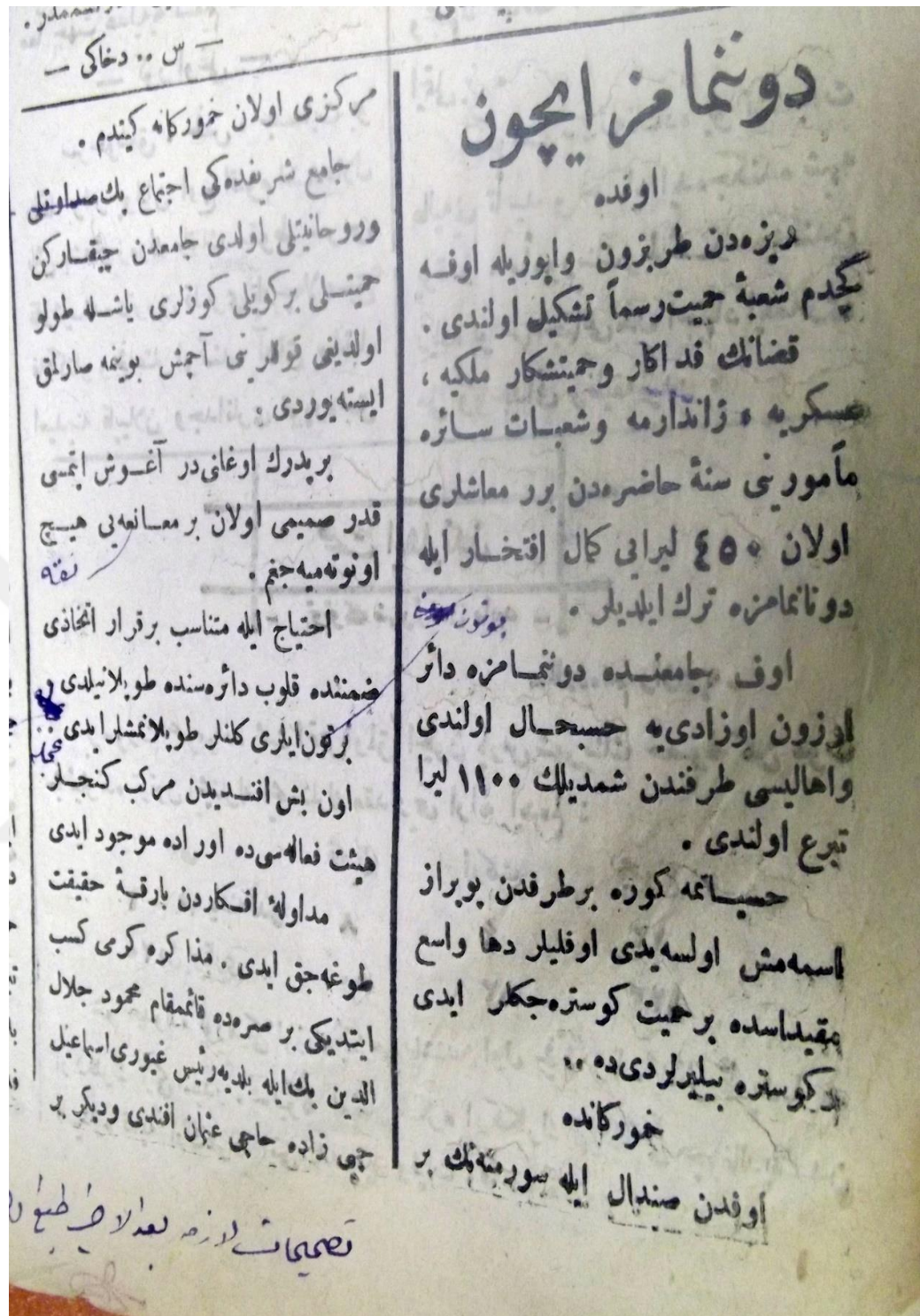
§

کلدی تموزک اونی برعید بربالای عید ،
 کافه عثمانلیلر مستغرق شوق مزید ،
 بختیار ایتدی بوگون عثمانلی بی رب مجید ،
 دلبر زیبای حریت بوگون اولدی بدید ،

§

بوگون زنجیر استبداد شکست اولدی ،
 بوگون عثمانلیلر یک فکر و دست اولدی ،
 همان برهیچ ایکن برشانلی هست اولدی ،
 می نوشین حریتله مست اولدی ،

§

شور شور كور كور
 برحقسزلفه و بلكه بولدن متولد عظيم بر
 فلاكتنه معروض قالملى ده مجرب
 اولدوغندن دول معظمتك بو خىللى
 بولده دها ايلرى كيتمه بىكلرى اميدنده بىر
 اساساً عليهمزده و بربان مشرك
 نوطه نك ، مائنه نظراً دى مندرجاتك
 قبول و عدم قبولى اختياره متوقف برقرار
 ضرور بىدن عبارت اولدىنى اكلا شلمقده در
 بتون بونلر كوستريوركه ، اطهر مسئله سنك
 حقيقى بر صورتده حلى حكومت عثمانيه
 بى يونان آرمنده ممكن اوله بيله جكدور ،
 ملت ، ارزوسنه كوره و بربان اولان
 حكومتك جوايى ، كوره رك ندرجه لرده
 سه و بخش و بسله ديكى اميد غلاحه قوت
 و بربان ايشه ، حقوق مقدسه سنك يالكنز
 بويله موافق جوابلر و بربان مسكه محافظه
 ايديله بيله جكفى ، ارزولربنك اجر اسى
 ايچون عزم و فداكارلىق كوسترلى ايجاب
 استديكى بيله رك حكومته و اربله بوغيله
 و كال تهالكه معاونت ايتلدير . چونكه :
 صو او بويور ! دشمن او بومايور .

فيضا فيض بر كيجه دها
 دارالمعلمينده برغليان نوين
 ارباب نروته بىك بردرس حيت
 دو نتما جمعيتك تشكر تلفرافى
 مقدور و مقفور سلطان مرادك ليراسى
 تكرار ۲۱۶۶ غروش اعانه
 دارالمعلمين و سلطانى اقتديلبينك
 دو نتما ايچون كوستردكلرى و ناصل
 اولديغنى كين كون يازديم بويوك حقي
 مركز صومى ايشيديور ، سه وينجندن
 كوكسى قاباريور بويوكلكى القيشلامق

ايشه يور و هرايكى مكتب اقتديلبينده
 آرى آرى شولتلفرافى چيكيور :
 كوسترديككز حيت شايان تقديردر
 دو نتما جمعيتى ريشى
 شفيق
 دارالمعلمينلره كان تلفراف اقتديلبى
 ايچنده او قونوركن يكي دن قانلقاينا يورده
 بوتشه كرى بىك بر حيتله قارشىلاماي
 دوشونويور ، تلفراف هيسنك ايشه كيله
 آرتيرمايه چيقاريليور ، دها دون بويوك
 اولچوده ياره و بربان اولان اقتديلبى
 حيت بورجى بردها اوده مك ايچون
 اورنابه آتيليور . مكتب مديرى وصفي
 اقتدى و يارديمچيسى حسين بدرالدين
 بلكه كنزى بىك دو قونور معمر حلى و تاريخ
 جغرافيا او قودان محرم جلال بىكردده
 اقتديلبىك آرتيرماسنه قاتيليور ، اعانه نك
 طوبى كيتديكه و ايتانيلمايه حقي جابوقلقله
 آرتيور ، بوزغوشه ، يش بوزغوشه
 بىك غروش چيقيور ، بويله مى بردرنك
 طويلا نديغنى طويويورم ، بوردى بىزى
 قورتارمق ايچون ناصل جاليشدقلىرى
 طويلا طويلا كورمك اوزرم كيديورم ،
 آرتيرمانك اورنانه ايريشييورم
 و آرتيرمچيلره قارشىيورم . بونون كوكلكلك
 سه و كىل بوردى ايچون ايكي قاتلى
 چارديغنى كورمك بى نه قادر
 سه ويندرييور ، ايشته عمرىك اكرطاتلى
 دقيقه لرى بويله كجنى اوليور و كوزلرم
 سه وينج ياشيله دولويور ، بريانندن
 اعانه قىلادجقه قيرلايور ، اقتديلبىك آراسيرا
 (نوج آلا) يىتلرى او قونورلر و او قومالرى
 بيتجه (سوز ايله نوج آلتياز) ديمك
 اولارق كيسه لره داوارا يورلر .

دو نهای عثمانی معاونت مایه جمعیتی
 — ۲ —
 ترکیه شعر —
 بر قیصر جمنزك كرزك قرارى
 آننه جكم بنى يارين غايت ايركن او ياندير ،
 چونكه تذبلا سلك ، چوق او يقونك وقتى دكلدر .
 — يكي قيزم لكن پك كچ قالقماز ميدك سن هر كون ،
 بو غير تدن مقصد نه در ، بو او يقوسزلق نچون ؟
 — مقصد نه مى ؟ پك سو كيلي والده مسك بن سن ،
 لكن سندر چوق سو كيلي بروالده مدروطن .
 ايشته بو محترم آنا ايچون چاليشه جنم ،
 آزاويقويه ، پك ايركن قالقمه يه آليشه جنم .
 دون بر قوم مشوقيزى كورددم بكايرشى آكلاتدى ،
 پك چوق ممنون اولدم بو كا بنم ده علقم ياتدى .
 بوكونلرده فائده لى بر جميت آ جيلامش ،
 دو نهاي احيا فكري هر طرفه صا چلمش
 جمعيت كيدن آيده بر قرق ياره ويرر مش ،
 بو قرق قلقلر ايله هر ييلده بر زر هلى كلير مش .
 باباسى وار ، اوندن هر كون بر مته ليك آله جق ،
 بو اونلقلر حاتم قيزك چانطه سنده قاله جق .
 ارقداشم هر آي يدي بچق غروش ويره جك ،
 باباسى وار مرادينه قولايجه جق ايره جك .
 او كسوز ، فقير ، محتاج ، عاجز ، بنى كس بر قيزايسه مده ،
 كر چه بش ياره جق بيله يوق ايسه ده كي سه مده
 اليزمى يم ؟ خسته مى يم ؟ حيتيم ده يوقى ؟
 نقش ايشله يوب ، ديكي ش دي كوب ياره قزانمق چوقى
 آيده او توز غروش ويره جكم ديدى آغلادى
 طول آننه ده آه ايلدى سينه سنى داغلادى .
 دو قنور : فاضل برقى

— ترکیه شعر —

کوچوک برقیز لساندره

بکا هرکون برمه لیک ویر سوکیلی یدرم ،
 یک زیاده یالوار یرم ، یک چوق رجا ایدرم ،
 قومشولردن ایشتم که بر جمعیت آچلمش ،
 عزیز وطنی سون آرزو سیله یازلمش ،
 محروم اولق ایسترمی یم بن بویوک شرفدن ،
 سومزمی یم اکیمکی ویرن وطنمی بن ؟
 باقی نه کوزلده اسمی وار : دونما جمعیتی ،
 یاردم ایچون چاغری یور بوکون بتون ملتی .
 هانی کچنلرده سرای برونه کیتدکدی ،
 اوراده بر کچید رسمی کوروب حیرت ایتدکدی ،
 «بابا بونلر نه یه یارار» دیه صور مشدم اوکون ،
 «بونلردر بوملکی حفظ ایله ین» دیمشدک دوشون
 بوجمیت دونمائی احیا ایدم جک ایمش ،
 عثمانلیلرک قدرینی اعلا ایدم جک ایمش ،
 بر آیدم قرق یاره ویرن جمعیتدن اولورمش ،
 بوقرق یاره لر بر ییلده میلیونلری بولورمش ،
 عثمانلیلر غفلت او یقوسندن آرتق او یانمش ،
 برلشهرک یاردملا شمع لزومنه اینانمش ،
 ایشته هرکس جمعیتک اغضاسندن اولیور ،
 بونی کورن کوزلر سونج یاشلریله طولیور ،
 هرکون ویردیکک مته لیکاری بر کدیر یرم ،
 کندم کیدر آیدمیدی بیچق غروش ویررم .
 قزک نه دوندرمه نه کتن حلوا ایسته یور ،
 لکن قه تل ، همتل ، ردونما ایسته یور .

ایله و . در	چالیشم	موف
ایله ایلرله ر .	هیمزك والده سی اولان سوکیلی وطنم	مغول
چیقاریر . ع	اوتوز سنه دن کبه ایدی . چوقدن بری	رافله
متفرقه مری	طوغور مق ایسته یوردی . مناسب زمان	رمکه
جان ویردی	آرایوردی . تواید صانجیلری آرتق وجودینی	جب
شمی اتحاد	قایلامشدی . مجالی قالمه مشدی . لطف جلیل	جب
وطنم یاقینده	پادشاهی ایله خلاص بولدی . قورتولدی .	تس
آرتق مرصده	بزه اوچ قیزلر هدیه ایتدی . آکلادیکنز ،	بعدما
خلاصه شه	اسملرینی بیلیورسکنز : حریت ، مساوات ،	مغول
آلدق . عمار	عدالت .	وقت
عثمانیلر . شا	فقط والده من وطن شمدی باغیندر ،	نبریکی
یاشاسون .	طالغیندر ، یورغوندر ، خوشه در . امداد	حقنده
حریت عو	بکله یور ، علاج ایسته یور . چاره سی :	قلمش
بیلملی بز . ح	سکونتدر . سکونت ایچنده سعی وغیرتدر .	اعتباراً
ایتمه ملی بز . م	ولوله یه ، عجله یه لزوم یوق . برآز راحت	برهفته
اوبراوجه در	ایتسون . یاواش یاواش کندینه کلسون .	بریقنده
ایتملی بز . اعت	اسکیندن دها جانلی اولور ، دها قوتلی اولور .	هم کارگیر
دکنکی اولیان	بو اوچ قیزلری ، بونازلی بیکاری ، بوسوملی	ك اقسام
کوزلر من آچیله	ملکاری معزز ماتمز کمال وجد و حال ایله استقبال	
ترقیه کیردک	ایتدی . آقیشلادی . اوقشادی . آللادی .	
ایچون دومنی	پوللادی . قونداغه صاردی . صاللادی .	
شاشیرمه یلم .	نیلر سویله دی . شلکار ایتدی . مسرت	
بیله آراز . بز	سسلرینی کوکله چیقاردی . مست شادی	
المزده استعمالی		
اونی کوزل اداد		

ادم	حسن معاشرت واتحاد واخوت	برسمت
ليلى	آدم آنامز ، والده من حضرت حوا ،	هجرت ا
وبده	هپ بر بابا اولادى صاييمازمى ز ايا ؟	بك خوش
حال	بر پارچه تر ابدن بزى خلق ايله دى الله ،	ارزوى
امور	بر پارچه تر ابدن ينه اك صوك يرمز آه .	اما بوزما
شكل	كلدك شو ضيافتكده دهره مسافر ،	انسان د
نديغى	درت كون طوره ررق عزم بقا ايله رز آخر .	آتيده ت
وئانك	اوچ درت كون ايچون كلديكمز دارفناده ،	بر صالح
مزلقله	كچسون شو كوچوك مدتتمز صالح و صفاده .	تسعيد ايد
كلرى	اي ر يوزينك خالق سبب كيمدى بو حاله ،	دنيا اوله
رباشقه	كيم تولدى عجب حرنى ، رواج ويردى جداله ؟	لكن اوز
تعالى	كيم ويردى سكا بويله بيوك جرئى قابل	ضدي
ى	اولدك نهيه اوز قارداشكى : هابلى قاتل ؟	عثمانلىلى
لمتمزك	سن برقان آفيتدك اوقانك ايتدى تمادى ،	جمعيتى و
خصنك	دوكدك قانى اولدك بو قدر قانلره بادی .	قويمشده
سند	طوپراق اوزمان ياك ومطهر ايدى اما ،	دولت ده
سببيت	سنسك اونى ايلك دفعه ايدن قانله مطلا .	الته لله
ن تولد		
غظمت		
(فرمان		

Özgeçmiş

Adı Soyadı : Meltem TÜRKOĞLU

Doğum Yeri : Yeşilyurt/Malatya

Doğum Tarihi : 27.07.1981

Medeni Hali : Bekâr

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : Malatya Atatürk Kız Anadolu Lisesi

Lisans : Süleyman Demirel Üniversitesi

Yüksek Lisans : Manisa Celal Bayar Üniversitesi Tezsiz Yüksek Lisans